

Sivil Toplum İstatistikleri ve Etkin Veri Yönetişimi Rehberi

*Dr. İnan Utku Türkmen
Mehmet Can İrhan*

İçindekiler

Kısaltmalar

Tablolar

Sunuş

5

1. Giriş

14

Arka Plan

14

Türkiye'deki Durum

15

Yaklaşım

19

Metodoloji

20

2. Türkiye'de Sivil Toplum Verisinin Ayakizleri

21

Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü

21

Vakıflar Genel Müdürlüğü

30

Gelir İdaresi Başkanlığı (Hazine ve Maliye Bakanlığı)

38

Sosyal Güvenlik Kurumu

41

Türkiye İstatistik Kurumu

43

Kalkınma Ajansları (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı)

43

Ticaret Bakanlığı

44

Diğer Kurumlar

44

3. Sivil Toplum Örgütlerinin Veri ve İstatistik Sistemleri İçerisinde Sınıflandırılması

45

Türkiye'deki STÖ'lerin Sınıflandırılması

46

Hukuki Tanımlara Göre Sınıflandırma

46

Dernekler

46

Vakıflar

46

Faaliyet Alanlarına Göre Sınıflandırma

48

Dernek

48

Vakıflar

51

Faaliyet Alanlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış

52

Çalışan, Gönüllü ve Üye Bilgilerine Göre Sınıflandırma

54

Mali Bilgiler

57

4. Sivil Toplum İstatistiklerinde Uluslararası Yaklaşımlar

60

Profil Bilgileri

62

Tanımlar: "Sivil Alanın Sınırlarını Çizmek"

62

Sınıflandırma

64

ICNPO: Kar Amacı Gütmeyen Organizasyonların Uluslararası Sınıflandırılması

65

Çalışan, Üye ve Gönüllü Bilgileri

79

İstihdam (Ücretli Çalışan)

79

Gönüllü Çalışan

80

Üye Sayısı ve Üyelik

80

Mali Bilgiler

81

5. Uluslararası Örnekler

84

Birleşik Krallık - The Charity Commission	85
Veri Toplama Döngüsü	85
Bilgiye Erişim	93
Amerika Birleşik Devletleri - Internal Revenue Service	93
Veri Toplama Döngüsü	93
Bilgiye Erişim	94
İsveç - Sveriges Officiella Statistik	94
Veri Toplama Döngüsü	95
Bilgiye Erişim	95
6. Sonuç ve Öneriler	97
Uluslararası Sınıflandırmalarla Uyumlu Bir Sınıflandırmanın Geliştirilmesi	97
Sivil Toplum Çalışmaları için Katılımcı Bir Yönetişim Yapısının Geliştirilmesi	103
Sivil Topluma Dair Yeni ve Mevcut Veri Kaynaklarının Entegrasyonu	103
Sivil Topluma Dair Yeni Veri Kaynaklarının Geliştirilmesi	104
Referanslar	105
Yayımlar	105
Web Siteleri	106

● Kısaltmalar

AB	: Avrupa Birliği
BM	: Birleşmiş Milletler
CFCU	: Republic Of Türkiye Ministry Of Treasury and Finance Central Finance and Contracts Unit (Dışişleri Bakanlığı Merkezi Finans ve İhale Birimi)
COPNI	: Classification of the Purposes of Non-Profit Institutions Serving Households (Hane Halkına Hizmet Veren Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşların Amaca Göre Sınıflandırılması)
DERBİS	: Dernekler Bilgi Sistemi
EUROSTAT	: European Statistical Office (Avrupa İstatistik Ofisi)
ICNPO	: International Classification of Non-Profit Organizations (Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Sınıflandırılması)
ICNPO/TSO	: International Classification of Non-profit and Third Sector Organizations (Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Sınıflandırılması ve Üçüncü Sektör Organizasyonları)
ISIC	: International Standard Industrial Classification (Uluslararası Standart Endüstri Sınıflandırması)
KGK	: Kar Amacı Gütmeyen Kuruluş
MERSİS	: Merkezi Sicil Kayıt Sistemi
NACE	: Nomenclature of Economic Activities (Ekonomik Faaliyetlerin İstatistik Sınıflaması)
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
SGK	: Sosyal Sigortalar Kurumu
SNA	: System of National Accounts (Ulusal Hesap Sistemi)
STGM	: Sivil Toplum Geliştirme Merkezi Derneği
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
STÖ	: Sivil Toplum Örgütü
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TL	: Türk Lirası
TSE	: Third and Social Sector (Üçüncü veya Sosyal Ekonomi Sektörü)
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSEV	: Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı
UHS	: Ulusal Hesap Sistemi
UNDP	: United Nations Development Program (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)
UNSTATS	: United Nations Statistics Division (Birleşmiş Milletler İstatistik Bölümü)
VBYS	: Vakıf Bilgi Yönetim Sistemi
YADA	: Yaşama Dair Vakıf

● Tablolar

Tablo	Sayfa
Tablo 1: Dernek Beyannamesi	12
Tablo 2: Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü Resmi Web Sitesinde Paylaşılan STÖ İstatistikleri	17
Tablo 3: Vakıf Beyannamesi	20
Tablo 4: Vakıflar Genel Müdürlüğü Tarafından Paylaşılan İstatistikler	23
Tablo 5: Sivil Toplum Örgütleriyle İlgili NACE Kodları	26
Tablo 6: Türkiye'deki Vakıfların Türlerine Göre Dağılımı	31
Tablo 7: Derneklerin Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı	31
Tablo 8: Dernek Beyannamesi, Mali Bilgiler	33
Tablo 9: Vakıf Ana Faaliyet Alanları	34
Tablo 10: Vakıf Hedef Kitle Listesi	34
Tablo 11: Vakıfların ve Derneklerin Faaliyet Alanlarının Karşılaştırılması	35
Tablo 12: SGK, Vakıf Beyannamesi ve Dernek Beyannamelerinde Çalışan ve Üye Bilgileri	37
Tablo 13: Türkiye'de Toplanan STÖ Mali Bilgileri	39
Tablo 14: ICNPO/TSO Kategorileri	47
Tablo 15: ICNPO/TSO & COPNI Karşılaştırması	52
Tablo 16: ICNPO/TSO & ISIC Karşılaştırması	55
Tablo 17: IRS Beyanname (Form 990)	70
Tablo 18: Faaliyet Alanlarına Göre Vakıf Beyannamesi - Dernek Beyannamesi - ICNPO Karşılaştırması	75

● STGM'den Sunuş

Sivil Toplum Geliştirme Merkezi Derneği (STGM) ve Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV) iş birliğinde, Avrupa Birliği'nin desteğiyle yürütülen Örgütlenme Özgürlüğünün İzlenmesi Projesi ile Türkiye'de sivil alanın genişlemesinin önündeki engeller konusunda farkındalığın artırılmasına ve hak temelli savunuculuk için kapasite oluşturulmasına katkıda bulunmak hedefleniyor. Proje kapsamında, Türkiye'de örgütlenme özgürlüğü konusunda yaşanan gelişmeler, sivil toplum örgütlerinin kapasitesi ve karar verme süreçlerine sivil toplum katılımına ilişkin izleme çalışmaları yürütülüyor. Bu izleme süreci sonucunda hazırlanan raporlarda da sivil toplum örgütlerinin üye, gönüllü ve çalışanlarıyla ilişkileri, finansal durumları, profili, faaliyet alanları, kapasiteleri ve yarattıkları etkinin anlaşılmasına yönelik verilere yer veriliyor.

Ancak STÖ'ler hakkında yayınlanan verilerin kamu kurumları tarafından farklı yaklaşımlarla toplanması ve bütüncül bakış açısının eksikliği sivil toplum alanının etkisinin anlaşılmasını zorlaştırıyor. Bu durumun ilk yansıması izleme süreçlerinde sivil topluma ilişkin veri toplanması sürecinde hissediliyor. Sağlıklı veri toplanamaması mevcut durumun anlaşılmasını ve buna bağlı olarak veri bazlı karar alınamaması sonucunu doğuruyor.

Örgütlenme özgürlüğünün kullanımına ilişkin gelişmeleri ve bu alanda yaşanan sorunları anlayabilmek, sivil toplum alanına ilişkin gelişmeleri ve eğilimleri tespit edebilmek, örgütlerin ihtiyaçlarını analiz etmek ve bu ihtiyaçlara yönelik çözüm önerileri geliştirebilmek için güncel veriye ulaşabilmek ve sivil toplum alanına ilişkin konuyla ilgili bütün aktörlerin faydalanabileceği bilgileri üretmek büyük önem taşıyor.

Ancak ülkemizde sivil toplum alanına ilişkin yayınlanan verilerin bütüncül bir bakış açısı taşınamaması, birçok alanda toplanmaması, toplandığı halde yayınlanmaması veya bu verilerin toplanması ve yayınlanması sürecinde görevli kuruluşlar arasındaki koordinasyon eksikliği önemli sorun alanları olarak karşımıza çıkıyor.

● Sivil toplum örgütlerine ilişkin veri ve istatistiklere neden ihtiyaç duyuyoruz?

2024 yılı itibarıyla ülkemizde yüz binin üzerinde dernek ve beş binin üzerinde yeni vakıf bulunuyor. Dernekler ve yeni vakıflar yaklaşık yüz bin kişiye istihdam sağlıyorlar ve yaklaşık 70 milyar TL'lik bir gelir elde ediyorlar. Bu rakamlardan bağımsız olarak STÖ'lerin hak savunuculuğu, yoksullukla mücadele, afete hazırlık ve müdahale, sosyal yardımlar gibi birçok alanda toplumsal katkı sunduğunu ve çözüm ürettiğini saha deneyimlerimizden yola çıkarak görüyoruz. Küresel düzeyde karşılaştırma yaptığımızda ülkemizde sivil toplum alanının potansiyelinin altında kaldığını ve aklınıza gelebilecek her konuda daha fazla katkı verebileceğini rahatlıkla iddia edebiliriz.

Ancak sivil toplum alanının toplumsal hayatımızda ne kadar yer kapladığını, nasıl geliştiğini, ihtiyaçlarının neler olduğunu ve nasıl daha fazla katkı sağlayacağını veri bazlı olarak ortaya koymak ülkemiz için önemli bir zorluk alanı olarak ortada duruyor.

1. STÖ'lerin yarattığı **ekonomik ve sosyal faydanın** ölçülmesi büyük önem taşıyor. Yarattıkları ekonomik değer ve istihdam, toplumsal hareketliliğe katkıları, harekete geçirdikleri üye ve gönüllülerden oluşan insan kaynağına ilişkin verilerin ulaşılabilir olması gerekiyor.
2. STÖ'lerin hangi alanlarda çalıştıklarının, hangi konulara odaklandıklarının anlaşılmasını sağlayacak bir **sınıflandırma** sisteminin geliştirilmesi gerekiyor. Mevcut haliyle derneklerin ve yeni vakıfların hangi alanlarda çalıştıklarının anlaşılması maalesef mümkün değil. Sınıflandırmada özellikle bazı kategorilerin alt kategorilerinin olmaması, bazı kategorilere giren dernek sayısının çok az olması ve yine bazı ayrımların suni nitelik taşıması örgütlerin çalışma alanlarına ilişkin kapsamlı değerlendirmeler yapmayı zorlaştırıyor.
3. **Uluslararası düzeyde karşılaştırılabilir veri** üretilmesi gerekiyor. Son yıllarda uluslararası düzeyde sivil toplum örgütlerinin ulusal ve uluslararası düzeyde yürüttüğü faaliyetlere ilişkin farkındalık ve beklentinin arttığını gözlemliyoruz. Örneğin Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları kapsamında yürütülen faaliyetler, Avrupa Konseyi'nin sivil toplum ve katılım konusunda artan ilgisi, Avrupa Birliği'nin dünyanın bir çok yerinde ve ülkemizde sivil toplum örgütleriyle yakından çalışma çabası ve uluslararası alanda örgütlenme özgürlüğü alanında çalışan CIVICUS gibi örgütlerin yürüttüğü çalışmalar ilk akla gelenler. Bu noktada Charities Aid Foundation tarafından yayınlanan Dünya Bağışçılık Endeksinde (World Giving Index)¹ Türkiye'nin 142 ülke arasında 126. sırada yer aldığını vurgulayabiliriz. Bu endekste Türkiye'nin alt sıralarda yer almasının mevcut durumu ne kadar yansıttığına ilişkin sorular dönem dönem gündeme geliyor. Benzer bir şekilde OECD tarafından 2022 yılında yayınlanan "The Protection and Promotion of Civic Space" raporunda bir çok veri için "Türkiye hakkındaki veriler OECD tarafından yapılan masa başı araştırmasına dayanmaktadır" ifadesinin yer aldığını görüyoruz. Bu iki somut örnek aslında Türkiye'de sivil toplum alanında üretilen verilerin uluslararası düzeyde yeterli nitelikleri taşımadığının bir göstergesi. Uluslararası standartlarda toplanmayan ve yayınlanmayan veriler ülkemizdeki mevcut durumun bu çalışmalara eksik veya yanlış aks etmesine yol açıyor. Uluslararası düzeyde raporlama yapan kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri, raporlama süreçlerinde ciddi zorluklarla da karşılaşabiliyor.
4. STGM ve TÜSEV tarafından örgütlenme özgürlüğünün izlenmesi amacıyla hazırlanan izleme raporlarının hazırlık süreci bu eksikliklerin somut bir dışavurumu oldu. Raporlarda uluslararası standartlardan yola çıkarak belirlenen bir çok gösterge kullanılıyor. Bu göstergeler arasında üye, çalışan ve gönüllü sayıları,

¹ <https://www.cafonline.org/docs/default-source/updated-pdfs-for-the-new-website/world-giving-index-2023.pdf>

örgütlerin çalışma alanları, ekonomik büyüklükleri, kuruluş sürecinde yaşanan zorluklar, kaynak yaratma süreçleri, denetim ve cezalara ilişkin bir çok sayısal veriye ihtiyaç duyuluyor. Yapılan saha araştırmalarında örneklem belirlenmesi süreci bile mevcut sınıflandırma sistemindeki kısıtlar nedeniyle bir dizi zorluğun aşılmasını gerektiriyor. Ayrıca raporlama süreçlerinde kullanılacak verilerin toplanmaması, yayınlanmaması veya farklı yaklaşımlarla yayınlanması (iktisadi işletme sayısı, çalışan, gönüllü sayıları, yardım toplama başvurusu, federasyonların listesi ve üye sayıları, kurulan yeni dernek sayısı, tescil başvurusu reddedilen, faaliyeti durdurulan veya kapatılan dernek ve vakıf sayısı vb.) tam sayımı olan bu verilerin saha araştırmaları yoluyla toplanmasını bir zorunluluk haline getiriyor. İkinci bir yöntem olarak da sivil toplum alanından sorumlu kamu kurum ve kuruluşlarına bilgi edinme başvuruları yapılması deneniyor. Ancak birçok kamu kurum ve kuruluşu söz konu bilgi edinme başvurularına ilave bir çalışma gerektirdiği gerekçesiyle cevap vermiyor veya istenilen bilgileri sağlamıyor. Bu durum kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri için ilave bir iş yükü doğuruyor.

5. Sivil toplum alanındaki mevcut durumu ve eğilimleri anlamak, gidişatı öngörmek, yürütülecek kapasite geliştirme çalışmaları ve STÖ'lere sağlanacak destekleri ve vergi avantajlarını şekillendirebilmek için veri bazlı karar almak büyük önem taşıyor.

● Türkiye'de STÖ istatistiklerine ilişkin temel sorun alanları neler?

Bu bağlamda öncelikli bir sorun olarak sivil toplum örgütlerine (özellikle yeni vakıf ve dernekler) ilişkin veri, farklı kamu kurumları tarafından farklı yöntemler kullanılarak toplanıyor ve yayınlanıyor. İlgili kurumlar arasında bir koordinasyon mekanizmasının olmadığını görüyoruz. Bu bağlamda Türkiye İstatistik Kurumu tarafından sivil toplum alanına ilişkin veri yayınlanmadığını da vurgulamakta fayda var. Bu sorunun bir diğer boyutunu da özellikle beyannameler yoluyla toplanan verinin nasıl işleneceği, nasıl kullanılacağı konusunda bir yaklaşımın kamu kurumları tarafından geliştirilmediğini söyleyebiliriz. Buna yayınlanan sınırlı sayıda verinin yıllar içerisinde kimi zaman geriye dönük olarak değiştirilmesi ve karşılaştırılabilir olmamasını da ekleyebiliriz.

Bu eksikliklerin doğal bir sonucu olarak Türkiye'de dernek ve vakıflara üye olan tekil kişi sayısı, üyelerin yaş ve cinsiyet dağılımı, dernek ve vakıfların mevcut vergi yüklerine ve muhtemel vergi kolaylıkları sonucunda bütçe üzerinde oluşacak yüke ilişkin hesaplamalar yapılmasına imkân tanıyacak kamuya açık istatistiki bilgiler bulunmuyor. Aynı şekilde kamu kuruluşları tarafından STÖ'lere nakdi ve aynı olarak ne kadar destek verildiğini tespit etmek de mümkün olmuyor. Bunlar sadece yaşanan veri yoksunluğuna ilişkin bir kaç örnek. Aşağıdaki tabloda hangi verilerin eksik olduğu ve bu alanda yaşanan temel sorunları özetlemeye çalışıyoruz.

Sivil Toplum Örgütlerine İlişkin Eksik Veriler ve Temel Sorunlar	
Dernekler	Sorumlu Kamu Kurumu: İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü (STİGM)
Derneklerin Sınıflandırılması	Derneklerin sınıflandırılmasına ilişkin veriler uluslararası standartlarla uyumsuz bir yaklaşımla toplanmaktadır. Mevcut sınıflandırma yaklaşımı sistematikten uzak ve karmaşık olduğu gibi kapsayıcı da değildir. Dernekler kendi amaçları ve faaliyet alanlarıyla uyumlu olmayan farklı kategoriler altında sınıflandırılabilir. Derneklerin sınıflandırılmasına ilişkin veriler uluslararası standartlarla uyumsuz bir yaklaşımla toplanmaktadır. Mevcut sınıflandırma yaklaşımı sistematikten uzak ve karmaşık olduğu gibi kapsayıcı da değildir. Dernekler kendi amaçları ve faaliyet alanlarıyla uyumlu olmayan farklı kategoriler altında sınıflandırılabilir.
Üyelik Bilgileri	Dernek üyelikleri hakkındaki veriler 2019-2024 arasında Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından açıklanmıyordu. 2024 yılında toplam üye sayısı STİGM web sitesinin ana sayfasından tekrar verilmeye başlandı. Ancak DERBİS sisteminin güncellenmesi nedeniyle Kasım 2024 itibarıyla söz konusu veriye ulaşılamıyor. Derneklere üye olanların cinsiyet, yaş, ekonomik statü, eğitim durumu, engellilik vb. özelliklere göre dağılımı hakkında bilgi bulunmuyor. Yıllara göre üyelikleri karşılaştırma imkânı yok. Son olarak kişilerin birden çok derneğe üye olduğu göz önünde bulundurularak toplam kaç kişinin en az bir derneğe üye olduğunu tespit etmek mümkün değil.
Çalışan Bilgileri	Derneklerde ücretli çalışan ve profesyonel sayıları hakkında istikrarlı bir bilgi bulunmuyor. Yıllara göre dağılımı hakkında karşılaştırmalı bir veri bulunmuyor. DERBİS'in güncellenme sürecinden önceki veriler bazı yıllarda çok yüksek sıçramalar ve ardında tekrar çok yüksek düşüşler gösteriyor. Bunların nedenleri hakkında açıklama yapmak mümkün görünmüyor. Ayrıca çalışanlar hakkında cinsiyete, yaşa, ekonomik statü, eğitim durumu, engellilik, vb. özelliklere göre dağılımı mevcut olmadığı gibi, faaliyetleri gözetilerek dernek kategorilerine ve illere ve bölgelere göre dağılımı hakkında herhangi bir bilgi bulunmuyor. Çalışanlar dernek beyannamelerinde tam zamanlı, yarı zamanlı ve proje zamanlı şeklinde üçlü bir ayrıma tabi tutuluyor. Ancak bu ayırım fazlasıyla yoruma açık ve veri toplamayı zorlaştırıyor.
Gönüllüler hakkındaki bilgiler	Üyelikler ve ücretli çalışanlar hakkındaki bilgi eksikliği gönüllülük verileri içinde geçerli. Net olarak belirlenmiş bir gönüllü tanımı bulunmadığı gibi gönüllülerin cinsiyet, yaş, ekonomik statü, eğitim durumu, engellilik, vb. özelliklere göre dağılımı mevcut değil. Benzer şekilde gönüllülerin faaliyetleri gözetilerek dernek kategorilerine ve illere ve bölgelere göre dağılımı hakkında herhangi bir bilgi bulunmuyor.
Derneklere yapılan denetimler	İçişleri Bakanlığı yıllık faaliyet raporlarında derneklere yapılan denetimler hakkında toplam veriler yayınlanıyor. Ancak bu denetimlerin faaliyet alanına göre hangi derneklere yönelik olduğu illere ve bölgelere göre dağılımı hakkında bilgi verilmiyor. Ayrıca denetimler sonucunda tespit edilen sorunlar ve idari yaptırıma tabii tutulan dernekler, faaliyet alanları ve illere ve bölgelere göre dağılımı hakkında bilgi sunulmuyor. Derneklere yapılan denetimler sonucunda tespit edilen sorunlar ve idari yaptırımlar hakkında STİGM ilk kez 2023 yılında 2022 yılının ilk 9 ayını içerecek şekilde "Denetlenen Dernekler Hakkında Yapılması İstenilen İdari ve Adli İşlem Oranları" ve "Denetimler Sonucunda İdari Para Cezası Verilmesi İstenilen Dernek Sayısı ve Ceza Miktarlarının Kanun Maddelerine Göre Dağılımı Tablosu" bilgileri yayınladı. Ancak önceki yıllara ve 2022 yılının ilk 9 ayından sonraki denetimler hakkında karşılaştırma yapma imkânı sunacak ve faaliyet alanına göre dernek kategorileri, il ve bölge bazında ayrıştırılmış veriler bulunmuyor. Ayrıca

	bu denetimlerin kaçının Valilikler bünyesinde çalışan Sivil Toplumla İlişkiler İl Müdürlükleri ve kaçının STİGM denetçileri tarafından yapıldığına ilişkin bir veriye de ulaşamıyor.
Yıl içinde yapılan yardım toplama izni başvuruları (Vakıfları da içerecek şekilde)	Yardım toplama izin başvuruları dernekler ve vakıflar tarafından STİGM'ye yapılıyor. İzin almadan yardım toplama hakkına sahip kuruluşların listesi yayınlanıyor. Bununla birlikte yıl içinde yardım toplama iznine başvuran dernek ve vakıfların sayısı ve kaç tanesinin yıl içinde kabul edilip kaç tanesinin reddedildiği, bunların hangisinin vakıf ve dernek olduğu, hangi faaliyet kategorilerinde yer aldıkları, illere ve bölgelere göre dağılımı hakkında bilgi yayınlanmıyor.
Yıl içinde yapılan kamu yararına dernek statüsü başvuruları	"Kamu Yararına Çalışan Dernek Statüsüne" sahip derneklerin listesi yayınlanıyor. Bununla birlikte yıl içinde "Kamu Yararına Dernek Statüsü" almak için başvuran derneklerin sayısı ve kaç tanesinin yıl içinde kabul edilip kaç tanesinin reddedildiği, bunların hangi faaliyet kategorilerine ait olduğu, illere ve bölgelere göre dağılımı hakkında bilgi bulunmuyor.
Derneklere karşı soruşturma ve kovuşturma talepleri	Normal şartlarda STİGM'nin ve Valilikler Bünyesindeki İl Sivil Toplumla İlişkiler Müdürlüklerinin idari denetimler haricinde hukuken "soruşturma" ve "kovuşturma" yürütme yetkisi yoktur. Soruşturmalar savcılıklar tarafından yürütülmekte ve savcılıkların talebi üzerine kovuşturmalara mahkemeler karar vermektedir. Ancak yaygın bir uygulama olarak hem soruşturmalar hem de kovuşturmalar özellikle de Valilikler bünyesinde faaliyet gösteren İl Sivil Toplumla İlişkiler Müdürlüklerinin talepleri üzerine açılabilir. Bu konuda yapılan taleplerin sayısı, faaliyet alanlarına göre dernek kategorileri, gerekçeleri, illere ve bölgelere göre dağılımı hakkında veriler bulunmamaktadır.
Vakıflar	Sorumlu Kurum: Kültür ve Turizm Bakanlığı Vakıflar Genel Müdürlüğü (VGM)
Sınıflandırma	Dernekler de olduğu gibi Vakıfların sınıflandırılması da uluslararası standartlarla uyumlu değildir. Ayrıca İçişleri Bakanlığı ile uyumlu olmayan bir sınıflandırma sistemi kullanılmaktadır.
Üyelik Bilgileri	VGM'nin üye kabul eden Vakıflara ait üyelik sayıları hakkında ayrıştırmış veri yoktur. Vakıflara üye olanların cinsiyet, yaş, ekonomik statü, eğitim durumu, engellilik, vb. özelliklere göre dağılımı hakkında bilgi yoktur. Ayrıca üyeliklerin faaliyetleri gözetilerek vakıf kategorilerine ve illere ve bölgelere göre dağılımı hakkında herhangi bir bilgi bulunmuyor. Yıllara göre üyelikleri karşılaştırma imkânı da bulunmuyor.
Çalışan Bilgileri	Vakıflarda ücretli çalışan sayıları hakkında istikrarlı bir bilgi bulunmuyor. Yıllara göre dağılımı hakkında karşılaştırmalı bir veri bulunmuyor. Ayrıca çalışanların cinsiyet, yaş, ekonomik statü, eğitim durumu, engellilik, vb. özelliklere göre dağılımı yayınlanmıyor, faaliyetleri gözetilerek vakıfların kategorilerine ve illere ve bölgelere göre dağılımı hakkında herhangi bir bilgi bulunmuyor.
Vakıflara Yapılan Denetimler	VGM'nin vakıflara yönelik yıl içinde yaptığı denetimler hakkında bir veri yayınlanmıyor. Ayrıca denetimler sonucunda tespit edilen sorunlar ve idari yaptırıma tabii tutulan vakıflar, faaliyet alanları ve illere ve bölgelere göre dağılımı hakkında bilgi sunulmuyor.
Yıl içinde Yardım Toplama İzni Başvuruları	Vakıfların yardım toplama izni başvuruları da İçişleri Bakanlığına yapılıyor, ancak bu başvurulara ilişkin veri de İçişleri Bakanlığı tarafından yayınlanmıyor.
Yıl içinde yapılan Vergi Muafiyet Başvuruları	Vergi Muafiyetine sahip vakıfların listesi yayınlanıyor. Bununla birlikte yıl içinde vergi muafiyeti statüsü almak için başvuran vakıfların sayısı ve kaç tanesinin yıl içinde kabul edilip kaç tanesinin reddedildiği, bunların

	hangi faaliyet kategorilerine ait olduğu, illere ve bölgelere göre dağılımı hakkında bilgi bulunmuyor.
Dernekleri ve Vakıfları Ortak Kesen Konular	
Vergiler ve Vergi Denetimleri	Sorumlu Kamu Kurumu: Hazine ve Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı
Toplanan Vergiler	Kamu Yarına Sahip Dernekler ve Vergi Muafiyeti olan Vakıflar hariç, dernekler ve vakıflar farklı biçimlerde vergiye tabiidir. Yıl içinde dernek ve vakıfların ayrı ayrı olacak şekilde ve faaliyet alanlarına göre ödediği vergiler, ödenen vergilerin türü, ve toplanan tüm vergiler içinde kapsadığı alan hakkında bir bilgi yoktur.
Vergi Denetimleri	Dernekler ve Vakıflar ayrıca Maliye Bakanlığı tarafından denetlenebilmektedir. Yıl içinde derneklere ve vakıflara ayrı ayrı olacak şekilde yapılan vergi denetimleri hakkında bir bilgi yoktur. Ayrıca denetimlerin faaliyet alanına göre hangi dernek ve vakıflara yapıldığı, illere ve bölgelere göre dağılımı hakkında bilgi sunulmamaktadır. Yapılan denetimler sonucunda sorunlu alanların neler olduğu, verilen cezalar ve bu cezaların hangi dernek ve vakıflara verildiği, illere ve bölgelere göre dağılımı hakkında bilgi sunulmamaktadır.
Sosyal Güvenlik Kurumu Ödemeleri ve Denetimler	Sorumlu Kamu Kurumu: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK)
Ödenen SGK Primleri	Ücretli çalışanı olan vakıflar ve dernekler SGK primi ödemektedirler. Yıl içinde vakıflar ve dernekler için ayrı ayrı olacak şekilde ve faaliyet alanına göre ödenen SGK primleri hakkında bir bilgi bulunmamaktadır.
Yapılan SGK Denetimleri	Dernekler ve Vakıflar SGK tarafından denetlenmektedir. Yıl içinde derneklere ve vakıflara ayrı ayrı olacak şekilde yapılan SGK denetimleri hakkında bir bilgi yoktur. Ayrıca denetimlerin faaliyet alanına göre hangi dernek ve vakıflara yapıldığı, illere ve bölgelere göre dağılımı hakkında bilgi sunulmamaktadır. Yapılan denetimler sonucunda sorunlu alanların neler olduğu, verilen cezalar ve bu cezaların hangi dernek ve vakıflara verildiği, illere ve bölgelere göre dağılımı hakkında bilgi sunulmamaktadır.
Açılan Soruşturma ve Kovuşturmalar	Sorumlu Kurum: Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü;
Yıl içinde Açılan Soruşturma ve Kovuşturmalar	Türkiye gerçek kişiler hakkında olduğu gibi dernek ve vakıfları da içerecek şekilde tüzel kişilikler hakkında başlatılan soruşturmalar hakkında istatistikleri tutma yükümlülüğü Adalet Bakanlığı tarafından yerine getirilmelidir. Adalet Bakanlığı adalet istatistikleri yayınlamakla beraber, bu istatistikler STÖ ile ilgili olan istatistikleri açık veri olarak sunmamaktadır. Dernekler ve vakıflar ayrı ayrı olacak şekilde başlatılan soruşturmalar ve kovuşturmalar, bu soruşturma ve kovuşturmaların faaliyet alanına, konusuna, illere ve bölgelere göre dağılımı hakkında bir bilgi yoktur.
Yöneticiler hakkındaki soruşturma ve kovuşturmalar	Başlatılan soruşturma ve kovuşturmalar kimi zaman dernek ve vakfa değil ama dernek ve vakıf yöneticilerine yönelik olabilmektedir. Söz konusu soruşturma ve kovuşturmalar ilerledikçe yöneticilerin üye olduğu dernek ve vakıfları da içerecek şekilde genişleyebilmektedir. Ancak dernek ve vakıflar ayrı ayrı olacak şekilde yöneticilere açılan soruşturmalar ve kovuşturmalar hakkında konusu, yönetici oldukları dernek ve vakıfların faaliyet alanları, illere ve bölgelere göre dağılımı hakkında bilgi yoktur.
İtiraz Başvuruları	Derneklerin ve vakıfların farklı kamu kurumları tarafından yapılan denetimler sonucunda aldıkları cezalar hakkında mahkemelere yapılan

	itiraz başvuruları hakkında ayrıştırmış bilgi yoktur. Bu itiraz başvurularının dernekler ve vakıflar ayrı ayrı olacak şekilde konusuna, dernek ve vakıfların faaliyet alanına, illere ve bölgelere göre dağılımı hakkında bir bilgi bulunmamaktadır.
İdari İtirazlar	Sorumlu Kurum: TBMM Kamu Denetçiliği Kurumu
İtiraz başvuruları	Derneklerin ve Vakıfların farklı kamu kurumları tarafından yapılan denetimler sonucunda aldıkları cezalar hakkında Kamu Denetçiliği Kurumuna yapılan itirazlar hakkında ayrıştırmış bir veri yoktur. Bu itiraz başvurularının dernekler ve vakıflar ayrı ayrı olacak şekilde konusuna, dernek ve vakıfların faaliyet alanına, illere ve bölgelere göre dağılımı hakkında bir bilgi bulunmamaktadır.
Kamu Fonlarının Kullanımı	Sorumlu Kurumlar: Cumhurbaşkanlığı, Bakanlıklar ve bağlı/ilgili kurum ve kuruluşlar
Proje ve Doğrudan Hibelerin Dağılımı	STİGM PRODES programı kapsamında desteklenen projeler ve verilen destek miktarını 19 farklı kategoride ilan etmektedir. Ancak, zaman zaman yerel basında desteklenen projeler ve konuları hakkında haber çıkmasına rağmen, AB ve BM hibelerinde olduğu gibi, hangi derneklerin hibe kazandığı ve proje özetleri hakkında bir açık liste sunulmamaktadır. STİGM PRODES programının haricinde farklı kamu kurum ve kuruluşlarınca STÖ'lere kamu fonlarından destek verildiği bilinmektedir. Bununla birlikte bu desteklerin vakıflar ve dernekler ayrı ayrı olacak şekilde, proje özetlerini ve hibe miktarlarını da içerecek şekilde bir listesi bulunmamaktadır. Bununla birlikte dernek ve vakıflara sağlanan aynı destekler ve imzalanan işbirliği protokolleri hakkında da düzenli veri yayınlanmamaktadır.
Bilgi Edinme Başvuruları	Sorumlu Kurumlar: CİMER, Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu; Bakanlıklar ve bağlı/ilgili kurum ve kuruluşlar
Yıl İçinde Yapılan Bilgi Edinme Başvuruları	Yukarıda yoksunluğu hissedilen istatistiksel veriler açık kaynak olarak yayınlanmadığı için, bilgi almak amacıyla konusuna göre ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına Anayasanın 74. maddesi ve 4892 nolu Bilgi Edinme Kanunu kapsamında bilgi edinme başvurusu yapmak mümkündür. Bu başvurular doğrudan yapılabildiği gibi Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER) üzerinden de yapılabilmektedir. Yapılan başvuruların ve itirazların kayıtları ise Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu tarafından tutulmakta ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yıllık olarak raporlanmaktadır. Raporlar bakanlıklara ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarına yapılan başvuruların verilerini 7 ana kategoride sunmaktadır. Ayrıca yapılan başvuruların illere göre dağılımı mevcuttur. Bununla birlikte söz konusu raporlarda dernekler ve vakıflar ayrı ayrı olacak şekilde STÖ'lerin yaptığı başvurular, konuları, sonuçları, illere ve faaliyet alanlarına göre dağılımı ayrıştırmış bir şekilde sunulmamaktadır.

Türkiye'de Sivil Toplum verisine Hak Temelli Bir Yaklaşım Mümkün mü?

Bu çalışmada sıklıkla atıf yapılan BM Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlara Dair El Kitabı yönetim istatistiklerinin üretilmesi, analiz edilmesi ve yaygınlaştırılması için 5 temel ilkedden hareket etmektedir:

1) Kullanıcı odaklı olma

- 2) Metodolojik tutarlılık ve karşılaştırabilir olma
- 3) Ülke düzeyinde ulusal istatistik sistemleri aracılığıyla veri üretme
- 4) Ayırıştırılmış veriler sunma
- 5) Yönetişim istatistiklerinde nesnel ve öznel verilerin birlikteliği

Bunlara ek olarak hak temelli bir yaklaşım da öneriliyor. Uluslararası insan hak ve özgürlükleriyle ilgili uluslararası standartlar, ulusal ve uluslararası istatistik sistemleri için yasal güvenceler ve rehberlik sağlarken, hak ve özgürlüklerin korunması için temel hak ve özgürlüklere ilişkin temel verilere ihtiyaç duyar. Bu kapsamda verilere insan hakları temelli yaklaşımın ana ilkeleri aşağıdaki tabloda olduğu gibi özetlenebilir.

Verilere İnsan Hakları Temelli Yaklaşımın ana ilkeleri

KATILIM	<ul style="list-style-type: none">- İlgili nüfus gruplarının, verilerin planlanması, toplanması, dağıtılması ve analizi de dahil olmak üzere veri toplama çalışmalarına katılımı, veriye hak temelli yaklaşımın merkezinde yer almaktadır.- Katılımcılık ilgili istatistiklere olan güvenin ve bu istatistiklerin kullanımının artırılmasında önemli bir rol oynamaktadır.- "<i>Biz olmadan bizimle ilgili hiçbir şey olmaz</i>" insan hakları yaklaşımlarında iyi bilinen bir slogandır ve uluslararası insan hakları sözleşmelerinde yer almaktadır (örneğin, Engelli Kişilerin Haklarına Dair Sözleşme'nin 31. maddesi).- Geride bırakılan veya ayrımcılık riski altındaki gruplar, sivil toplum örgütleri, ulusal insan hakları kurumları ve diğer ilgili kuruluşlar, grubun çıkarlarını temsil etmeye yetkin olmaları koşuluyla, veri toplama çalışmalarına katılabilirlerdir.- Katılım, özellikle en kırılgan, marjinalleştirilmiş veya ayrımcılığa uğramış gruplar için özgür, aktif ve anlamlı olmalıdır.
AYRIŞTIRMA	<ul style="list-style-type: none">- Nüfus gruplarının karşılaştırılmasına olanak tanıyan kapsayıcı veri toplama ve ayırıştırma, veriye hak temelli yaklaşımın merkezinde yer alır ve çoklu ve kesişen biçimler de dahil olmak üzere olası eşitsizlik ve ayrımcılığın boyutunu izlemek için insan hakları yükümlülüklerinin bir parçasını oluşturur.- Cinsiyet, yaş, renk, etnik köken, göç veya yerinden edilme durumu, engellilik, din, medeni durum, sosyo-ekonomik durum, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, ikamet yeri ve diğer statüler gibi uluslararası insan hakları hukuku tarafından yasaklanan ayrımcılık temellerine göre veri ayırıştırılmalıdır.- Evsiz nüfusu (sokak çocukları dahil), gezginleri veya göçebe nüfusu, belgesiz göçmenleri, yetimleri, yaşlıları, mahkumlar ve benzeri grupları kapsayacak şekilde geleneksel veri toplamanın ötesine geçilmelidir.- Ulusal ortalamaların ölçülmesi ve en yoksun nüfus gruplarının ortaya çıkarılması ve eşitsizliğin boyutunun ölçülmesi gereklidir.
KENDİNİ TANIMLAYABİLME	<ul style="list-style-type: none">- "Zarar vermeme" ilkesine her zaman saygı gösterilmelidir.- Kişisel kimliğe saygı gösterilmesi ve bu kimliğin korunması insan onurunun merkezinde yer alır.- Kişisel kimlik özelliklerine (örneğin etnik köken, din, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği) ilişkin sorular gönüllülük esasına dayanmalıdır. "Diğer" veya "yanıt vermeme" seçenekleri de sunulmalıdır.

	<ul style="list-style-type: none">- Toplumsal cinsiyete ve kültüre duyarlı veri toplama yaklaşımlarının uygulanması gereklidir.
ŞEFFAFLIK	<ul style="list-style-type: none">- Resmi istatistikler, ilgili istatistiki bilgiler de dahil olmak üzere halkın bilgi edinme hakkının bir parçasıdır (bkz. BM Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin ifade özgürlüğüne ilişkin 19. maddesi ve Resmi İstatistiklerin Temel İlkesi'nin 1. ilkesi²).- Verilerin nasıl toplandığına ilişkin bilgiler kamuya açık olmalıdır (örneğin meta veriler).- Veriler toplandıktan sonra mümkün olan en kısa sürede dağıtılmalıdır.- Veriler, engelliler, dil, okuryazarlık/sayısal düzeyler ve farklı kültürel geçmişler göz önünde bulundurularak erişilebilir olmalıdır.
GİZLİLİK	<ul style="list-style-type: none">- İstatistiki bilgi üretmek için toplanan bireysel veriler kesinlikle gizli olmalı ve sadece istatistiki amaçlarla kullanılmalı ve kanunla düzenlenmelidir (bkz. Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin 17. maddesi ve Resmi İstatistiklerin Temel İlkelerininin 6. ilkesi).- Veriler, doğrudan veya dolaylı olarak bireysel veri sahiplerinin kimliklerinin belirlenmesine izin verecek şekilde yayınlanmamalı veya kamuya açık olmamalıdır.- Veriler hem doğal hem de insan kaynaklı tehlikelere karşı güvence altına alınmalı ve artık gerekli olmadığına uygun şekilde imha edilmelidir.- Verilerin korunması, büyük veri ve Devlet dışı aktörler tarafından diğer verilerin toplanması bağlamında da sağlanmalıdır.
HESAP VEREBİLİRLİK	<ul style="list-style-type: none">- Veriye hak temelli yaklaşım, hesap verebilirlik için veri toplamanın yanı sıra veri toplamada hesap verebilirlik anlamına da gelmektedir.- Ulusal İstatistik Ofisleri insan haklarına saygı göstermek, korumak ve yerine getirmekle yükümlüdürler.- Veriler, insan hakları aktörlerinden hesap sormak için kullanılabilir ve kullanılmalıdır.- Toplanan verilerin dezavantajlı nüfus gruplarının eline geri verilmesi ve bu grupların bu verileri kullanma kapasitelerinin güçlendirilmesi hesap verebilirlik için elzemdir.

Yukarıda ifade edilen ve uluslararası nitelikteki yol gösterici ilkeler ışığında Türkiye'de sivil toplum örgütleri hakkındaki verilerin, söz konusu ilkelere uygun toplandığını ve yayımlandığını söylemek son derece zordur. Her şeyden önce ülkemizde sivil toplum örgütleri hakkında veri toplayan ve yayınlayan kamu kuruluşları arasında ciddi bir koordinasyon eksikliği bulunmaktadır. Özellikle Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) gündemine dönem dönem girmekle birlikte kapsamlı bir koordinasyon mekanizması henüz oluşturulmamıştır. Ayrıca STÖ'lerle doğrudan ilişki içinde bulunan kamu kurumlarının yukarıdaki ilkelere uygun veriler topladığını ve anonimleştirerek açık veri haline getirdiğini söylemek mümkün değildir.

² Uygunluk, Tarafsızlık ve Eşit Erişim; <https://unece.org/statistics/FPOS#>; "Resmi istatistikler demokratik bir toplumun bilgi sisteminde vazgeçilmez bir unsurdur ve ekonomik, demografik, sosyal ve çevresel durumla ilgili verilerle hükümete, ekonomiye ve halka hizmet eder. Bu amaçla, pratik fayda testini karşılayan resmi istatistikler, yurttaşların kamusal bilgi edinme hakkını onurlandırmak için resmi istatistik kurumları tarafından tarafsız bir temelde derlenmeli ve kullanıma sunulmalıdır."

“Sivil Toplum İstatistikleri ve Etkin Veri Yönetişimi Rehberi” başlıklı çalışma, sivil toplum alanında toplanan ve yayınlanan veri ve istatistikleri ayrıntılı bir şekilde ele alarak, veri ve bilgi akışını, veri kaynaklarını, paydaşları ve süreçleri haritalandırmayı amaçlıyor. Bunun yanı sıra uluslararası iyi uygulama örnekleri de Türkiye’ye karşılaştırmaya el verecek şekilde inceleniyor. Çalışmanın sonunda ise Türkiye’de sivil toplum istatistikleri ve veri toplama süreçlerinin yönetişimine ilişkin olarak öneriler sunuluyor.

Çalışmanın birinci bölümünde, Türkiye’de sivil toplum örgütlerine ilişkin veri ve istatistiklerin mevcut durum analizi yapılıyor. Bu kapsamda hangi aktörlerin, hangi verileri nasıl topladıklarını ve ne sıklıkta ve hangi kanallarla paylaştıkları inceleniyor. İkinci bölümde, başta Kar Amacı Gütmeyen Organizasyonların Uluslararası Sınıflandırılması (International Classification of Non-Profit Organizations-ICNPO) olmak üzere uluslararası standartlar ile Türkiye’deki mevcut durum kıyaslanıyor. Çalışmanın üçüncü bölümünde, farklı ülkelerdeki iyi uygulama örnekleri ve bu örneklerden çıkarılabilecek dersler ele alınıyor. Dördüncü ve son bölüm ise tüm bu çalışmalar ışığında sivil toplum alanına dair bir veri yönetim stratejisine ilişkin değerlendirmeler ve önerileri içeriyor.

Hazırladığımız “Sivil Toplum İstatistikleri ve Etkin Veri Yönetişimi Rehberi” isimli çalışmanın Türkiye’de sivil toplum verisine ilişkin hak temelli bir yaklaşım geliştirilmesi için bir ilk adım olduğunu ve önümüzdeki dönemde yürütülecek tartışma ve çalışmalara mütevazı bir katkı sunacağını düşünüyoruz.

1. Giriş

● Arka Plan

Doğru, güncel ve ulaşılabilir veri ve istatistiklerin varlığı, sivil toplumun mevcut durumunun anlaşılması, değerlendirilmesi ve gelişiminde önemli bir role sahip. İdare, denetim ve destek mekanizmalarının doğru tasarlanması ve bu mekanizmaların etkin bir biçimde çalışabilmeleri için sivil toplum kapasitesinin ve sınırlarının veriye dayalı olarak bilinmesi gerekiyor.

Muhasebe, finans ve işletme yönetimi gibi operasyonel sistemler, tarihsel gelişim süreçleri itibariyle kamu kurumları ve özel sektörün düzenlenmesi, denetlenmesi ve geliştirilmesi amacıyla kullanılmaya başlanmıştır. Fakat sivil toplum örgütlerinin (STÖ) bir parçası olduğu kar amacı gütmeyen kuruluşlar (KGK) ile özel sektör kurumları ve kamu kuruluşları arasında önemli farklar bulunuyor. Özellikle faaliyet alanları, çalışma yöntemleri, çalışanları ve gönüllüleri ile ilişkileri, finansmana erişim ve bu finansmanı kullanma yöntemleri düşünüldüğünde kamu ve özel sektör kurumlarının idari sistemleri altında yönetilmesi ve anlaşılması kolay olmayan birçok alan bulunuyor. Bunun temel sebebi ise mevcut idari yapıların, şirketlerin ve kamu kurumlarının iş modellerine ve ihtiyaçlarına yönelik olarak kurgulanmış olmasıdır.

Sivil toplum örgütleri, varoluş amaçları olan toplumsal, çevresel, ekonomik ve yönetim sorunlarının çözümüne katkı sağlamak amacıyla yürüttükleri faaliyetleri için finansmana ihtiyaç duyarlar. Çoğunlukla bağış, devlet desteği ve uluslararası fonlarla elde ettikleri finansmanı, *kar amacı gütmeyen* fakat bir şirket gibi davranarak ürettikleri mal ve hizmetleri piyasada satarak da elde edebilirler. Buna karşın üyelerine veya kurucularına *kar payı dağıtmazlar*. Yatırım süreçleri, vergi muafiyetleri gibi finansal süreçlerde de farklı bir dinamik sergilerler. Diğer taraftan kamu kurumlarının önceliklendirmede olduğu, özel sektörün ise yeterince karlı olmadığı için yatırım yapmadığı alanlarda kamusal fayda üretirler.

Kamu hizmetlerine erişim ve bu hizmetlerin kalitesinin artırılması konusunda STÖlerin kamusal fayda üreten özel kurumlar olarak etkilerinin belirginleşmesi, devletlerin sivil toplumla daha sık iletişim kurmasını ve sivil toplumu daha fazla desteklemesini sağladı. STÖ'ler, toplumun farklı kesimlerinin ihtiyaçlarını karşılamak, dezavantajlı gruplara destek sağlamak, eğitim, sağlık, çevre koruması gibi kamusal hizmet alanlarında faaliyet göstererek önemli oranda kamusal fayda üretiyor. Ayrıca toplumsal katılımı teşvik eden ve gönüllülük esasına dayalı olan çalışma modelleri, kamusal hizmetlerin daha geniş bir topluluk tarafından benimsenmesine ve sürdürülmesine katkı sağlıyor. Buna bağlı olarak devletler bu kuruluşlarla iş birliğini giderek artırıyor. Devletler, kamusal hizmetler için sivil toplumu daha fazla dahil ederek ortak projeler geliştiriyor ve yürütüyor. Pek çok ülkede STÖ'ler, kamusal hizmetlerin kalitesini artırmak için faaliyet gösterdiklerinde, devletler

tarafından finansal ve mali desteklerle teşvik ediliyor. Bu destekler, projelerin uygulanabilirliğini artırarak topluma daha etkili bir şekilde hizmet sunulmasına katkıda bulunuyor. STÖler için vergi muafiyetleri gibi teşviklerin geliştirilmesi de bütün bu gelişmelerin sonucunda ortaya çıkıyor. Bu durum, kuruluşların mali kaynaklarını artırarak kamusal hizmetlerdeki etkilerini genişletmelerine de olanak tanıyor. Kısacası, sivil toplum örgütleri kamu sektörü ve özel sektör ile aynı sistem içerisinde yakın çalışsa da bu iki sektörden yapısı ve amacı itibarıyla ayrılarak mevcut sistemin tanımlarının dışında kalıyor.

Tüm bu özellikler düşünüldüğünde, klasik idari sistemler tarafından kurgulanan veri ve istatistik toplama ve yönetme düzeni özel sektörün ve kamunun ihtiyaçlarını karşılarken, sivil toplum örgütlerinin ve genel olarak kar amacı gütmeyen kuruluşların (KGK) kapasitesini ve mevcut durumunu yansıtmakta yetersiz kalıyor. Bunun yanı sıra bu veriler alana dair doğru analizler yapabilmek, politikalar geliştirebilmek ve uluslararası karşılaştırmalar yapabilmek için sınırlı bir kapasite sağlıyor. Her ne kadar kamu kurumları, üniversiteler, araştırma ve düşünce kuruluşları gibi yapılar sivil toplum alanına dair analitik çalışmalar yürütse de, idari kurumlar tarafından paylaşılan verilerin yetersizliği ve erişilebilirliği temel bir sorun olarak karşımıza çıkıyor.

Türkiye'deki Durum

Türkiye'de sivil toplum ekosistemine dair erişime açık olan veri ve istatistikler yetersiz ve her ne kadar İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü ve Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından dernek ve vakıflarla ilgili bazı veri ve istatistikler yayınlansa da bu paylaşımlar düzenli değil. Öte yandan paylaşılan veriler karşılaştırılabilir özellikten ve kullanım kolaylığından yoksun. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) gibi veriye doğrudan erişimi olan kurumların STÖlere dair yetersiz bilgi paylaşımı ise istihdam veya yaratılan katma değer ortaya konulmasını ve sivil toplum alanının ekonomik ve sosyal etkisini anlamayı zorlaştırıyor.

Politika düzeyinde konunun anlaşılması için öncelikle Kalkınma Planları'nda konunun nasıl ele alındığının incelenmesinin önem taşıdığını düşünüyoruz. Sivil toplum kuruluşlarının ayrı bir başlık olarak ele alındığı ilk kalkınma planı olan Onuncu Kalkınma Planı'nda (2014-2018) sivil toplum istatistiklerine ilişkin herhangi bir atıf bulunmuyor. Ancak bu alandaki yetersizlik ve ihtiyaçlara On Birinci Kalkınma Planı'nda (2019-2023) şu şekilde vurgu yapılmış:

"Uluslararası standartlarla uyumlu bir STK veri tabanı oluşturulmasına yönelik çalışmalar tamamlanacak, sivil toplum alanında güvenli ve düzenli veri toplanacak ve yayımlanacaktır." (776.2.)

On Birinci Kalkınma Planı'nda yer verilen bu hedefe ulaşılması için atılan adımların Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programları'nda izini sürmek mümkün. Öncelikle 2019

Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı'nda *"Ülkemizde STK'ların niteliksel yapılarını yansıtan veri bulunmamaktadır. Bu nedenle, BM Sivil Toplum Kuruluşları Uluslararası Sınıflaması (ICNPO) ile uyumlu bir STK veri tabanı oluşturulması için çalışmalar devam etmektedir. (98)"* ifadesine yer verilmiştir. Bu raporda da ele aldığımız *BM Sivil Toplum Kuruluşları Uluslararası Sınıflaması (ICNPO)* sınıflandırmasının bu atıfla birlikte kamu idaresinin gündemine somut olarak girdiğini görebiliyoruz.

2020 ve 2021 Yıllık Programları'nda ise Kalkınma Planı'nda yer verilen bu tedbiri (776.2) hayata geçirmeye yönelik olarak yürütülecek faaliyetler ve projeler kapsamında *"TÜİK ile iş birliği içinde derneklere COPNI ve NACE kodlarının verilmesine ilişkin sınıflandırma çalışmaları tamamlanacaktır."* ifadesine yer verilmeye başlanmıştır.

2022 Yıllık Programı'nda ise *"TÜİK tarafından 2020 yılı itibarıyla 6 bin derneğin COPNI ve NACE kodları verilmiştir. Yeni kurulan derneğin kayıtlarının uluslararası standartlara uygun şekilde kaydedilmesi için İçişleri Bakanlığının kapasitesinin geliştirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır."* şeklinde bir güncelleme yapılmıştır.

2023 Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı'nda ise *"Ülkemizde uluslararası sınıflamalara uyumlu şekilde STK'larla ilgili nicel ve nitel verilerin düzenli olarak toplanması, sosyal ve ekonomik etkileri ve ihtiyaç duyulan mevzuat düzenlemeleriyle ilgili alanlarda çalışmalar devam etmektedir. Yeni kurulan derneklere COPNI kodu verilmesi çalışmaları tamamlanmakla birlikte, TÜİK ile işbirliği içinde derneklere NACE kodlarının verilmesine ilişkin çalışmalar sürmektedir."* ifadelerine yer verilmiştir.

Bu plan dönemi için hazırlanan son yıllık programda ise *"Derneklere COPNI ve NACE kodlarının verilmesi ve sınıflandırma çalışmaları kapsamında, Dernekler Bilgi Sistemi (DERBİS V.2.0.) yazılımı için ihtiyaç analiz çalışmaları tamamlanmıştır."* ifadeleri yer almaktadır.

On Birinci Kalkınma Planı ve bu dönem için hazırlanan Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programları birlikte değerlendirildiğinde, öncelikle bu plan döneminde sivil toplum alanına dair veri toplanmasına ilişkin sorunların kapsama alınması ve çözümüne yönelik çalışmalar yürütülmesinin önemli bir adım olduğu değerlendirilmektedir. Bununla birlikte 2019 Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı'nda *BM Sivil Toplum Kuruluşları Uluslararası Sınıflamasına (ICNPO)* atıf yapılmışken, sonraki programlarda COPNI ve NACE kodlarına atıf yapılması sürece ilişkin belirsizliğin önemli bir göstergesi olarak öne çıkmaktadır. COPNI ve NACE kodlarına ilişkin olarak ise 2023 yılında COPNI kodu verilmesi çalışmasının tamamlandığı, NACE kodlarına yönelik olarak ise çalışmanın devam ettiği anlaşılmaktadır. Bu durum sivil toplum verisine ilişkin olumlu adımlar olmakla birlikte kapsamlı bir yaklaşımın henüz geliştirilememiş olduğunun bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028)'de yer alan “*Adaleti Esas Alan Demokratik İyi Yönetişim*” başlığı altında hukukun üstünlüğü ve hukuk devleti ilkeleri gereğince adalet ve güvenlik hizmetlerinin etkinleştirilmesi, sivil toplumun güçlendirilmesi ve iyi yönetim anlayışı çerçevesinde kamuda stratejik yönetim ve veriye dayalı politika oluşturma kapasitelerinin artırılmasına yönelik politikalar ele alınıyor.³ Planda özellikle Covid-19 salgını, ekonomik dalgalanmalar ve afetlerin yönetiminde sivil toplumun etkisine değinilirken, bu alandaki gittikçe artan istihdamın ve oluşan ekonomik değerın altı çiziliyor. Planın *Hedef ve Politikalar* başlığı altında sivil toplum istatistikleri ve veri yönetişimine dair şu maddeler yer alıyor;

- **939.** *Kamu kurumlarının sivil toplum alanında topladığı verilerin uluslararası standartlarla uyumu sağlanacak, şeffaflığı artırılacaktır.*
- **939.1.** *STK'larla ilgili kamu kurumlarının topladığı verilerin STK'ların kapasitelerini de ortaya koyacak şekilde çeşitliliği artırılacak ve Resmi İstatistik Programına dâhil edilerek karşılaştırılabilir ve kamuoyunun erişimine açık bir veri tabanında toplanması çalışmaları tamamlanacaktır.*
- **939.2.** *STK'larda çalışma bir meslek alanı olarak tanımlanacak ve resmi istatistiklere bununla ilgili meslek kodu belirlenecektir.*
- **939.3.** *STK'ların faaliyetlerinin ekonomik ve sosyal etkilerinin ölçülmesine yönelik çalışmalar yürütülecektir.*

Bu ifadeler bir önceki plan döneminde kamu kuruluşlarının gündemine giren sivil toplum verisi konusunun daha kapsamlı bir şekilde ele alınmaya başlandığının bir göstergesi sayılabilir. Önümüzdeki dönemde daha kapsamlı bir yaklaşımın geliştirilebilmesi için TÜİK'in daha aktif rol alacağını da öngörebiliriz.

Bu noktada On İkinci Kalkınma Planı'nda atıf yapılan Resmi İstatistik Programı'nın sivil toplum verisini konusunu nasıl ele aldığına bakmakta fayda var. Öncelikle 2017-2021 yıllarını kapsayan resmi İstatistik Programı'nda konuya ilişkin herhangi bir atıf bulunmazken, 2022-2026 yıllarını kapsayan Resmi İstatistik Programı'nda⁴ TÜİK tarafından çok sayıda araştırmaya veri sağlayacak olan kurumlara ait idari kayıtların istatistik üretim sürecine dâhil edilmesi çalışmaları yeni dönemde devam edileceği vurgulanıyor ve bu yeni çalışmalar arasında “Sivil Toplum Kuruluşları (STK) Bilgi Sistemi”nde sıralanıyor. Resmi İstatistik Programı'nda STK Bilgi Sistemi ile ilgili olarak aşağıdaki ifadelere yer verilmiş.

STK Bilgi Sistemi ile Resmi kurumlar dışında ve bunlardan bağımsız olarak çalışan, politik, sosyal, kültürel, hukuki ve çevresel amaçları doğrultusunda lobi çalışmaları, ikna ve eylemlerle çalışan, üyelerini ve çalışanlarını gönüllülük usulüyle alan, kâr amacı gütmeyen ve gelirlerini bağışlar ve/veya üyelik ödemeleri ile sağlayan sivil toplum kuruluşlarına ait

³ T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji Bütçe Başkanlığı, On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028),

https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/12/On-ikinci-Kalkinma-Planı_2024-2028_11122023.pdf

⁴ https://www.resmiiistatistik.gov.tr/media/pdf/rip/resmi_istatistik_programi.pdf

toplu bir kayıt sistemi ihtiyacının karşılanması amaçlanmaktadır. STK Bilgi Sistemi kurulması çalışmaları kapsamında Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü (STİGM) tarafından idari kaydı tutulan derneklerin amaçlarına göre ana nevi ve alt nevi sınıflaması kullanılarak COPNI ve ilişkili NACE sınıflamasının sisteme entegrasyonu TÜİK tarafından 2020 yılı sonu itibarıyla sağlanmıştır.

TÜİK ile STİGM tarafından yapılan yazışmalar ve toplantılar sonucunda DERBİS veri tabanında yer alan aktif dernekler için COPNI ve NACE kodları oluşturulmuş ve veri tabanına aktarımı sağlanmıştır. Ayrıca yeni kurulacak derneklere COPNI kodlarının verilmesi için standartlar oluşturulmuştur. STİGM tarafından halihazırda verisinin derlendiği dernekler, sendikalar ve siyasi partilere ilişkin uygun görülen istatistik veriler STİGM'e ait "<https://www.siviltoplum.gov.tr>" adresli internet sitesinin "İstatistikler" sekmesi altında yayımlanmakta olup bu istatistik başlıklarının artırılması planlanmaktadır."

STİGM tarafından kullanılan dernek sınıflandırmasının uluslararası standartlarla uyumluluğunu aşağıdaki bölümlerde ele alacağız. Bununla birlikte Resmi İstatistik Programı'nda gelinen aşamada sahanın önemli aktörlerinden olan yeni vakıfların henüz kapsama alınmadığının altını çizmekte fayda görüyoruz. Son olarak STİGM tarafından yayınlanan istatistik başlıklarının artırılmasının planlanmasının önemli bir gelişme olduğunu vurgulamalıyız. Bununla birlikte planlanan STK Bilgi Sistemi'nin nasıl şekillendirileceğine ilişkin bir belirsizlik olduğu da anlaşılıyor.

Kalkınma planları, yıllık programlar ve Resmi İstatistik Programı'nda da farklı şekillerde ifade bulan veri toplama, sınıflandırma, uyumlaştırma ve veri tabanı oluşturma gibi ihtiyaçlara dair bu değerlendirmelerden yola çıkarak aşağıdaki konular öncelikli tespitler olarak öne çıkıyor;

- STÖ'lerin sınıflandırılmasına dair uluslararası standartlar ile uyumlu bir çerçeve geliştirilmeden, hangi kurum ve kuruluşların hangi veriyi nasıl toplayacağına karar vermek olanaksız.
- STÖ'lerin niteliklerine (çalışma alanı, hukuki yapısı, vb.) göre sınıflandırılmasını ve bu sınıflandırmaya göre toplanacak verilerin kategorilerinin oluşturulması gerekiyor.
- Sınıflandırma ve veri kategorileri belirlendikten sonra, kurum ve kuruluşların kendi sorumluluğu altındaki verileri nasıl ve ne sıklıkta toplayacağına ve nerede paylaşacağına dair bir süreç tasarımı gerekiyor.

Tüm bu adımları yerine getirmek için başta İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü ve Vakıflar Genel Müdürlüğü olmak üzere TÜİK, Sosyal Sigortalar Kurumu, Maliye Bakanlığı ve Gelir İdaresi Başkanlığı gibi pek çok farklı kamu kurumunun iş birliği ve koordinasyon içinde, mevcut iş yapış şekilleri ile uyumlu süreçler tanımlamaları gerekecektir.

● Yaklaşım

STÖ'lerin sosyal ve ekonomik etkisi düşünüldüğünde, bu alana dair yapılan düzenleme ve denetleme çalışmalarının yanı sıra kapasite geliştirme gibi çalışmaların gerçekleştirilebilmesi için gereken veri ihtiyacı giderek artıyor. Buna karşın uluslararası alanda mutabık kalınmış standart bir STÖ veri ve istatistik yönetişimi çerçevesinden bahsetmek mümkün değil. Türkiye'de ise sivil toplumun yarattığı ekonomik ve sosyal değere ve sektörün büyüklüğüne ilişkin kapsamlı bir değerlendirme yapmak yayınlanan veri setiyle mümkün değil.⁵

Bu çalışma Türkiye'deki STÖ'lerin kapasitesini ölçebilmek, bu alandaki gelişmeleri doğru bir şekilde değerlendirebilmek ve gelişmelere yön verebilmek için gereken kapsamlı bir veri yönetişimi çerçevesi oluşturulmasına yönelik bir altyapı oluşturmayı amaçlıyor. Veri yönetişimi, bir alana dair veri ve istatistiklerin ilgili aktörler tarafından karşılıklı koordinasyon içerisinde, alanın doğasına uygun ve uluslararası standartlarla uyumlu yöntemlerle düzenli bir biçimde toplanması, analiz edilmesi ve paylaşılması anlamına gelir. Veri yönetişimi, yalnızca verilerin toplanmasını değil, aynı zamanda bu verilerin tanımlanmasını, kategorilere ayrılmasını, sınıflandırılmasını ve standartlara uygun olarak değerlendirilmesini de kapsar. Bu kapsamda veri yönetişimi, tanımlar, kategoriler, sınıflandırma yöntemleri, standartlar, göstergeler ve metrikler ile veriye sahiplik, erişim, paylaşım ve değerlendirme gibi veriye dair tüm süreç ve politikaları barındıran bir yönetim çerçevesi sunar. Böylelikle STÖ'ler hakkında toplanan verilerin tutarlı, karşılaştırılabilir ve güvenilir olması sağlanır. Bu çerçevede raporda sıkça atıf yapılan veri yönetişimi yaklaşımı aşağıdaki ilkeler göz önünde bulundurularak ele alınmıştır.

- **Net Tanımlar ve Sınıflandırma:** Verilerin toplanmasında ve sınıflandırılmasında net tanımlar ve sınırların belirlenmesi, veri setlerinin tutarlı ve karşılaştırılabilir olmasını sağlar. Bu, STÖ'lerin faaliyet alanlarının, hukuki yapılarının, hedef kitlelerinin ve iş modellerinin açıkça tanımlanmasını gerektirir. Net tanımlar ve sınıflandırmalar, verilerin daha anlamlı ve kullanılabilir olmasını sağlar.
- **Uluslararası Standartlara Uyumluluk:** Veri toplama ve yönetim süreçlerinde ulusal ve uluslararası standartlara uyum sağlanması, verinin kalitesini ve güvenilirliğini artırır. Bu uyum veri toplama yöntemlerinin standartlaştırılmasını ve veri setlerinin uluslararası karşılaştırmalar için uygun hale getirilmesini sağlar. Bu sayede, verilerin evrensel kabul görmüş kriterlere göre değerlendirilebilmesine olanak tanır.
- **Kurumlar Arası İş Birliğini Artırma:** Verilerin etkili bir şekilde toplanması, paylaşılması ve analiz edilmesi için kamu kurumları, STÖ'ler ve ilgili diğer paydaşlar arasında güçlü bir iş birliği ve koordinasyon gereklidir. Kurumlar arası iş birliği, veri toplama süreçlerinin verimliliğini artırır ve veri kalitesini iyileştirir. Bu iş

⁵ STGM, *Üçüncü Sektör veya Sosyal Ekonomi Sektörü Geri mi Döndü?*

birliği veri akışının sorunsuz bir şekilde gerçekleşmesini ve bilgi paylaşımının etkin olmasını sağlar.

- **Beyan ve Şeffaflık:** STÖ'lerin beyan ettikleri bilgiler faaliyetlerinin ve mali durumlarının izlenmesi açısından kritik öneme sahiptir. Beyan edilen veriler STÖ'lerin şeffaflığı ve hesap verebilirliği açısından değerlendirilir. Şeffaflık STÖ'lerin güvenilirliğini artırır ve kamuoyu nezdinde güven inşa eder.
- **Veriyi Erişilebilir Kılma:** Toplanan verilerin kamuoyu, araştırmacılar ve politika yapıcılar tarafından erişilebilir olması, veri yönetişiminin önemli bir unsurudur. Erişilebilir veri, analiz ve değerlendirme süreçlerinin daha geniş bir kitle tarafından yapılabilmesine olanak tanır. Bu da sivil toplum alanındaki şeffaflığı ve katılımı artırır.

Bu doğrultuda raporda elde edilen verilerin ele alınması ve analiz edilmesi, STÖ'lerin kapasitesi ve etkisinin doğru bir şekilde değerlendirilmesine olanak tanır. Aynı zamanda bu çerçevede politika yapıcılar ve diğer paydaşlar için sivil toplum alanına dair stratejik kararların verilmesinde güvenilir bir temel sağlar. Veri yönetişimi çerçevesi, Türkiye'deki STÖ'lerin sosyal ve ekonomik etkilerini daha iyi anlayabilmek için gerekli olan detaylı veri toplama ve analiz süreçlerini tanımlamaktadır. Bu süreçler STÖ'lerin genel profil bilgilerinden mali durumlarına, çalışan ve gönüllü bilgilerine kadar geniş bir yelpazede veri toplamayı kapsar. Böylece, STÖ'lerin genel durumu ve performansı hakkında kapsamlı ve derinlemesine bir değerlendirme yapılabilir.

● Metodoloji

Bu çalışma, STÖ'lere dair veri ve istatistikleri üç temel kategori üzerinden geliştirilecek bir veri yönetişimi stratejisini tartışmaya açmayı amaçlamaktadır. Bu kategoriler aşağıda sıralanmıştır;

- **Profil:** STÖ'lerin amaçları, faaliyet alanları, hukuki statüleri gibi genel bilgiler üzerinden sınıflandırılması
- **Çalışan ve Üye Bilgileri:** STÖ'lerde istihdam edilen çalışanlar ile üye ve gönüllülere dair bilgiler
- **Mali Bilgiler:** STÖ'lerin gelir, gider ve sahip oldukları aktif-pasif varlıklar gibi mali ve finansal bilgiler

Çalışma süresince yürütülen masa başı araştırma kapsamında yapılan literatür çalışmasında, Türkiye ve dünyada sivil toplum örgütleri ve kar amacı gütmeyen kuruluşlara ilişkin veri ve istatistiklere odaklanan kaynaklar tarandı. Bunun yanı sıra, dernek ve vakıf beyannameleri, İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, Vakıflar Genel Müdürlüğü, SGK, TÜİK ve sivil toplum örgütlerine yönelik veri ve istatistikleri içerebilecek web siteleri incelendi. OECD, Avrupa İstatistik Ofisi (EUROSTAT) ve Birleşmiş Milletler İstatistik Bölümü (UNSTATS) gibi uluslararası kurumların kaynakları

araştırıldı. Sivil toplum örgütlerinin sınıflandırılmasını sağlayan Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Sınıflandırılması (ICNPO) ve ekonomik faaliyetlerin ulusal düzeyde sistematik bir şekilde ölçülmesini sağlayan BM Ulusal Hesaplar Sistemi ilk yayınları ve daha sonrasında yayınlanan güncellemelerle birlikte referans kaynaklar olarak kullanıldı. Masa başı araştırmaya ek olarak, STGM ve TÜSEV işbirliğinde Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Avrupa Birliği Başkanlığı, Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Türkiye İstatistik Kurumu, UNDP ve AB Türkiye Delegasyonu'ndan temsilcilerin katılımıyla, 30 Ocak 2023 tarihinde "Kamu-Sivil Toplum Buluşmaları: Türkiye'de Sivil Toplum Verisi" başlıklı bir istişare toplantısı gerçekleştirildi.

2. Türkiye'de Sivil Toplum Verisinin Ayakizleri

Sivil toplum örgütlerine dair erişilebilen veri kaynaklarının büyük bir çoğunluğu kamu kurumlarında bulunuyor. STÖ'lerle ilgili düzenlemelerin hayata geçirilmesi ve STÖlerin denetlenmesinden sorumlu olan bu kurumlar belirli bir çerçeve içerisinde tanımlanmış süreçlerle veri topluyor. Buna karşın bu veriden üretilen istatistik ve diğer bilgiler çoğunlukla düzensiz aralıklarla ve yetersiz bir yaklaşımla yayınlanıyor. Öte yandan bu alanda doğrudan sorumlu olmayan ve çeşitli vesilelerle sivil toplum ile iş birliği içerisinde olan kurum ve kuruluşlar çoğunlukla kendi iş birlikleri çerçevesindeki bilgi ve istatistikleri paylaşıyor. Etkili bir veri yönetişimi çerçevesi oluşturmak için sivil toplum alanıyla ilgili hangi kurumların yetkili olduğunu ve bu aktörlerin yürüttükleri süreçleri anlamak büyük önem taşıyor. Bu bölümde sivil toplum verisinin temel kaynakları olan aktörleri ve bu aktörlerin topladıkları ve paylaştıkları veri ve istatistikler inceleniyor.

● Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü

İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü Türkiye'de faaliyet gösteren tüm dernek, sendika ve siyasi partilere yönelik düzenleme ve denetim işlemlerini yürütmekle sorumlu olan kamu kurumudur. Derneklere ilişkin tüm veriler, kurum tarafından Dernek Beyannamesi ve Dernekler Bilgi Sistemi (DEBRİS) aracılığı ile toplanıyor. Bütün dernekler her yıl Nisan ayı sonuna kadar düzenli veri sağlamak ve gerekli belgeleri sisteme yüklemek ile yükümlüdür. Derneklerden beklenen beyanname ve bildirimler aşağıda sıralanmıştır:⁶

- **Yıllık Beyanname:** Dernekler, yıl sonu itibarıyla **faaliyetlerini, gelir ve gider işlemlerinin sonuçlarını** düzenleyecekleri beyanname ile her yıl nisan ayı sonuna kadar mülkî idare amirliğine vermekle yükümlüdür. **Bilanço** esasına göre defter tutan dernekler ile kamu yararına çalışan dernekler vermekle yükümlü oldukları beyanname ve bildirimleri, Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü'nün internet sayfasında yer alan Dernekler Bilgi Sistemi (DERBİS) üzerinden gönderir. Elektronik ortamda beyanname ve bildirim gönderme zorunluluğu bulunmayan dernekler

⁶ T.C. İçişleri Bakanlığı, *Beyanname ve Bildirimler*, 10.04.2019, <https://www.siviltoplulm.gov.tr/beyanname-ve-bildirimler>

de kendi istekleriyle beyanname ve bildirimlerini aynı usulle elektronik ortamda gönderebilirler.

- **Derneğin Genel Kurul Toplantısı ve Organlarına Seçilenlerin İdareye Bildirimi:** Derneklerin, olağan veya olağanüstü genel kurul toplantılarını izleyen otuz gün içinde, yönetim ve denetim kurulları ile diğer organlara seçilen **asil ve yedek üyeleri** içeren ve Dernekler Yönetmeliği'nin ekinde yer alan "Genel Kurul Sonuç Bildirimi" formunu doldurarak dernek merkezinin bulunduğu yerin mülki idare amirliğine vermeleri gerekir.
- **Dernek Organlarında Değişiklik Bildirimi:** Dernek organlarında görevli üyelerden herhangi bir üyenin ayrılması veya görev değiştirmesi durumunda dernek yönetim kurulu toplanıp karar aldıktan sonra DERBİS üzerinden 45 gün içinde bildirim yapılması gerekmektedir.
- **Dernek İkametgâhında Yapılan Değişiklik Bildirimi:** Dernekler, **yerleşim yerlerinde meydana gelen değişiklikleri** Dernekler Yönetmeliği'nin ekinde yer alan "Yerleşim Yeri Değişiklik Bildirimi" formunu doldurmak suretiyle, bu değişikliği izleyen otuz gün içinde dernek merkezinin bulunduğu yerin mülki idare amirliğine bildirmekle yükümlüdürler.
- **Dernek Adına Gayrimenkul Alımında Yapılması Gereken Bildirim:** Derneklerin, **edindikleri taşınmazları** tapuya tescilinden itibaren otuz gün içinde Dernekler Yönetmeliği ekinde (Ek-26) yer alan "Taşınmaz Mal Bildirimi" formunu doldurarak dernek merkezinin bulunduğu yerin mülki idare amirliğine bildirmeleri gerekmektedir.
- **Yurt Dışından Yardım Alınması Durumunda Yapılması Gereken Bildirim:** Derneklerin, yurtdışından yardım almaları durumunda Dernekler Yönetmeliği'nin ekinde (Ek-4) yer alan "Yurtdışından Yardım Alma Bildirimi" formunu doldurarak derneğin merkezinin bulunduğu yerin mülki idare amirliğine bildirimde bulunmaları gerekiyor. Bu bildirim DERBİS üzerinden de yapılabilmektedir.
- **Yurtdışı Yardım Yapma Bildirimi:** Yurt dışına yapılacak yardımlar için, yardım yapılmadan önce dernekler tarafından DERBİS üzerinden bildirim yapılması gerekmektedir.
- **Üyelik Bildirimi:** Dernekler, üyeliğe kabul edilenler ile üyeliği sona erenlerin adını, soyadını, doğum tarihini ve kimlik numarasını kabul edilme ve sona erme tarihinden itibaren 45 gün içinde bildirmekle yükümlüdür. Bu bildirimlerin DERBİS üzerinden yapılması gerekmektedir.
- **Derneğin Temsilcilik Açması Durumunda Yapılması Gereken Bildirim:** Dernekler, gerekli gördükleri yerlerde dernek faaliyetlerini yürütmek amacıyla temsilcilik açabilirler. Temsilciliğin adresi, yönetim kurulu kararıyla temsilci olarak görevlendirilen kişi veya kişiler tarafından temsilciliğin açıldığı yerin mülki idare amirliğine yazılı olarak bildirilir.

Dernek beyannamesinde toplanan ilgili bilgiler, *profil bilgileri, çalışan ve üye bilgileri, ve mali bilgiler* başlıklarına göre sıralanarak aşağıdaki tabloda verilmiştir;

Tablo 1: Dernek Beyannamesi	
Profil Bilgileri	
Kimlik Bilgileri (Bölüm 1)	<ul style="list-style-type: none">• Kuruluşun adı• Kuruluşun (varsa) kısaltılmış adı• Kuruluş tarihi• Kütük no• Adres bilgileri• İletişim bilgileri• Yönetim kurulu başkanının adı ve soyadı
Hukuki Statü (Bölüm 2)	<ul style="list-style-type: none">• Hukuki yapı• Derneğe bağlı şube/şubeler (yurt içi/yurt dışı sayısı)• Temsilcilikler (yurt içi/yurt dışı sayısı)• İçinde yer alınan platform, girişim, hareket vb. geçici birlikler (yurtiçi/yurtdışı sayısı)• Federasyon ve konfederasyon üyelikleri (yurt içi/yurt dışı sayısı)• ...
Yayın Organları (Bölüm 4)	<ul style="list-style-type: none">• Yayın organları ile ilgili bilgiler
Uluslararası Faaliyetler (Bölüm 6)	<ul style="list-style-type: none">• Kuruluşun yurtdışındaki kuruluşlarla ilişkisinin statüsü (üyelik, danışmanlık, proje ortağı, diğer)• Kuruluşun adı ve adresi ile faaliyetin başladığı veya yapıldığı yıl
Çalışan ve Üye Bilgileri	
Kuruluşun Üye Sayısı (Bölüm 3.1)	<ul style="list-style-type: none">• Asıl, onursal ve toplam üye sayısı• Gerçek kişi (kadın ve erkek) sayısı• Tüzel kişi sayısı
Kuruluşun Faaliyetlerini Yürütmek Üzere Ücretli/Gönüllü Çalışanların Niteliğine Göre Ayrımı (Bölüm 3.3)	<ul style="list-style-type: none">• Ücretli çalışan sayısı (tam zamanlı, yarı zamanlı, proje zamanlı)<ul style="list-style-type: none">○ Program/proje yöneticisi sayısı○ Program/proje asistanı sayısı○ Teknik ve uzmanlık alanında çalışan sayısı○ Hizmetli vb. çalışan sayısı• Gönüllü çalışan sayısı (tam zamanlı, yarı zamanlı, proje zamanlı)<ul style="list-style-type: none">○ Program/proje yöneticisi sayısı○ Program/proje asistanı sayısı○ Teknik ve uzmanlık alanında çalışan sayısı○ Hizmetli vb. çalışan sayısı
Mali Bilgiler	
Kar Amaçlı Kuruluşlar (Bölüm 4.4)	<ul style="list-style-type: none">• Kuruluşun adı• Kuruluş tarihi• Vergi kimlik numarası

	<ul style="list-style-type: none">• Hukuki statüsü• Hisse Oranı (%)• Gelirleri (TL)• Giderleri (TL)• Dönem net kârı veya zararı (TL)• Borçları• Alacakları• Banka• Kasa
Sandık (Bölüm 4.5)	<ul style="list-style-type: none">• Derneklerin üyelerine kar payı dağıtmamak, gelir, faiz veya başka adlarla üyelerine para aktarmamak şartıyla, üyelerinin yiyecek, giyecek gibi zaruri ihtiyaç maddelerini ve diğer mal ve hizmetlerle kısa vadeli kredi ihtiyaçlarını karşılamak için kurdukları tüzel kişiliği olmayan kuruluş
Kar Amacı Olmayan Tesis, müessese vb. eklentiler	<ul style="list-style-type: none">• Kuruluşun kâr amacı olmayan tesis ve eklentilerinin bilgileri (yurt, misafırhane, kamp tesis, huzurevi, kütüphane, vb.)
GELİRLER (TL) (Bölüm 7.2)	<ul style="list-style-type: none">• Önceki yıldan devreden gelir (kasa, banka, alacaklar)• Bağış ve yardımlar (yurt dışından alınan, kamu kuruluşlarından alınan, diğer bağış ve yardımlar toplamı)• Üye ödentileri• İktisadi işletme gelirleri• Finansal gelirler• Kira gelirleri• Diğer gelirler• Alınan borçlar• Giderler
GİDERLER (TL) (Bölüm 7.3)	<ul style="list-style-type: none">• Önceki yıldan devreden borç• Genel giderler• Personel giderleri• Amaç ve hizmet giderleri toplamı• Diğer giderler• Mevcut kasa• Mevcut banka• Mevcut alacaklar
Aktif Varlıklar TL (Bölüm 4)	Dönen varlıklar <ul style="list-style-type: none">• Hazır değerler<ul style="list-style-type: none">○ Kasa○ Banka○ Alınan çekler○ Verilen çekler ve ödeme emirleri

	<ul style="list-style-type: none">○ Diğer● Menkul kıymetler● Diğer alacaklar<ul style="list-style-type: none">○ Üyelerden alacaklar○ Şubelerden alacaklar○ İktisadi işletmelerden alacaklar○ Kamu kurum ve kuruluşlardan alacaklar○ Senetli dernek alacakları○ Diğer dernek alacakları● Stoklar<ul style="list-style-type: none">○ Aynı yardım stokları○ Diğer stoklar● Yıllara yaygın inşaat ve onarım maliyetleri● Gelecek aylara ait giderler ve gelir tahakkukları● Diğer dönen varlıklar <p>Duran varlıklar</p> <ul style="list-style-type: none">● Diğer alacaklar<ul style="list-style-type: none">○ Üyelerden alacaklar○ Şubelerden alacaklar○ İktisadi işletmelerden alacaklar○ Kamu kurum ve kuruluşlardan alacaklar○ Senetli dernek alacakları○ Diğer dernek alacakları● Mali duran varlıklar<ul style="list-style-type: none">○ İştirakler○ Bağlı ortaklıklar● Maddi duran varlıklar<ul style="list-style-type: none">○ Arazi ve arsalar○ Binalar○ Taşıtlar○ Demirbaşlar○ Diğer● Maddi olmayan duran varlıklar<ul style="list-style-type: none">○ Özel tükenmeye tabi varlıklar○ Gelecek yıllara ait giderler ve gelir tahakkukları○ Diğer duran varlıklar● Maddi olmayan duran varlıklar● Özel tükenmeye tabi varlıklar● Gelecek yıllara ait giderler ve gelir tahakkukları● Diğer duran varlıklar <p>Duran varlıklar toplamı Aktif (varlıklar) toplamı</p>
Pasif Varlıklar TL (Bölüm 5)	<p>Kısa vadeli yabancı kaynakları</p> <ul style="list-style-type: none">● Mali borçlar● Diğer borçlar

	<ul style="list-style-type: none">○ Üyelere borçlar○ Yönetim kurulu üyelerine borçlar○ Şubelere borçlar○ İktisadi işletme borçları○ Kamu kurum ve kuruluşlarına borçlar○ Senetli dernek borçları○ Diğer dernek borçları <ul style="list-style-type: none">● Alınan avanslar● Yıllara yaygın inşaat ve onarım hakedişleri● Ödenecek vergi ve diğer yükümlülükler● Borç ve gider karşılıkları● Gelecek aylara ait gelirler ve gider tahakkukları● Diğer kısa vadeli yabancı kaynaklar● Yabancı kaynaklar toplamı <p>Uzun vadeli yabancı kaynaklar</p> <ul style="list-style-type: none">● Mali borçlar● Diğer borçlar<ul style="list-style-type: none">○ Üyelere borçlar○ Yönetim kurulu üyelerine borçlar○ Şubelere borçlar○ İktisadi işletme borçları○ Kamu kurum ve kuruluşlarına borçlar○ Senetli dernek borçları○ Diğer dernek borçları● Alınan avanslar● Borç ve gider karşılıkları● Gelecek yıllara ait gelirler ve gider tahakkukları● Diğer uzun vadeli yabancı kaynaklar <p>Özkaynaklar</p> <ul style="list-style-type: none">● Ödenmiş sermaye● Sermaye yedekleri● Kar yedekleri● Geçmiş yıllar karları● Geçmiş yıllar zararları (-)● Dönem net karı (zararı) <p>Öz kaynaklar toplamı Pasif (kaynaklar) toplamı Toplam</p>
GELİRLER - TL (Bölüm 6)	<p>Gelir toplamı</p> <ul style="list-style-type: none">● Üye Ödentileri● Yurtdışından alınan yardımlar● Kamu kuruluşlarından alınan yardımlar<ul style="list-style-type: none">○ Diğer bağış ve yardımlar toplamı○ Bağış gelirleri○ Yardım toplama gelirleri

	<ul style="list-style-type: none">• İktisadi işletme gelirleri• Finansal gelirler• Kira gelirleri• Diğer gelirler Gider fazlası Toplam
GİDERLER - TL (Bölüm 7)	Gider toplamı <ul style="list-style-type: none">• Genel giderler• Personel giderleri• Amaç ve hizmet giderleri toplamı<ul style="list-style-type: none">○ Kültür, sanat, spor○ Eğitim ve araştırma○ Sağlık○ Sosyal hizmetler○ Çevre (doğa ve hayvanları koruma)○ Ekonomik sosyal ve toplumsal kalkınma○ Hukuk ve insan hakları○ Hayır yardımları○ Uluslararası faaliyetler Diğer <ul style="list-style-type: none">• Diğer giderler• Gelir fazlası Toplam
Yurtiçi Sivil Toplum Kuruluşlarıyla Yardımlaşma (Bölüm 8)	Alınan NAKDİ yardım <ul style="list-style-type: none">• Yardım alınan kuruluşun adı• Alınan yardımın tutarı (TL)• Projeye ilişkin bilgiler<ul style="list-style-type: none">○ Konusu○ Süresi○ Bütçesi (TL)○ Uygulanacağı yer• Yapılan NAKDİ yardım<ul style="list-style-type: none">○ Projeli/projesiz○ Yardım yapılan kuruluşun adı○ Yardımın tutarı (TL) Alınan AYNİ yardım <ul style="list-style-type: none">• Yardım alınan kuruluşun adı• Alınan yardımın rayiç bedeli (TL)<ul style="list-style-type: none">○ Konusu○ Süresi○ Bütçesi (TL)○ Uygulanacağı yer○ Yapılan AYNİ yardım○ Yardım alınan kuruluşun adı

	<ul style="list-style-type: none">● Yapılan yardımın rayiç bedeli (TL)<ul style="list-style-type: none">○ Konusu○ Süresi○ Bütçesi (TL)○ Uygulanacağı yer
Yurtdışı Yardımlar (Bölüm 9)	<p>Alınan NAKDİ yardım</p> <ul style="list-style-type: none">● Yardım alınan kuruluşun adı● Alınan yardımın tutarı (TL)● Projeye ilişkin bilgiler<ul style="list-style-type: none">○ Konusu○ Süresi○ Bütçesi (TL)○ Uygulanacağı yer <p>Yapılan NAKDİ yardım</p> <ul style="list-style-type: none">● Projeli/projesiz● Yardım yapılan kuruluşun adı● Yardımın tutarı (TL) <p>Alınan AYNİ yardım</p> <ul style="list-style-type: none">● Yardım alınan kuruluşun adı● Alınan yardımın rayiç bedeli (TL)<ul style="list-style-type: none">○ Konusu○ Süresi○ Bütçesi (TL)○ Uygulanacağı yer <p>Yapılan AYNİ yardım</p> <ul style="list-style-type: none">● Yardım alınan kuruluşun adı● Yapılan yardımın rayiç bedeli (TL)<ul style="list-style-type: none">○ Konusu○ Süresi○ Bütçesi (TL)○ Uygulanacağı yer
Kamu Kurumlarından Alınan Yardımlar ve Faaliyetler (Bölüm 10)	<p>Alınan NAKDİ yardım</p> <ul style="list-style-type: none">● Yardım alınan kuruluşun adı● Alınan yardımın tutarı (TL)● Projeye ilişkin bilgiler<ul style="list-style-type: none">○ Konusu○ Süresi○ Bütçesi (TL)○ Uygulanacağı yer <p>Yapılan NAKDİ yardım</p> <ul style="list-style-type: none">● Projeli/projesiz● Yardım yapılan kuruluşun adı● Yardımın tutarı (TL)

	<p>Kamu kurum ve kuruluşları ile yapılan ortak projeye ilişkin bilgiler;</p> <ul style="list-style-type: none">• Proje yapılan kamu kuruluşunun adı• Konusu• Süresi• Bütçesi (TL)• Uygulanacağı yer• Kuruluşun katkısı (TL) <p>Kuruluşun yaptığı ve önemli görülen üç faaliyetin kısa özeti Gıda bankacılığı kapsamında yaptığı yardım tutarı</p>
Taşıtlar ve Taşınmazlar (Bölüm 11)	<ul style="list-style-type: none">• Taşıtlar bilgileri (tür, marka, model, plaka, edinme tarihi)• Taşınmaz mal bilgileri (niteliği, edinme şekli, edinme tarihi, alış/rayıç bedeli, ili/ilçesi)• Bir yıl içinde satılan/hibe edilen (tapu kaydından düşülen) taşınmaz mal bilgileri (niteliği, edinme şekli, edinme tarihi, satış/rayıç bedeli, ili/ilçesi)

Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından toplanan kapsamlı veriye karşın kurumun web sitesinde derneklere dair ulaşılabilen veri ve istatistikler aşağıdaki tabloda sıralanmıştır.

Tablo 2: Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü Resmi Web Sitesinde Paylaşılan STÖ İstatistikleri⁷

Derneklere İlişkin İstatistikler	Derneklere Ait Gelir Toplamları	DERBİS Kullanıcı Sayısı	Derneklerin Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı
	Derneklerin Bölgelere Göre Dağılımı	Dernek Sayıları	Faal ve Fesih Dernek Sayıları
	Genel Kuruluş Bilgileri	Hemşehri Derneklerinin Bölgelere Göre Dağılımı	İllere Göre Derneklerdeki Çalışan Sayıları
	İllere Göre Faal Dernek Sayıları	İllere ve Faaliyet Alanlarına Göre Dernekler	İllere Göre Kamu Yararına Çalışan Dernekler
	İzne Tabi Kelime Kullanan Kuruluşlar	İzin Almadan Yardım Toplayan Kuruluşlar	Kamu Yararına Çalışan Dernekler
	Lokallerin Bölgelere Göre Dağılımı	Yıllara, Nevilere ve İllere Göre Sayılar	Yıllara Göre Faal Dernekler

⁷ T.C. İçişleri Bakanlığı, *Derneklere İlişkin İstatistikler*, 20.03.2024, <https://www.siviltoplum.gov.tr/derneklere-ait-gelir-toplamlari>

Toplam Üye Sayısı	Toplam Üye Sayısı	
Yabancı STK'lara İlişkin İstatistikler	Faaliyet İzni Verilen Yabancı STK'lar	3335 Sayılı Uluslararası Nitelikteki Teşekküller
Denetim İstatistikleri	Denetimler Sonucu İdari Para Cezası Verilmesi İstenilen Dernek Sayısı ve Ceza Miktarlarının Kanun Maddelerine Göre Dağılımı Tablosu	
Proje Yardımlarına İlişkin İstatistikler	2022 Yılı Proje Dönemi Proje Yardımları İstatistiği	

Beyannameye toplanan bilgilere bakıldığında her yıl düzenli olarak derneklerden kurumsal yapıları, yürüttükleri faaliyetler, çalışan, gönüllü ve üye bilgilerinin yanı sıra mali yapılarına dair kapsamlı veri ve istatistikler toplandığı görülüyor. Öte yandan bu verilerin ağırlıklı olarak DERBİS üzerinden alınması verinin düzenli bir biçimde toplanması ve işlenebilmesi için yeterli teknik alt yapıyı sunuyor. Derneklere dair paylaşılan veri ve istatistiklere bakıldığında ise çoğunlukla profillerine dair bilgi paylaşıldığı görülüyor. Faaliyet alanı, buldukları bölge, tür ve yıllara göre artış azalış ve denetim gibi genel istatistiksel bilgilere de erişilebiliyor. Vakıflarla karşılaştırıldığında, derneklere dair daha fazla ve düzenli veriye ulaşmak mümkün. Buna karşın Türkiye'de faaliyet gösteren derneklerin profiline, içerisinde barındırdığı istihdam potansiyeline ve ekonomiye olan katkısını ortaya çıkaracak mali yapılarına dair yeterli miktarda, işlenebilir ve erişilebilir veri ve istatistiklerin kamuoyuyla paylaşılmadığı görülüyor.

● Vakıflar Genel Müdürlüğü

"Vakıflar, gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleriyle oluşan tüzel kişiliğe sahip mal topluluklarıdır."⁸ olarak tanımlanan vakıflar, Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından denetleniyor. Vakıf statüsündeki kurumlar 5737 sayılı Vakıflar Kanunu ve Vakıflar Yönetmeliği ile "beyanname verme ve bildirimde bulunma" ile yükümlüdürler. Söz konusu yükümlülüğün bir sonucu olarak vakıflar, beyanname, bildirim, hesap cetveli ve iç denetim raporu gibi bilgi ve belgeleri periyodik olarak bildirir. Bu bilgiler Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından Vakıf Bilgi Yönetim Sistemi (VBYS 2.0) üzerinden alınmaktadır. Toplanan beyanname ve bildirimler aşağıda sıralanmıştır:⁹

⁸ 4721 Sayılı Türk Medeni Kanununun 101. Maddesi

⁹ T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü, 20.03.2024, <https://www.vqm.gov.tr/>

- **Şube ve/veya Temsilcilik Açılış ve Kapanış Beyannamesi:** Yeni vakıfların şube ve temsilcilik açma veya kapatmaları halinde vermeleri gereken beyannamedir. Her bir şube ve temsilcilik için ayrı ayrı verilmesinin yanı sıra yetkili organ karar tarihinden itibaren 1 ay içerisinde bildirim yapılması gerekiyor. Bu döküman **adres, açılış tarihi** ve **şube/temsilcilik yöneticileri ve çalışanlarının isimlerini** içerir.
- **Yıllık Beyanname:** Vakıf yöneticileri tarafından, Vakıflar Yönetmeliği'nin ekindeki beyannamenin eksiksiz doldurularak her takvim yılının ilk 6 ayı içerisinde VBYS üzerinden gönderilmesi gerekiyor. Vakıflara dair en detaylı bilginin toplandığı bu beyanname **yönetici bilgileri, çalışan sayısı (ücretli çalışan ve gönüllü çalışan) ile vakfın mal varlığı, yıllık gelir ve giderleri** gibi bilgilerin toplandığı bir cetvel niteliğindedir.
- **Yurtdışından Bağış ve Yardım Alma – Yurtdışına Bağış ve Yardım Yapma Bildirimi (EK-3):** **Yurt dışındaki kişi, kurum ve kuruluşlardan alacakları nakdi bağış ve yardımlar** ile yurt dışındaki benzer amaçlı vakıf ve derneklere **yapacakları nakdi bağış ve yardımları** banka aracılığı ile yaparak bir ay içerisinde bölge müdürlüğüne yaptıkları bildirimdir.
- **Taşınmaz Mal Bildirimi:** Vakıflar **satın aldıkları veya değiştirdikleri taşınmazlarla** ilgili bilgileri tapuyu yaptıkları tescilden itibaren bir ay içerisinde Vakıflar Yönetmeliği'nin ekindeki formu doldurarak bölge müdürlüğüne vermekle yükümlüdürler.
- **İktisadi İşletme ve Şirket Kurma Bildirimi:** İktisadi işletme ya da şirket kuran veya kurulmuş herhangi bir şirkete iştirak eden vakıfların, Vakıflar Yönetmeliğinin ekindeki formu doldurarak bir ay içerisinde bildirmeleri gerekmektedir.
- **İç Denetim Raporu:** Vakıf yöneticileri takvim yılı sonundan itibaren altı ay içerisinde yapılması gereken iç denetim sonuçları ve raporunu Vakıf Yönetmeliği'nin ekindeki forma uygun olarak düzenleyerek iki ay içerisinde VBYS 2.0 üzerinden beyan ve bildirim yapmaktadırlar. İç denetim raporunda, **ilgili yıla ait faaliyet raporları, bütçe ve bilançoları, mali tablolar, bunların uygun araçlarla yayınlandığına dair belgeler ve varsa Vakfın iştiraklerinin mali tabloları** bulunmaktadır.
- **Mülhak Vakıflar Hesap Cetveli:** Mülhak vakıflar tarafından **her yıl verilmesi gereken hesap cetveli**dir. Yeminli Mali Müşavir veya Serbest Muhasebeci Mali Müşavir tarafından onaylanan gelir-gider tablosu veya harcama belgeleri (fatura, gider makbuzu, banka dekontu vb.) VBYS 2.0 sistemi üzerinden gönderilmektedir.
- **Diğer Kurul Üyeleri Değişiklik Bildirimi:** Vakıfların **yönetim organı dışındaki kurullarda** (Denetim Kurulu, Bilim Kurulu, Sanat Kurulu vb.) görev yapan üyelerle ilgili bildirimlerdir. Yetkili organ karar tarihinden itibaren 15 gün içerisinde VBYS 2.0 sistemi üzerinde bildirim yapılır.

Vakıf beyannamesinde toplanan ilgili bilgiler, *profil bilgileri, çalışan ve üye bilgileri, ve mali bilgiler* başlıklarına göre sıralanarak aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3: Vakıf Beyannamesi**Profil Bilgileri**

Kimlik ve Adres Bilgileri (Bölüm 1)	<ul style="list-style-type: none">• Vakfın adı• Merkezi sicil numarası• Vergi bilgileri (vergi kimlik no)• Kuruluş bilgileri (mahkeme karar tarihi, vs.)• Adres bilgisi• Yetkili organ başkanı'nın adı/soyadı ve adres bilgisi
Ana Faaliyet Alanı (Bölüm 2.1)	<ul style="list-style-type: none">• Eğitim• Sağlık• Sosyal Yardım• Çevre• Sosyal hizmet• Bilim ve teknoloji, Sosyo-kültürel, Tarih• Sanat• Tarım hayvancılık• Hukuk• İnsan hakları• Demokrasi• Kalkınma• Mesleki eğitim• Personele yardım• Spor• Diğer
Hizmet Verilen Hedef Kitle (Bölüm 2.2)	<ul style="list-style-type: none">• Çocuklar/Gençler• Kadınlar• Yaşlılar• Engelliler• Belli hastalığı olanlar• Yoksullar• Belli bir kurumda çalışanlar veya meslek sahipleri,• Çevre ve doğal hayat• Diğer
Hizmet Verdiren Coğrafi Alan (Bölüm 2.3)	<ul style="list-style-type: none">• Uluslararası• Türkiye (ulusal düzey)• Coğrafi bölge (il, ilçe düzeyi)
Vakfa Bağlı Şube (Bölüm 2.4)	<ul style="list-style-type: none">• Yurt içi şube sayısı• Yurt dışı şube sayısı
Vakfa Bağlı Temsilcilik Sayısı (Bölüm 2.5)	<ul style="list-style-type: none">• Yurt içi temsilcilik sayısı• Yurt dışı temsilcilik sayısı
Vakfın Kurduğu Yurtiçi/Yurtdışı Üst Kuruluşlar (Bölüm 2.6)	<ul style="list-style-type: none">• Yurt içi (adlar, sayıları ve buldukları yerler)• Yurt dışı (adlar, sayıları ve buldukları yerler)
Vakfın Üye Olduğu Yurtiçi/Yurtdışı Üst Kuruluşlar (Bölüm 2.7):	<ul style="list-style-type: none">• Yurt içi (adlar, sayıları ve buldukları yerler)• Yurt dışı (adlar, sayıları ve buldukları yerler)
İdari Organın Türü (Bölüm 2.8)	<ul style="list-style-type: none">• Yönetim kurulu• Mütevelli heyeti

	<ul style="list-style-type: none">• Diğer
Vakfın Amaçları Doğrultusunda Gerçekleştirdiği/ Organize Ettiği Ulusal veya Uluslararası Faaliyetler (Bölüm 7.26)	<ul style="list-style-type: none">• Faaliyetin ortak gerçekleştirildiği kurum/kuruluş, dernek, oda, vb.• Faaliyet açık adı• Faaliyetin niteliği (ulusal, uluslararası)• Başlama tarihi• Süresi (gün)• İlk yapıldığı Yıl• Dönemi (aylık, 3 aylık, vb.)• Faaliyetin Yapıldığı Yer (il, ilçe, Ülke)• Faaliyete İştirak Eden Tahmini Katılımcı Sayısı/Ziyaretçi Sayısı• Faaliyete Katılım (Ücretli, Ücretsiz, Kısmen)

Çalışan ve Üye Bilgileri

Yönetim Kurulu/Mütevelli Heyeti Üye Bilgileri (Bölüm 2.9)	<ul style="list-style-type: none">• Ad/Soyad• Doğum tarihi• Cinsiyeti• Tabiyeti• TC Kimlik no• Eğitim durumu• Vakıftaki görevi• Mesleği• Adresi
Üye Sayısı (Bölüm 2.10)	<ul style="list-style-type: none">• Tüzel kişi sayısı• Gerçek kişi sayısı
Personelin Niteliğine Göre Sayısı (Bölüm 2.12)	<ul style="list-style-type: none">• Ücretli çalışan personel sayısı• Gönüllü çalışan personel sayısı
Vakfın İdari Kadrosu - Genel Müdür, Müdürler, Yöneticiler (Bölüm 2.13)	<ul style="list-style-type: none">• Ad/Soyad• Doğum tarihi• Cinsiyeti• Tabiyeti• TC Kimlik no• Eğitim durumu• Vakıftaki görevi• Mesleği• Adresi

Mali Bilgiler

Vakfa Bağlı Müessese ve Tesisler ile Sahip Olunan Gayrimenkuller (Bölüm 3)	<ul style="list-style-type: none">• Vakfın sahip olduğu tesis ve müesseseler• Vakfa ait gayrimenkullerin türlerine göre sayıları (arsa, işyeri, vb.)
Kar Amaçlı Kuruluşlar (Bölüm 4)	<ul style="list-style-type: none">• Kar amaçlı kuruluş adedi• Kuruluş adı

	<ul style="list-style-type: none">• Hukuki statüsü• Kuruluşun ortak sayısı (tüzel kişi, gerçek kişi)• Vakfın hisse oranı• Sektör kodu (1.Tarım, 2.İmalat, 3.İnşaat, 4.Ticaret, 5.Hizmet)• Kuruluşun bağlı olduğu vergi dairesi• Vergi sicil numarası• MERSİS
YURTIÇİNDE herhangi bir kişi, kurum ve kuruluşundan aynı, nakdi yardım/bağış aldı mı? (Bölüm 5.21)	<ul style="list-style-type: none">• Yardım/bağış alınan kuruluşun adı• Alınan yardımın/bağış tutarı• Para birimi
YURT İÇİNDE herhangi bir kişi, kurum ve kuruluşundan aynı, nakdi yardım/bağış yaptı mı? (Bölüm 5.22)	<ul style="list-style-type: none">• Yardım/bağış yapılan kuruluşun adı• Alınan yardımın/bağış tutarı• Para birimi
YURT DIŞINDA herhangi bir kişi, kurum ve kuruluşundan aynı, nakdi yardım/bağış aldı mı? (Bölüm 5.23):	<ul style="list-style-type: none">• Yardım/bağış alınan kuruluşun adı• Alınan yardımın/bağış tutarı• Para birimi
YURT DIŞINDA herhangi bir kişi, kurum ve kuruluşundan aynı, nakdi yardım/bağış yaptı mı? (Bölüm 5.24)	<ul style="list-style-type: none">• Yardım/bağış alınan kuruluşun adı• Yapılan yardımın/bağış tutarı• Para birimi
GELİRLER (TL) (Bölüm 8.28)	<ul style="list-style-type: none">• Önceki yıldan devreden gelir (kasa, banka, alacaklar),• Bağış ve yardımlar (yurtdışından alınan, kamu kuruluşlarından alınan, diğer bağış ve yardımlar),• Üye ödentileri,• İktisadi işletme gelirleri,• Finansal gelirler,• Diğer gelirler,• Alınan borçlar,• Gider fazlası• Gelirler Toplamı
GİDERLER (TL) (Bölüm 8.29)	<ul style="list-style-type: none">• Önceki yıldan devreden borç• Genel yönetim giderler• Personel giderleri• Amaca yönelik giderler toplamı (sağlık, sosyal hizmetler, hayır işleri ve gönüllü faaliyetler, eğitim ve araştırma, kültür, sanat,

	<p>spor, ekonomik sosyal ve toplumsal kalkınma, hukuk insan hakları ve politika, çevre (doğa ve hayvanları koruma), uluslararası faaliyetler, diğer)</p> <ul style="list-style-type: none">• Diğer giderler• Kasa• Banka• Alacaklar• Gelir fazlası• Giderler Toplamı
Aktif Kaynaklar (TL) (Bölüm 8.30)	<p>Dönen varlıklar</p> <ul style="list-style-type: none">• Hazır değerler (kasa, banka, alınan çekler, verilen çekler ve ödeme emirleri, diğer)• Menkul kıymetler• Alacaklar• Stoklar• Yıllara yaygın inşaat ve onarım maliyetleri• Gelecek aylara ait giderler ve gelir tahakkukları• Diğer dönen varlıklar <p>Duran varlıklar</p> <ul style="list-style-type: none">• Alacaklar• Mali duran varlıklar• Maddi duran varlıklar (arazi ve arsalar, binalar, taşitlar, demirbaşlar, diğer, birikmiş amortismanlar)• Maddi olmayan duran varlıklar (haklar, şerefiye, kuruluş ve örgütlenme giderleri, araştırma ve geliştirme giderleri, diğer, birikmiş amortismanlar)• Özel tükenmeye tabi varlıklar• Gelecek yıllara ait giderler ve gelir tahakkukları• Diğer duran varlıklar
Pasif Kaynaklar (TL) (Bölüm 8.31)	<ul style="list-style-type: none">• Kısa vadeli yabancı kaynaklar (borçlar, alınan avanslar, yıllara yaygın inşaat ve onarım hak edişleri, ödenecek vergi ve diğer yükümlülükler, borç ve gider karşılıkları, gelecek aylara ait gelirler ve gider tahakkukları)• Uzun vadeli yabancı kaynaklar (borçlar, alınan avanslar, borç ve gider karşılıkları, gelecek yıllara ait gelirler ve gider tahakkukları)• Özkaynaklar (ödenmiş sermaye, sermaye yedekleri, kar yedekleri, geçmiş yıllar gelir fazlası, geçmiş yıllar gider fazlası, dönem net gelir fazlası)
GELİRLER (TL) (Bölüm 8.32)	<ul style="list-style-type: none">• Gelir toplamı

	(üye ödentileri, yurt dışından alınan yardımlar, kamu kuruluşlarından alınan yardımlar, diğer bağış ve yardımlar, iktisadi işletme gelirleri, finansal gelirler, diğer gelirler) <ul style="list-style-type: none">• Gider fazlası
GİDERLER (TL) (Bölüm 8.33)	<ul style="list-style-type: none">• Gider toplamı (genel giderler, personel giderleri, amaca yönelik giderler toplamı, diğer giderler)• Gelir fazlası

Beyannameler üzerinden toplanan veriler toplulaştırılmış olarak Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün resmi web sitesinde Vakıf İstatistikleri başlığı altında döküman olarak paylaşılmaktadır. Yeni Vakıflara ilişkin paylaşılan verilerin konu başlıkları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4: Vakıflar Genel Müdürlüğü Tarafından Paylaşılan İstatistikler¹⁰

[Vakıfların Türlerine Göre Dağılımı \(14.07.2023\)](#)

[Yeni Vakıfların Yıl Bazında Dağılımı \(2021-14.07.2023\)](#)

[Yeni Vakıfların Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı \(14.07.2023\)](#)

[Yeni Vakıfların Yıl Bazında İllere Göre Dağılımı \(2001-14.07.2023\)](#)

[Yeni Vakıfların Yıl Bazında İlçelere Göre Dağılımı \(2001-14.07.2023\)](#)

[Yıl İçinde Kurulan Yeni Vakıf Sayısı \(2001-17.07.2023\)](#)

[Vakıfların Üye ve Görev Alan Kişi Sayıları](#)

[Yeni Vakıfların Hizmet Alanına Göre Dağılımı \(2022\)](#)

[Hedef Kitlesine Göre Yeni Vakıfların Dağılımı \(17.07.2023\)](#)

[Kar Amacı Olmayan Tesis Müessese Sahibi Vakıflar \(2015-2023\)](#)

[Sektörel Bazda Yıl İçinde Gerçekleştirilen Faaliyetler \(2022\)](#)

[Yıl İçinde Gerçekleşen Faaliyetlerin Gider Büyüklüğüne Göre Sektörel Bazda Sıralaması \(2022\)](#)

[Yeni Vakıflarla İlgili Seçilmiş Veriler \(2015-2022\)](#)

[Kapanan Yeni Vakıfların Dağılımı \(2001-17.07.2023\)](#)

[Vakıfların 2020 Yılında Sivil Toplum Kuruluşlarıyla Yardımlaşma Bilgileri \(2022\)](#)

¹⁰ T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü, *Vakıf İstatistikleri - Yeni Vakıflar*, 20.03.2024, <https://www.vgm.gov.tr/vakif-islemleri/vakif-istatistikleri/yeni-vakiflar>

[Vakıfların Yurt Dışından Aldıkları Yardım Bağış Bilgileri \(01.10.2010-18.07.2024\)](#)

[Vakıfların Yurt Dışına Yaptıkları Yardım Bağış Bilgileri \(01.10.2010-18.07.2024\)](#)

Vakıf beyannamesi üzerinden toplanan bilgilere bakıldığında, her yıl periyodik olarak vakıflardan kurumsal yapıları, yürüttükleri faaliyetler, çalışan ve üye bilgilerine dair kapsamlı veri toplandığı görülüyor. Buna ek olarak vakıfların topladığı aynı ve nakdi yardımlar, sahip oldukları kaynaklar ve giderler gibi detaylı veri ve istatistiklerin toplanması Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün vakıfların mali ve ekonomik potansiyeline dair detaylı ve kapsamlı veriye sahip olduğunu gösteriyor. Öte yandan personel sayısı ve niteliğinin yanı sıra üye sayısı gibi bilgilerin toplanması, vakıfların yarattığı istihdama ilişkin ve vakıflarda çalışanların niteliklerine dair anlamlı bir veri seti sunuyor. Bu verilerin VBYS üzerinden toplanıyor oluşu verinin düzenli ve işlenebilir bir formatta toplanması için gerekli altyapıyı sunuyor. Buna karşın kurumun web sitesinde vakıflara dair sınırlı bir çerçevede ve çoğunlukla güncel olmayan istatistiklerin paylaşıldığı görülüyor. Öte yandan paylaşılan bu veriler, günümüz veri analitiği olanaklarını düşündüğümüzde kullanılabilirlikten uzak ve anlamlı analiz yapılabilmesi için yetersiz. Paylaşılan verilerin içeriği ise ağırlıklı olarak vakıfların profiline, yani hukuki statüleri, konumları ve hedef kitlelerine dair bilgilerden oluşuyor.

Sivil toplumun iki temel aktörü olan ve büyük oranda benzer amaçlara ve faaliyetlere sahip olan dernek ve vakıfların beyannameleri arasında önemli uyumsuzluklar bulunuyor. Bu uyumsuzluklar, Türkiye'deki sivil topluma dair genel anlamda bir veri yönetişimi çerçevesi oluşturmanın önündeki temel engellerden biridir. Örneğin, çalışan sayısı ve gönüllü sayısı açısından dernek beyannamesi, çalışanları tam zamanlı, yarı zamanlı ve proje zamanlı olarak detaylandırırken, vakıf beyannamesi yalnızca ücretli ve gönüllü çalışanların toplam sayısını sunar. Ayrıca dernek beyannamesi proje yöneticisi ve proje asistanı gibi spesifik pozisyonları belirtirken, vakıf beyannamesi bu detayları içermiyor. Bu durum sivil toplum örgütlerinin insan kaynağı yapısını doğru ve kapsamlı bir şekilde tespit etmeyi zorlaştırmaktadır. Diğer bir örnek ise faaliyet alanlarındaki uyumsuzluklardır. Vakıf beyannamesi faaliyet alanlarını çok daha geniş ve ayrıntılı kategorilere ayırarak eğitim, sağlık, sosyal yardım, çevre, sosyal hizmet, bilim ve teknoloji, sosyo-kültürel, tarih, sanat, tarım ve hayvancılık, hukuk, insan hakları, demokrasi, kalkınma, mesleki eğitim, personele yardım ve spor gibi birçok spesifik faaliyet alanını kapsıyor. Buna karşılık dernek beyannamesi faaliyet alanlarını daha genel kategoriler altında topluyor. Bu durum vakıf ve derneklerin faaliyetlerini karşılaştırmayı ve genel bir sivil toplum faaliyet analizi yapmayı güçleştiriyor.

Dernekler ve vakıflar için farklı beyanname formatlarının kullanılması, Türkiye'deki sivil topluma dair net ve karşılaştırılabilir veri ve istatistiklerin elde edilmesini zorlaştırmaktadır. Bu durum, alana dair veriye dayalı adımların atılmasının önünde engel oluşturuyor. Bu nedenle vakıflar ve dernekler için uyumlu ve standart bir beyanname formatının

geliştirilmesi hem yönetim hem de denetim süreçlerinin iyileştirilmesi açısından kritik önem taşıyor.

Toplanan verilere bakıldığında Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, vakıfların ve derneklerin kapasitesine, yarattığı istihdam ve ülke ekonomisine etkisine dair birçok konuda içgörü sağlama potansiyeline sahip. Bu potansiyelin doğru kullanılması halinde dernek ve vakıfların yönlendirilmesi ve desteklenmesi için rahatlıkla veriye ve kanıtla dayalı politika üretilebilir. Örneğin, vakıflara dair gönüllü üye ve ücretli çalışan sayısı ile personel gideri ve üye ödenekleri gibi verilerin düzenli olarak yayınlanması, politika yapımında şeffaflık ve güvenilirliği artırır, kaynak dağılımının etkinliğini sağlar ve sivil toplum sektörünün genel işleyişini iyileştirmek için kritik veriler sunar. Bu veriler vakıfların performansının izlenmesi ve değerlendirilmesi için temel teşkil eder. Bir taraftan hangi vakıfların etkin ve verimli çalıştığını belirlemeye yardımcı olurken, diğer yandan iyileştirme gereken alanları da ortaya çıkarır. Mali bilgiler açısından gelir ve giderlere dair toplanan istatistiklerin yanı sıra vakıflara ve derneklere ait aktif ve pasif kaynaklar gibi bilgilerin düzenli olarak yayınlanması, sivil toplumun güçlenmesi açısından kritik öneme sahiptir. Bu tür şeffaf mali raporlama, vakıfların finansal durumunu ve kaynak yönetimini açıkça göstererek toplumda ve özellikle de bağışçılarda güven oluşturur. Stratejik planlama ve karar alma süreçlerini destekler ve vakıfların ve derneklerin hesap verebilirliğini artırır. Ayrıca, mali performansın düzenli izlenmesi kaynakların verimli kullanımını teşvik eder ve sivil toplum kuruluşlarının genel kapasitesini ve etkinliğini artırır.

● Gelir İdaresi Başkanlığı (Hazine ve Maliye Bakanlığı)

Vergiler ve diğer gelirleri tahsil etmekle sorumlu olan Gelir İdaresi Başkanlığı, ülkede bir şekilde vergi veren tüm kurumları kayıt altında tutan ve denetleyen bir kurumdur. **Kuruluş türüne ve hukuki statülerine göre değişmekle birlikte dernekler ve vakıflar temelde gelir vergisi ve kurumlar vergisi mükellefi olamazlar. Buna karşın piyasa ekonomisi içerisinde bedel karşılığı mal ve hizmet alımı veya satımı gibi ticari faaliyetlerde bulunmaları için iktisadi işletme kurmaları ile vergi mükellefi olurlar.**

Bununla birlikte *Vergi Kimlik Numarası* kullanımının yaygınlaştırılması hakkındaki 4358 sayılı Kanunun ikinci maddesinde; "Kamu idare ve müesseseleri ile diğer gerçek ve tüzel kişiler, Maliye Bakanlığınca belirlenecek işlemlerin yapılması sırasında, bu işlemlere muhatap veya taraf olan gerçek ve tüzel kişilerin vergi kimlik numarasını tespit etmek ve bu işlemlere ilişkin belge, hesap ve kayıtlarında vergi kimlik numaralarına da yer vermek zorundadırlar. Belirlenecek işlemlere muhatap veya taraf olan kişiler, vergi kimlik numaraları olmadığı takdirde, işlemlerin tamamlanmasından önce vergi kimlik numarası almak zorundadırlar." ifadeleri yer almaktadır. Dolayısıyla STÖ'lerin de bir vergi numarası olması gerekmektedir.

2020 yılı sonrasında kurulan dernekler için kütük numarası oluşturulduktan sonra vergi numarası otomatik olarak oluşturulmaktadır. 2020 yılı öncesinde kurulan ve vergi kimlik numarası olmayan dernekler için ise bu numaraların tanımlanması süreci halen eksiklikler olsa da büyük ölçüde tamamlanmıştır.

Bu aşamada ekonomik faaliyetlerinin sistematik ve standart bir şekilde sınıflandırılmasını sağlayan NACE kodlarından bir adet ana, dört adet yan kod seçilmektedir. NACE kodları kurumların yürütecekleri faaliyet alanları göz önünde bulundurularak kendileri tarafından seçilir ve ulusal istatistik sistemi içerisinde ilk sınıflandırma yapılmış olur.

Vergi kaydı ve NACE kodunun yanı sıra, VBYS ve DERBİS sistemleri üzerinden yüklenen beyannamelerdeki mali defter bilgileri Hazine ve Maliye Bakanlığı ile paylaşılıyor. Vergi muafiyeti tanınmış vakıflar, Vakıf Beyannamesine ek olarak, dönem sonunda düzenlenecek bilanço ve gelir gider tablosu ile bir yıllık faaliyetlerinin sonuçlarını gösteren kesin bütçelerinin birer örneğini, yıllık faaliyet raporu ve yeminli mali müşavir tarafından düzenlenmiş tam tasdik raporu ile birlikte yılın ilk üç ayı içerisinde Hazine ve Maliye Bakanlığına göndermekle yükümlüdürler. Denetim durumları haricinde vergi için özel olarak Hazine ve Maliye Bakanlığına bir beyanda bulunmuyorlar. Dernek ve vakıflara bağlı iktisadi işletmeler ise tüm diğer şirketler gibi mali bilgilerini Gelir İdaresi Başkanlığına beyannameler aracılığı ile iletmektedirler.

Tüm bu kayıtlar göz önünde bulundurulduğunda, Gelir İdaresinin Türkiye'deki sivil toplum örgütlerinin özellikle mali yapısına ve potansiyeline dair önemli ve kapsamlı bir veriye sahip olduğunu söyleyebiliriz.

NACE Kodu Nedir?

Ekonomik Faaliyetlerin İstatistik Sınıflaması (Nomenclature of Economic Activities) anlamına gelen NACE kodları iş yerinin ekonomik aktivitelerinden yola çıkarak Avrupa Birliği'ndeki ekonomik faaliyetlerin istatistik sınıflandırılmasında kullanılır. Her iş kolunun kendine özgü bir NACE kodu vardır. NACE kodlarında STÖ'lerin faaliyetlerini açıkça tanımlayan bir sınıflandırma bulunmasa da **94.9 Diğer üyelik organizasyonlarının faaliyetleri** başlığı altındaki kodlarda sivil toplumu da içine alan faaliyet başlıkları yer almaktadır. 2020, 2021 ve 2022 Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programlarında yer alan "derneklere COPNI ve NACE kodlarının verilmesine ilişkin sınıflandırma çalışmalarına" yapılan atıf bu bağlamda önemlidir. Sivil toplum örgütleri açısından NACE kodlarında çalışmamız kapsamına giren başlıklar aşağıdaki gibidir.

Tablo 5: Sivil Toplum Örgütleriyle İlgili NACE Kodları (94.9 Diğer üyelik organizasyonlarının faaliyetleri)

Kod	Açıklama
94.11.90	Diğer iş ve işveren odaları, birlikleri ve üst kuruluşlarının faaliyetleri (işçi, işveren ve memur sendikaları hariç)
94.12.05	Mesleki birlikler, dernekler ve odaların faaliyetleri (mimar, mühendis, tabip, muhasebeci, yazar vb. dernek ve odaları) (barolar hariç)
94.12.90	Diğer profesyonel meslek kuruluşlarının faaliyetleri
94.2	Sendika faaliyetleri
94.20	Sendika faaliyetleri
94.20.01	İşçi ve memur sendikalarının faaliyetleri (üst kuruluşları dahil)
94.9	Diğer üyelik organizasyonlarının faaliyetleri
94.91	Dini kuruluşların faaliyetleri
94.91.02	Üyelik gerektiren dini kuruluşların faaliyetleri (cami, kilise, sinagog vb. yerlerde ibadet edenlere doğrudan hizmet sağlayan dini organizasyonların veya kişilerin faaliyetleri vb.)
94.99	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer üye olunan kuruluşların faaliyetleri
94.99.01	Üyelik gerektiren çevre ve doğal hayatın korunmasına yönelik dernek ve birliklerin faaliyetleri (vahşi yaşamı koruma kuruluşları dahil)
94.99.02	Üyelik gerektiren gençlik dernek ve birliklerinin faaliyetleri (öğrenci birlikleri ile izci birlik ve kulüpleri dahil)
94.99.03	Üyelik gerektiren yurtsever dernek ve birliklerinin faaliyetleri (savaş gazisi birlikleri vb.)
94.99.04	Üyelik gerektiren hayvanları koruma dernek ve birliklerinin faaliyetleri (hayvanları koruma derneği, vb.)
94.99.05	Üyelik gerektiren kadın hakları koruma dernek ve birliklerinin faaliyetleri
94.99.09	Üyelik gerektiren kültür, dayanışma ve eğlence dernek ve birliklerinin faaliyetleri
94.99.12	Üyelik gerektiren ideoloji ve düşünce kuruluşlarının ve derneklerinin faaliyetleri
94.99.13	Üyelik gerektiren sivil arama ve kurtarma dernek ve birliklerinin faaliyetleri (sivil savunma faaliyetleri hariç)

94.99.14	Üyelik gerektiren bireysel özgürlük ve insan hakları dernek ve birliklerinin faaliyetleri
94.99.15	Üyelik gerektiren gönüllü sağlık dernek ve birliklerinin faaliyetleri
94.99.16	Engellilere, etnik gruplara ve azınlıklara yönelik üyelik gerektiren birlik ve kuruluşların faaliyetleri
94.99.17	Üyelik gerektiren toplumsal hayatı geliştirme ve iyileştirmeye yönelik oluşturulan birlik ve kuruluşların faaliyetleri
94.99.18	Üyelik gerektiren tüketici haklarını savunan birlikler ve kuruluşların faaliyetleri
94.99.19	Havacılığın geliştirilmesine yönelik üyelik gerektiren kuruluş ve derneklerin faaliyetleri
94.99.20	Üye olunan derneklerin üst kuruluşları ve üst birlikleri (iş, işveren ve mesleki birlik ve derneklerin üst kuruluşları hariç)
94.99.21	Üyelik gerektiren yardım kuruluşlarının ve derneklerinin faaliyetleri (doğal afetlerde zarar görenler, evsizler, fakirler için organizasyonlar, vb.) (arama ve kurtarma hariç)
94.99.22	Üyelik gerektiren eğitim ve araştırma birlik ve derneklerinin faaliyetleri
94.99.23	Üyelik gerektiren konut ve kalkınma birlik ve derneklerinin faaliyetleri
94.99.24	Üyelik gerektiren mezun dernek ve birliklerinin faaliyetleri (profesyonel meslek kuruluşları hariç)
94.99.90	Üyelik gerektiren başka yerde sınıflandırılmamış diğer üye olunan kuruluşların faaliyetleri (klasik araba birlikleri, kiracı birlikleri, vb. dahil)

● Sosyal Güvenlik Kurumu

Sivil toplum örgütlerine dair en fazla veriye sahip olduğumuz bir diğer kurum ise Sosyal Güvenlik Kurumu'dur. Bilindiği üzere Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının faydalandığı sigorta ve emeklilik gibi sosyal güvenlik sisteminin düzenlenmesi ve uygulanmasından sorumlu kamu kurumudur. Ücretli çalışanı olan her dernek ve vakıf personeliyle ilgili maaş, sigorta, prim ve benzeri işlemleri doğrudan SGK sistemi üzerinden yapmakla yükümlüdür. Dernekler ve vakıflar 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu uyarınca sigortalı çalıştırmaya başladıkları zaman *iş yeri bildirgesi* vermek zorundadır. E-devlet üzerinden verilen bu bildirmede NACE Bilgileri'nin de sisteme girilmesi gerekmektedir. Bu sayede SGK temelde Gelir İdaresi ile aynı sınıflandırmayı kullanmaktadır. STÖ'lerde ücretli olarak çalışanı olan tüm dernek ve vakıflara ait maaş, sigorta, vergi, prim ve emeklilik gibi

bilgilere sahip olan SGK'nın veri uygulaması ve diğer istatistik paylaşımlarında¹¹ dernek ve vakıflara özel veri ve istatistiklere rastlanmamıştır.¹²

● Türkiye İstatistik Kurumu

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), *ekonomi, sosyal konular, demografi, kültür, çevre, bilim ve teknoloji alanları ile gerekli görülen diğer alanlardaki istatistiklerini derlemek, değerlendirmek, analiz etmek ve yayınlamakla* görevli bir kamu kurumudur.¹³ Kurumun resmi web sitesindeki "istatistik konuları" arasında sektörel kategoriler olarak adlandırabileceğimiz bilim teknoloji, çevre ve enerji, dış ticaret, inşaat ve konut, sanayi, tarım ve ticaret gibi alanlara dair doğrudan veri ve istatistiklerin paylaşılmasına karşın sivil topluma dair spesifik herhangi bir bilgiye erişilememektedir. Örneğin, sivil toplum örgütlerindeki ücretli çalışanların da bir parçası olduğu *ücretli çalışan istatistiklerinde* yalnızca sanayi, inşaat, ticaret ve hizmetler başlıkları altındaki ilgili veri ve istatistikler paylaşılmaktadır.

TÜİK'in kamuya açık bilgi paylaşım sistemlerinde ve web sayfalarında *vakıf, dernek, sivil toplum, sivil toplum örgütleri ve kâr amacı gütmeyen kuruluşlar* gibi sivil toplum örgütlerini tanımlamak için kullanılacak anahtar kelimelerle bulunabilen herhangi bir bilgi veya veri yer almamaktadır. "Doğrudan STK'ları temel alan veriler üretmek noktasında ise TÜİK'in altyapısı ile orantılı bir çıktı ortaya koyduğunu söylemek zordur."¹⁴

Resmi İstatistik Programı 2022-2026'da¹⁵ ise yapılacak yeni çalışmalar başlığı altında Sivil Toplum Kuruluşları (STK) Bilgi Sistemi'ne yer verilmiştir. Bu kapsamda aşağıdaki değerlendirmeler Resmi İstatistik Programı'nda yer almaktadır.

STK Bilgi Sistemi ile Resmi kurumlar dışında ve bunlardan bağımsız olarak çalışan, politik, sosyal, kültürel, hukuki ve çevresel amaçları doğrultusunda lobi çalışmaları, ikna ve eylemlerle çalışan, üyelerini ve çalışanlarını gönüllülük usulüyle alan, kâr amacı gütmeyen ve gelirlerini bağışlar ve/veya üyelik ödemeleri ile sağlayan sivil toplum kuruluşlarına ait toplu bir kayıt sistemi ihtiyacının karşılanması amaçlanmaktadır. STK Bilgi Sistemi kurulması çalışmaları kapsamında Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü (STİGM) tarafından idari kaydı tutulan derneklerin amaçlarına göre ana nevi ve alt nevi sınıflaması kullanılarak COPNI ve ilişkili NACE sınıflamasının sisteme entegrasyonu TÜİK tarafından 2020 yılı sonu itibarıyla sağlanmıştır. Derneklerin vermekle yükümlü oldukları her türlü bildirim ile beyanname bildirimlerinin elektronik ortamda yapılması, bürokratik işlemlerin azaltılarak vatandaşın işlerinin kolaylaştırılması, istatistiki bilgilerin kısa sürede sorgulanarak raporlanması amaçlarıyla STİGM tarafından geliştirilen Dernekler Bilgi Sistemi (DERBİS) 2013 yılında tamamlanarak kullanıma açılmıştır. Halen 122.000 faal dernekten %95'i aktif

¹¹ <https://www.sgk.gov.tr/Istatistik/Yillik/fcd5e59b-6af9-4d90-a451-ee7500eb1cb4/>, Mart 2024

¹² <https://veri.sgk.gov.tr/>, Mart 2024

¹³ https://www.tuik.gov.tr/Kurumsal/Gorev_Yetkileri, Mart 2024

¹⁴ YADA, Verilerle Sivil Toplum Kuruluşları Raporu, 2015, s. 33

¹⁵ https://ms.hmb.gov.tr/uploads/sites/3/2023/08/2022_2026_RIP.pdf

DERBİS kullanıcısıdır. Yine DERBİS kullanıcısı olmayan derneklere ilişkin tüm veriler İl Sivil Toplumla İlişkiler Müdürlükleri tarafından DERBİS veri tabanına kaydedilmektedir. Yine STİGM tarafından, sendikaların ve siyasi partilerin kuruluş ve bildirimlerine ilişkin verilerin kayıt altına alınması için Sendikalar Bilgi Sistemi (SENBİS) ve Siyasi Partiler Bilgi Sistemi (PARBİS) geliştirilmiştir. TÜİK ile STİGM tarafından yapılan yazışmalar ve toplantılar sonucunda DERBİS veri tabanında yer alan aktif dernekler için COPNI ve NACE kodları oluşturulmuş ve veri tabanına aktarımı sağlanmıştır. Ayrıca yeni kurulacak derneklere COPNI kodlarının verilmesi için standartlar oluşturulmuştur. STİGM tarafından halihazırda verisinin derlendiği dernekler, sendikalar ve siyasi partilere ilişkin uygun görülen istatistikî veriler STİGM'e ait "<https://www.siviltoplum.gov.tr>" adresli internet sitesinin "İstatistikler" sekmesi altında yayımlanmakta olup bu istatistik başlıklarının artırılması planlanmaktadır."

Ayrıca TÜİK tarafından yayınlanan 2020 yılı Faaliyet Raporunda aşağıdaki ifadeler yer almaktadır:

● Sivil Toplum Kuruluşları Çalışma Grubu

Sağlık ve Sosyal Koruma İstatistikleri Grup Başkanlığı, İçişleri Bakanlığının Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü (STİGM) tarafından idari kaydı tutulan derneklerin amaçlarına göre ana nevi ve alt nevi sınıflaması kullanılarak Kar Amacı Olmayan Kuruluşların Amaca Göre Sınıflaması (COPNI-Classification of The Purpose of Non-Profit Institutions Serving Households) ve ilişkili NACE sınıflamasının sisteme entegrasyonu çalışmaları için kurulmuş olan STK çalışma grubunun başkanlığını yürütmektedir. Bu kapsamda Aralık, 2020'de STİGM'ye veri tabanında idari kaydı tutulan faal derneklerin NACE sınıflaması bilgileri resmi yazı ile iletilmiştir.

Bu ifadelerden 2020 yılında Sivil Toplum Kuruluşları Çalışma Grubu'nun kurulduğu anlaşılmaktadır. Ancak daha sonra yayınlanan faaliyet raporlarında bu çalışma grubuna herhangi bir atıf yapılmamıştır.

Sonuç olarak On Birinci Kalkınma Planı kapsamında yürütülmesi gereken çalışmalar ile ilişkili olarak, sivil toplum istatistikleri konusunun TÜİK'in gündemine girdiği, bir çalışma grubu kurulduğu, derneklere NACE kodlarının verilmesine ilişkin çalışmaların büyük ölçüde tamamlandığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte bu çalışmada özetlemeye çalıştığımız sorunlar henüz çözülememiştir.

● Kalkınma Ajansları (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı)

Kalkınma Ajansları, Türkiye'de bölgesel kalkınmayı teşvik etmek amacıyla kurulan, kamu kurumları, özel sektör ve sivil toplum örgütleriyle iş birliği ile çalışan kurumlardır. Bu ajanslar yereldeki potansiyeli harekete geçirerek ekonomik ve sosyal kalkınmayı destekler. Görevleri arasında bölgesel planlama, yatırım teşvikleri sağlama, proje destekleri ve yerel girişimciliği teşvik etme gibi faaliyetler bulunur. Ayrıca, bölgesel kalkınma stratejilerinin uygulanmasını izler ve değerlendirirler. Kalkınma Ajansları

bölgesel farklılıkları azaltmak ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak için önemli bir rol oynar. Bu kapsamda birçok bölgede sivil toplum örgütleriyle kapsamlı iş birlikleri yürütmüş olan Kalkınma Ajansları birçok dernek ve vakfa fon ve finansal destek vererek bölgesel kalkınma odaklı projeler yürütmüştür. Her ne kadar günümüzde sınırlı bir ilişkiye sahip olsa da, Kalkınma Ajansları'nın eline STÖ'lerin faaliyetlerine, performanslarına ve etkilerine dair önemli bilgi ve veri kaynaklarının olduğunu düşünüyoruz.

● Ticaret Bakanlığı

Türkiye'de ticaret şirketleri ile ticari işletmeler ticaret siciline tescil ile tüzel kişilik kazanmakta ve aynı şekilde şirketler ile işletmelerin tescile tabi olgularındaki (ünvan, adres, sermaye, yöneticiler/yetkililer vb.) meydana gelen değişiklikler de ticaret siciline tescil edilmektedir.

MERSİS iki temel fonksiyonu sağlamak amacıyla tasarlanmış merkezi bir bilgi sistemidir. Bu fonksiyonlardan ilki, şirket ile ticari işletmelerin kayıt, değişiklik ve terkin işlemlerinin elektronik ortamda yürütülmesi ve ticaret sicili kayıtları ile tescil ve ilan edilmesi gereken içeriklerin düzenli olarak depolanarak elektronik ortamda sunulmasıdır. Sistemin **ikinci temel fonksiyonu ise tüm tüzel kişilikler ve diğer ekonomik birimlerin** (tacir, serbest meslek erbabı, meslek örgütleri, **dernek, vakıf**, sendikalar, odalar, birlikler ve bunların üst kuruluşları, kamu kurum ve kuruluşları) tekil numara ile bir sistemde birleştirilerek kamu kurumlarının tüzel kişiliklerle ilgili ihtiyacı olan bilgilerin tek noktadan sağlanmasıdır.

Ticaret Bakanlığı web sayfasında¹⁶ yer alan bilgilere göre MERSİS ile Dernekler Bilgi Sistemi (DERBİS) arasında kurulacak entegrasyonla derneklere ilişkin bilgilerinin MERSİS numarası verilmek suretiyle sisteme dahil edilmesi ve dernek bilgilerinin otomatik olarak güncellenmesi çalışmalarının tamamlandığı anlaşılmaktadır. Ticaret Bakanlığı Faaliyet Raporları'na baktığımızda ise 2018 yılı Faaliyet Raporu'nda "*Vakıflar ve derneklere ilişkin bilgilerinin güncel bir şekilde sisteme alınarak MERSİS numarasıyla tanımlanması yapılacaktır. Bu kapsamda paydaş Kurumlar ile toplantılar yapılmış ve sürecin bir an evvel tamamlanması adına hâlihazırda kendi veri tabanlarındaki eksikliklerin (vergi numarası vb.) tamamlanarak verilerin Bakanlığımız ile paylaşılması hususunda mutabakata varılmıştır.*" ifadelerinin yer aldığı görülüyor.

Dolayısıyla 2017'de başlatıldığı tahmin edilen çalışma sonucunda derneklerin vergi numaraları ve NACE kodlarının büyük ölçüde verilerek MERSİS sistemine entegrasyonunun tamamlandığı sonucuna varılıyor. Bu noktada sadece STÖ'ler tarafından kurulan iktisadi işletmelerin değil, derneklerin de MERSİS'e kayıtlı olduğu anlaşılıyor. Ancak yeni vakıflarla ilgili güncel bilgiye açık kaynaklar aracılığıyla ulaşılamıyor.

¹⁶ <https://ticaret.gov.tr/ic-ticaret/ticaret-sicili/merkezi-sicil-kayit-sistemi-mersis>

● Diğer Kurumlar

Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı ve Merkezi Finans ve İhale Birimi (CFCU), kamu kuruluşları arasında sivil toplum örgütleri ile yoğun ilişki içerisinde olan diğer kurumlardır. Özellikle Avrupa Birliği tarafından sağlanan destek mekanizmalarının hayata geçirilmesi ve denetiminde önemli rol oynamaktadır. Buna karşın Avrupa Birliği Başkanlığı kaynaklarında sivil toplum alanı ile ilgili düzenli paylaşılan bir veri kaynağı bulunmuyor.

STÖ'leri destekleyen benzer çalışmalar yapan kamu kuruluşları arasında Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı ve Kültür ve Turizm Bakanlığı sayılabilir. Diğer bakanlıklar da STÖ'lerle temas içerisinde olmalarına rağmen ellerinde veri olup olmadığı bilinmemektedir.

3. Sivil Toplum Örgütlerinin Veri ve İstatistik Sistemleri İçerisinde Sınıflandırılması

Ne olduklarından ziyade, ne olmadıklarına dair yapılan tanımlamalarla anılan sivil toplum örgütleri genel olarak kar amacı gütmeyen kuruluşlar, hükümet dışı kuruluşlar gibi isim tamlamalarıyla adlandırılıyor. Kamu kurumları ve özel sektör kuruluşları ile karşılaştırıldığında özgün bir yapıya sahip olan sivil toplum örgütlerinin net bir şekilde tanımlanması ve sınıflandırılması özellikle de giderek karmaşıklaşan yapıları düşündüğünde önemli zorluklar barındırıyor. Mevcut durumda ise sivil toplum örgütlerinin hukuki statüleri ve faaliyet alanlarına göre sınıflandırıldığı görülüyor.

Sivil toplum örgütlerinin hukuki statüleri, ülkelerin tarihsel, sosyolojik ve kurumsal yapılarına göre şekillenmiş olsa da özellikle küreselleşmenin etkisiyle birbirine benzer sivil toplum örgütü biçimleri ortaya çıkmaktadır. Öte yandan uluslararası sivil toplum örgütlerinin şubelerinin farklı ülkelerde de kurulması ve faaliyet yürütmesi ile alanda bir ölçüde standartlaşma başladığı söylenebilir. **Kar amacı gütmemek, toplum yararı gözetmek ve yardım faaliyetleri gibi kamu denetimi gerektiren alanlara yasa ve düzenlemelerle şekil verilmiş olmasına karşın, burada yapılan tanımlar ve sınıflandırmalar veri yönetişimi açısından bakıldığında şimdilik yetersiz kalıyor.**

Sivil toplum örgütlerinin faaliyet tanımlarının yapılabilmesi ve faaliyet alanlarının çerçevesinin çizilmesi, alana dair doğru ve etkin bir veri yönetim planı ortaya çıkarabilmek için zaruridir. İlk bölümde de değindiğimiz sivil toplumun kamu ve özel sektör kuruluşları arasında benzerlikleri ve farklılıklarının her ne kadar zor olsa da net çizgilerle ayrılması gerekiyor. Ancak bu sayede alana dair toplanacak veri tipleri ile veriyi toplayacak kurumların belirlenmesi ve tüm bu sürecin tasarımın sağlıklı bir biçimde yapılabilmesi mümkün. Sivil alanın gerek etki gerekse ekonomik kapasitesini nicel olarak ortaya çıkarmak ve izleyebilmek için gerekli olan en önemli unsur "sınıflandırma" olarak tanımlanabilir. Faaliyet alanlarına göre sınıflandırma için üzerinde anlaşmaya varılmış ve standart haline gelen bir yapı bulunmuyor. Öte yandan bazı yerel ve uluslararası

otoritelerin alandaki gelişmeleri kayıt altına alabilmesi ve STÖ'lerin iç işleyişlerini yürütülebilmesi için belirli sınıflandırma metotları ve standartlar kullanılıyor. Alanın ihtiyaçlarına tam olarak cevap vermemekle birlikte ölçülebilirlik ve sınıflandırma problemlerinin çözümü açısından bu standartlar bize ışık tutabilir.

Bu bölümde öncelikle Türkiye'deki sivil toplum örgütlerinin sınıflandırılmasına yönelik olarak geliştirilmiş ve hali hazırda kullanılan sınıflandırma şemaları karşılaştırmalı olarak inceleniyor. Daha sonrasında Kar Amacı Gütmeyen Organizasyonların Uluslararası Sınıflandırılması (International Classification of Non-Profit Organizations - ICNPO), B.M. Uluslararası Standart Endüstri Sınıflandırması (U.N. International Standard Industrial Classification - ISIC) ve Genel Ekonomik Faaliyetler Endüstri Sınıflandırması (Statistical Classification of Economic Activities in the European Community - NACE) şemaları ve bunların ülkemizde kullanılan şemalar ile uyumu gözden geçirilmektedir.

● Türkiye'deki STÖ'lerin Sınıflandırılması

Türkiye'de faaliyet gösteren sivil toplum örgütleri, *hukuki tanımları ve faaliyet alanlarına* göre olmak üzere iki farklı şekilde sınıflandırılmaktadır.

● Hukuki Tanımlara Göre Sınıflandırma

Türkiye'de faaliyet gösteren gönüllü kuruluşları ve diğer sivil toplum kuruluşlarınıbağlı oldukları hukuki düzenlemelere göre dernekler, vakıflar, meslek örgütleri (odalar, borsalar, birlikler, sendikalar) ve kooperatifler olarak sınıflandırmak mümkün. Bu sınıflandırma içinde yer alan tüm yapılar, bağlı oldukları mevzuat çerçevesinde faaliyet gösteriyorlar. Bu çalışma kapsamında ise sadece dernekler ve vakıflar inceleniyor.

● Dernekler

"Dernekler gerçek ya da tüzel en az 7 kişinin kazanç paylaşma dışında belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları, tüzel kişiliğe sahip kişj topluluklarıdır" (Medeni Kanun, Madde 56).

Derneklerle ilgili tüm denetim ve düzenlemeler İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından yürütülüyor.

Dernekler hukuki anlamda özel olarak farklı sınıflara ayrılmamakla birlikte, "kamu yararına çalışan dernekler" olarak tanımlanan statüye sahip dernekler ile bu statüye sahip olmayan dernekler olarak ikiye ayırmak mümkün. 5253 sayılı Dernekler Kanunu'na göre kamu yararına çalışan dernekler aşağıdaki gibi tanımlanıyor;

"Kamu yararına çalışan dernekler, Cumhurbaşkanı kararıyla tespit edilir. Bir derneğin kamu yararına çalışan derneklerden sayılabilmesi için, en az bir yıldan beri faaliyette bulunması ve

derneğin amacı ve bu amacı gerçekleştirmek üzere giriştiği faaliyetlerin topluma yararlı sonuçlar verecek nitelikte ve ölçüde olması şarttır."

Bu iki sınıflandırmanın yanı sıra dernekler tarafından federasyon ve konfederasyon gibi üst kuruluşlar kurulabilmekte. Ayrıca dernekler amaçları ile ilgisi bulunan ve kanunlarla yasaklanmayan alanlarda diğer dernek, vakıf, sendika ve benzeri sivil toplum kuruluşlarıyla ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere platformlar oluşturabilirler (Dernekler Kanunu md.25, Dernekler Yönetmeliği md. 94). Bununla birlikte platformların, fken di başlarına bir tüzel kişilikleri bulunmuyor.

Vakıflar

Türk Medeni Kanununa göre vakıf; gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleri ile oluşan tüzel kişiliğe sahip mal topluluklarıdır.¹⁷ Vakıflar dernekler gibi Türk Medeni Kanunu'nda düzenlenmiş olan bir özel hukuk tüzel kişisidir.

Derneklerde olduğu gibi vakıflara ilişkin de özel bir kanun ve yönetmelik bulunuyor. Bunlar sırasıyla, 5737 sayılı Vakıflar Kanunu ve 27.09.2008 tarih ve 27010 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanıp yürürlüğe giren Vakıflar Yönetmeliği'dir. Türk Medeni Kanunu'na uygun olarak kurulmuş olan vakıf tüzel kişisi, "yeni vakıf" olarak da adlandırılmaktadır; bunun dışında kalan vakıflar mazbut, mülhak, cemaat ve esnaf vakıfları olarak ayrılmaktadır (VK m.3).¹⁸ Bu çalışmada *yeni vakıf* olarak nitelendirilen vakıfları inceleyeceğiz.

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün 14.07.2023 tarihinde yayınladığı rapora¹⁹ göre Türkiye'deki vakıfların türlerine göre dağılımları şu şekildedir;

Tablo 6: Türkiye'deki Vakıfların Türlerine Göre Dağılımı

Türler	Adet
Yeni Vakıflar	5848
Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları	1.003
Çevre Koruma Vakıfları	10

¹⁷ T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü, *Tarihte Vakıflar*, 25.03.2024,

<https://www.vgm.gov.tr/kurumsal/tarihce/tarihte-vakiflar#:~:text=T%C3%BCrk%20Medeni%20Kanununa%20o%C3%B6re%20vak%C4%B1fve%20dayan%C4%B1%C5%9Fma%20oduygusunun%20kurumsalla%C5%9Fm%C4%B1%C5%9F%20halidir>

¹⁸ Prof. Dr. Başak Baysal, Av. Sadife Karataş Kural, *Yeni Vakıflar İçin Yasal Mevzuat Rehberi*, Haziran 2020,

<https://www.tusev.org.tr/usrfiles/images/YeniVakiflaricinMevzuatRehberi.pdf>

¹⁹ T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü, *Vakıfların Türlerine Göre Dağılımı*, 14.07.2023,

https://cdn.vgm.gov.tr/genelicerik/genelicerik_945_290519/vakif-istatistikleri/yeni-vakiflar2023-sorasi/01-vakiflarin-turlerine-gore-dagilimi--14072023.pdf

Diğer Yeni Vakıflar (Çok Amaçlı Vakıflar)	4.835
Mülhak Vakıf	248
Cemaat Vakfı	167
Esnaf Vakfı	1
Yurtdışında Kurulan Vakıfların (Yabancı Vakıflar) Türkiye'deki Şube/Temsilciliği	12

● Faaliyet Alanlarına Göre Sınıflandırma

Sivil toplum örgütlerinin faaliyet alanlarına göre sınıflandırılması örgütlerin çeşitliliğini ve kapsadıkları alanları anlamaya yardımcı olur. Örgütlerin kuruluş amaçlarını, hedeflerini, çalışma alanlarını ve toplum üzerindeki etkilerini daha iyi değerlendirebilmek için gereklidir. Sınıflandırma bir anlamda sektörel bazda kaydedilmesini sağlayarak, örgütlerin toplumsal ve ekonomik faaliyetlerinin de bir bütün olarak değerlendirilmesine olanak tanıyarak alandaki trendlerin ve ihtiyaçların daha net görülmesini sağlar. Ne yazık ki Türkiye'de STÖ'lere dair tek ve organize bir sınıflandırma yöntemi bulunmuyor. Derneklerin sınıflandırılması, Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından belirlenen ve nispeten uluslararası sınıflandırma yöntemlerine yakın bir biçimde sınıflandırılırken, vakıflar ise Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından belirlenen bir yöntemle ele alınmış. Bu bölümde, bu kurumların sınıflandırma yöntemleri karşılaştırmalı olarak alınıyor.

● Dernek

Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan "Derneklerin Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı" tablosunda sınıflandırma aşağıdaki gibi yapılmıştır.²⁰

Ana Faaliyet Alanı	Alt Kategorisi
Çevre, Doğal Hayat, Hayvanları Koruma Dernekleri	Çevre, Su ve Doğal Hayatı Koruma Hayvanları Koruma
Çocuk Dernekleri	-
Dış Türkler ile Dayanışma Dernekleri	Kafkaslar ve Kırım Balkanlar

²⁰ T.C. İçişleri Bakanlığı, *İller Ve Faaliyet Alanlarına Göre Dernekler*, 25.03.2024, <https://www.siviltoplum.gov.tr/illere-ve-faaliyet-alanlarina-gore-dernekler>

	Orta Asya Ortadoğu Kıbrıs ve Akdeniz Uzakdoğu
Engelli Dernekleri	Bedensel (Ortopedik) Engellilere Yönelik Faaliyet Gösteren Dernekler Görme Engellilere Yönelik Faaliyet Gösteren Dernekler Zihinsel Engellilere Yönelik Faaliyet Gösteren Dernekler İşitme ve Konuşma Engellilere Yönelik Faaliyet Gösteren Dernekler Zihinsel Engellilere Yönelik Faaliyet Gösteren Dernekler Otistik Engellilere Yönelik Faaliyet Gösteren Dernekler Spastik Engellilere Yönelik Faaliyet Gösteren Dernekler
Eğitim Araştırma Dernekleri	Örgün ve Yaygın Eğitim Alanlarında Faaliyet Gösteren Dernekler Eğitim Alanında araştırma Yapan Dernekler
Toplumsal Değerleri Yaşatma Dernekleri	-
Gıda, Tarım ve Hayvancılık Alanında Faaliyet Gösteren Dernekler	Gıda ve Tarım Hayvancılık (Balıkçılık, Arıcılık, İpekböceği, Sütçülük, vb.)
Hak ve Savunuculuk Dernekleri	İnsan Hakları Tüketici Hakları Cinsiyet Farklılıklarına Yönelik Dernekler Kadın Hakları
İmar, Şehircilik ve Kalkındırma Dernekleri	-
İnsani Yardım Dernekleri	İhtiyaç Sahiplerine Yardım İlk Yardım, Acil Durum ve Kurtarma
Kamu Kurumları ve Personelini Destekleyen Dernekler	Kamu Kurumlarını ve Kamu Hizmetlerini Destekleyen Dernekler Kamu Personelini Destekleme Dernekleri
Kültür, Sanat ve Turizm Dernekleri	Tarihi Eserlerin Korunması (Tarihi Değerde Olan Binaların Onarım ve Korunmasını Hedefler)

	Toplum Kültürünü Yaşatma Dil ve Edebiyat Sanat Folklor Turizm
Mesleki ve Dayanışma Dernekleri	Sanayici ve İş Adanı Özel Sektör Çalışanları Emekli Esnaf Yerel Yöneticiler İhtisas Meslekleri İmalat ve Sanayi Alanında Faaliyet Gösteren Dernekler Medya (Medya Mesleki Bir Birliktelik Olup Diğer Gruplara Uymamaktadır) Mezun Dernekleri Hemşehri Dernekleri Belirli Bir Alanla İlgili Dayanışma Dernekleri
Sağlık Alanında Faaliyet Gösteren Dernekler	Toplum ve Kişi Sağlığını Korumaya Yönelik Dernekler Hasta Hakları ve Dayanışmasına Yönelik Dernekler Sağlık İhtisas ve Araştırma Dernekleri
Şehit Yakını ve Gazi Dernekleri	Özel Kanunla Kurulan Dernekler (2847) Genel Hükümlere Göre Kurulan Dernekler (4721)
Spor ve Spor ile İlgili Dernekler	Spor (Spor Kulüpleri ve Üst Kuruluşları) Gençlik Gençlik ve Spor Sportif Meslek Grupları Engelli Spor (Paralimpik, Ampute) Taraftar Veteran (Masters) Avcılık ve Atıcılık Geleneksel Sporlar
Bireysel Öğreti ve Toplumsal Gelişim Dernekleri	Bireysel Öğreti Dernekleri Toplumsal Gelişim Dernekleri
Uluslararası Teşekküller ve İşbirliği Dernekleri	Uluslararası İşbirliği Dernekleri Uluslararası Teşekküller Merkezi Yurt Dışında Bulunan Sivil Toplum Kuruluşlarının Şube ve Temsilcilikleri
Yaşlı ve Çocuklara Yönelik Dernekler	Çocuklara Yönelik Dernekler Yaşlılara Yönelik Dernekler

Dini Hizmetlerin Geliştirilmesine Yönelik Dernekler	İbadethane Yaptırma ve Yaşatmayı Amaçlayan Dernekler Dini Tesis Yaptırma ve Yaşatmayı Amaçlayan Dernekler Dini Faaliyetleri Gerçekleştirmeye Yönelik Faaliyet Gösteren Dernekler
Düşünce Temelli Dernekler	Sosyo Politik Alanlarda Faaliyet Gösterenler

Bunun yanı sıra Dernek Beyannamesindeki Giderler bölümünde (7.3 Giderler - 3.4. Amaç ve Hizmet Giderleri) faaliyet giderleri aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır.

Tablo 8: Dernek Beyannamesi, Mali Bilgiler (Bölüm 8.7.1.3)

- Kültür, Sanat, Spor
- Eğitim ve Araştırma
- Sağlık
- Sosyal Hizmetler
- Çevre (Doğa ve Hayvan Koruma)
- Ekonomik Sosyal ve Toplumsal Kalkınma
- Hukuk ve İnsan Hakları
- Hayır Yardımları
- Uluslararası Faaliyetler
- Diğer

● Vakıflar

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün bilgi sistemi olan VBYS'de vakıflar "Ana Faaliyet Alanları" altında 15 madde ile sınıflandırılmıştır.

Tablo 9: Vakıf Ana Faaliyet Alanları

- Eğitim
- Sağlık
- Sosyal yardım
- Çevre
- Sosyal hizmet
- Bilim-Teknoloji
- Sosyo-kültürel, tarih
- Sanat
- Tarım hayvancılık
- Hukuk, insan hakları, demokrasi
- Kalkınma
- Mesleki eğitim

- Personele yardım
- Spor
- Diğer

Vakıflar faaliyet alanlarının yanı sıra hedef kitlelerine göre de sınıflandırılmaktadır. Bir vakfın birden fazla hedef kitlesi bulunabilir. Hedef kitle listesi aşağıdaki gibidir;

Tablo 10: Vakıf Hedef Kitle Listesi

- Çocuklar/Gençler
- Kadınlar
- Yaşlılar
- Engelliler (Özrü)
- Belirli hastalığı olanlar
- Yoksullar
- Belli bir kurumda çalışanlar veya meslek sahipleri
- Çevre ve doğal hayat
- Diğer

● Faaliyet Alanlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış

Sivil topluma dair iyi tasarlanmış bir veri yönetişimi çerçevesinden bahsedebilmek için öncelikle bu alandaki aktörlerin aynı kategorilere göre sınıflandırılmış olması gerekiyor. Örneğin eğitim alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerine dair veri odaklı bir tartışma yürütebilmek için bu alanda faaliyet gösteren hem dernek hem de vakıflara ait, benzer süreçlerle toplanmış ve sınıflandırılmış veri ve istatistiklere ihtiyaç var. Buna karşın Türkiye’de faaliyet gösteren *vakıfların* sınıflandırılmasında *eğitim* tek başına bir kategori iken dernekler için *eğitim ve araştırma* olarak iki ayrı kategori tek bir başlık altında değerlendirilmektedir. Ayrıca vakıflar için *mesleki eğitim* ayrı bir kategori oluştururken dernekler için böyle bir kategori bulunmuyor. Dolayısıyla araştırma yapmayan ve sadece eğitim alanında faaliyet gösteren derneklere ait bir istatistik ve veri resmi kayıtlarda üretilmiyor. Bu durum eğitim alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütleri üzerine resmi kayıtlar üzerinden bir çalışma yapmayı imkansız kılıyor.

Yukarıda bahsettiğimiz durum sadece eğitim için geçerli değil. Aşağıdaki tabloda verildiği gibi dernekler ve vakıflara ait sınıflandırma türlerini karşılaştırmalı olarak görmek, aslında sivil toplum alanı için bir veri yönetim çerçevesi geliştirmek yönündeki aşılması gereken en önemli engeli de işaret ediyor. Türkiye’de vakıflar için ana faaliyet alanlarına göre 15 ana başlıklı bir sınıflandırma bulunmakla birlikte, yine aynı sınıflandırma yaklaşımı içerisinde hedef kitleye göre de bir başka vakıf sınıflandırması mevcut. Bir vakıf tek bir ana faaliyet alanına sahipken, birden fazla hedef kitleye hizmet edebiliyor. Dernekler ise 21

ana faaliyet başlığı altında toplam 72 kategoride sınıflandırılıyor. Ayrıca dernekler beyannamesinde derneklerin giderlerine göre 10 kategoride sınıflandırıldığı görülüyor.

Genel resme baktığımızda dernekler ve vakıflar için ana faaliyet alanı, hedef kitle ve giderlere dair farklı sınıflandırmalar mevcut. Dernekler ve vakıflar için ortak olan ana faaliyet alanına göre sınıflandırmalarda benzerlikler olsa da ortak bir sınıflandırmadan bahsedebilmek mümkün değil. Örneğin, sağlık ve çevre gibi alanlar hem dernekler hem de vakıflar için tek başına bir kategori oluştursa da eğitim kategorisi örneğinde olduğu gibi diğer ortak bir kategorizasyon bulunmuyor. Öte yandan Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü web sayfasına bakıldığında derneklerin 21 kategori altında sınıflandırıldığı görülüyor.²¹ Derneklerin giderlerine başka bir deyişle ekonomik aktivitelerine göre sınıflandırılmasıyla web sayfasında verilen faaliyet alanına göre sınıflandırılmasına uyumlu olmadığı da net bir şekilde gözlemleniyor.

Hedef kitle vakıfların sınıflandırmasında diğer bir kriter olarak kullanılıyor. Bir vakıf bir ya da birden fazla hedef kitle ile çalışabilmenin yanı sıra, birden fazla hedef kitle kategorisinde yer alabiliyor. Sadece sivil topluma dair değil, herhangi bir alana dair tutarlı, sürdürülebilir ve karşılaştırılabilir veri üretebilmenin ilk koşulu kategorilerin bağımsız olmasıdır. Dolayısıyla hedef kitle üzerinden yapılan mevcut kategorizasyon alana dair bir bilgi üretse de bir veri yönetim çerçevesi geliştirmek için uygun değildir.

Vakıfların hem faaliyet hem hedef kitleye göre kategorizasyonu, derneklerin ise faaliyet alanına göre kategorizasyonu ile ekonomik aktivite için farklı bir faaliyet alanı kategorizasyonunun olması, bu iki sivil toplum aktörünün kendi içerisinde tutarlı ve yeterli bir kategorizasyona sahip olmadığını ortaya koyuyor. Ayrıca bu durum, vakıflar ve derneklerin bir arada uyumlu bir kategorizasyona sahip olmadıklarını da net bir şekilde gösteriyor. Bu uyumsuzluk aşağıdaki tabloda daha net bir biçimde gözlemlenebilir.

Tablo 11: Vakıfların ve Derneklerin Faaliyet Alanlarının Karşılaştırılması

Vakıflar		Dernekler	
Kaynak	Faaliyet Alanları	Kaynak	Faaliyet Alanları
Bölüm 2 <i>Vakfın Amacı, Organi, Üye Sayısı ve Çalışan Bilgileri</i>	1. Ana Faaliyet Alanları <ul style="list-style-type: none">EğitimSağlıkSosyal yardımÇevreSosyal hizmetBilim-TeknolojiSosyo-kültürel, tarih	Bölüm 7 3. Giderler (3.4 Amaç ve Hizmet Giderleri)	<ul style="list-style-type: none">Kültür, Sanat, SporEğitim ve AraştırmaSağlıkSosyal HizmetlerÇevre (Doğa ve Hayvan Koruma)Ekonomik Sosyal ve Toplumsal Kalkınma

²¹ T.C. İçişleri Bakanlığı, *Dernek Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı*, 25.03.2024, <https://www.siviltoplum.gov.tr/derneklerin-faaliyet-alanlarına-göre-dağılımı>

	<ul style="list-style-type: none">• Sanat• Tarım hayvancılık• Hukuk, insan hakları, demokrasi• Kalkınma• Mesleki eğitim• Personele yardım• Spor• Diğer		<ul style="list-style-type: none">• Hukuk ve İnsan Hakları• Hayır Yardımları• Uluslararası Faaliyetler• Diğer
Bölüm 2 <i>Vakfın Amacı, Organı, Üye Sayısı ve Çalışan Bilgileri</i>	2. Hedef Kitle (Birden çok seçenek işaretlenebilir) <ul style="list-style-type: none">• Çocuklar/Gençler• Kadınlar• Yaşlılar• Engelliler (Özürlü)• Belirli Hastalığı olanlar• Yoksullar• Belli bir kurumda çalışanlar veya meslek sahipleri• Çevre ve doğal hayat• Diğer	<u>Dernekler -in Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı²²</u>	<ul style="list-style-type: none">• Mesleki ve Dayanışma Dernekleri• Dini Hizmetlerin Gerçekleştirilmesine Yönelik Faaliyet Gösteren Dernekler• İnsan Yardım Dernekleri• Spor ve Spor ile İlgili Dernekleri• Kültür, Sanat ve Turizm Dernekleri• Toplumsal Değerleri Yaşatma Dernekleri• Çevre Doğal Hayat Hayvanları Koruma Dernekleri• Sağlık Alanında Faaliyet Gösteren Dernekler• Bireysel Öğreti ve Toplumsal Gelişim Dernekleri• İmar, Şehircilik ve Kalkındırma Dernekleri• Hak ve Savunuculuk Dernekleri• Engelli Dernekleri• Düşünce Temelli Dernekler• Kamu Kurumları ve Personelini Destekleyen Dernekler• Gıda, Tarım ve Hayvancılık Alanında Faaliyet Gösteren Dernekler• Dış Türkler ile Dayanışma Dernekleri• Uluslararası Teşekküller ve İş Birliği Dernekleri• Şehit Yakını ve Gazi Dernekleri• Yaşlı ve Çocuklara Yönelik Dernekler

²² T.C. İçişleri Bakanlığı, *Dernek Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı*, 25.03.2024, <https://www.siviltoplum.gov.tr/derneklerin-faaliyet-alanlarına-gore-dagilimi>

			<ul style="list-style-type: none">• Çocuk Dernekleri• Diğer (Bilinmiyor)
--	--	--	---

● Çalışan, Gönüllü ve Üye Bilgilerine Göre Sınıflandırma

Sivil toplum alanında ne kadar insanın ücretli olarak çalıştığı, kaç kişinin gönüllülük yaptığı ve toplam üye sayısının ne olduğunun cevabını bulabilmek için çalışan, üye ve gönüllülere ait doğru ve yeterli veriye ulaşabilmek gerekiyor. Aşağıdaki tabloda vakıflar ve derneklerin çalışan, üye ve gönüllülerine ait verileri hangi başlıklar altında topladıklarını sosyal güvenlik kayıtlarında toplanan veri kategorileri ile karşılaştırmalı olarak görmek mümkün. Vakıflar ve dernekler, beyannameler aracılığı ile *çalışan, üye ve gönüllülerin cinsiyet, eğitim durumu, çalışma türü ve görevi* gibi alt kırımları ile birlikte verilerini toplayarak tüzel ve gerçek kişi olmak üzere sayılarını bildirmektedirler.

Buna karşın STÖ'lerde aktif olarak yer alan insanlara dair veri ve istatistiklerin toplanması konusunda bazı zorluklarla karşılaşılıyor. Bu zorlukların başında STÖ'lerdeki rol tanımlarının ve kategorilerin net bir biçimde yapılamaması geliyor. Bu tanımlardaki karmaşa özellikle gönüllü ve profesyonel olarak çalışanların sınıflandırılmasında karşımıza çıkıyor. Örneğin bazı örgütler bağışçıları "gönüllü" olarak kaydederken, bazı örgütler yürütülen faaliyetlere herhangi bir ücret karşılığı olmadan belirli bir saatin üzerinde emek veren bireyleri gönüllü olarak kayıtlarına geçiriyor. Böylelikle ülkede sivil toplum örgütlerine gönüllü katkı veren kişilerin sayısının tam olarak bilinmesinin önünde engel oluşturuyor. Benzer bir durum dernek ve vakıflarda profesyonel olarak çalışanların sınıflandırılması için de geçerli. Çalışanlar kimi durumlarda "tam zamanlı" olarak beyan edilirken, kimi durumlarda aynı çalışanları "proje bazlı çalışan" olarak beyan edilebiliyor.

Bu konu özelinde Sosyal Güvenlik Kurumu verileri resmi veriler olarak kullanılabilir en temel veri kaynağıdır. Sivil toplum örgütleri sınıflandırmasının NACE kodları ile uyumlaştırılması durumunda üye ve gönüllüler için olmasa bile ücretli çalışanlar için çok daha detaylı ve açıklayıcı bir veri altlığı oluşturulacağını aşağıdaki tablo açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Sivil toplum çalışanlarının cinsiyet, yaş, meslek, eğitim durumu, çalışma süresi, ücret gibi pek çok önemli kategorideki verilerini ve bunlardan elde edilecek istatistik ve metrikleri elde etmek mümkün olacaktır. Sadece çalışan bazında gösterge ve istatistikler değil sivil toplum örgütü bazında da ortalama çalışan sayısı, ortalama ödenen ücret, çalışanların ortalama çalışma süresi gibi sektöre dair pek çok önemli gösterge elde edilebilecektir. Aşağıdaki tabloda SGK, Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından toplanan veri kategorileri sıralanmıştır;

Tablo 12: SGK, Vakıf Beyannamesi ve Dernek Beyannamelerinde Çalışan ve Üye Bilgileri

Bilgi Kaynakları	Çalışan ve Üye Bilgileri		
	Sosyal Güvenlik Kurumu	Vakıflar Genel Müdürlüğü (VBYS)	Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü (DERBİS)
Toplanan Veriler	94 NACE kodlu faaliyet grupları için: <ul style="list-style-type: none">İşyeri sayısı;<ul style="list-style-type: none">DaimiGeçiciKamuÖzel	Vakıflarla ilgili <ul style="list-style-type: none">Üye sayısı;<ul style="list-style-type: none">Tüzel kişiGerçek kişi	Derneklerle ilgili; <ul style="list-style-type: none">Üye sayısı;<ul style="list-style-type: none">Asıl/Onursal tüzel kişiAsıl/Onursal gerçek kişi (Kadın/Erkek)
	<ul style="list-style-type: none">Zorunlu sigortalı sayısı;<ul style="list-style-type: none">DaimiGeçiciKamuÖzel	<ul style="list-style-type: none">Çalışan personel sayısı;<ul style="list-style-type: none">ÜcretliGönüllü	<ul style="list-style-type: none">Dernek organların görev alanlara ücret ödenip/ödenmediği
	<ul style="list-style-type: none">Cinsiyet<ul style="list-style-type: none">KadınErkek	<ul style="list-style-type: none">Yönetim kurulu/ Mütevelli heyeti üye bilgileri;<ul style="list-style-type: none">Eğitim durumuVakıftaki göreviMesleği	<ul style="list-style-type: none">Ücretli çalışan sayısı (tam/yarı/proje zamanlı);<ul style="list-style-type: none">Proje yöneticisiProje asistanıTeknik ve uzmanlık alanında çalışanİdari destek çalışanıHizmetli
	<ul style="list-style-type: none">Ortalama günlük kazanç;<ul style="list-style-type: none">DaimiGeçiciKamuÖzel	<ul style="list-style-type: none">İdari kadro bilgileri;<ul style="list-style-type: none">Eğitim durumuVakıftaki göreviMesleği	<ul style="list-style-type: none">Gönüllü çalışan sayısı (tam/yarı/proje zamanlı);<ul style="list-style-type: none">Proje yöneticisiProje asistanıTeknik ve uzmanlık alanında çalışanİdari destek çalışanıHizmetli

	<ul style="list-style-type: none">İş yeri büyüklüğü (sigortalı sayısı)	<ul style="list-style-type: none">Vakfa bağlı kar amaçlı kuruluş bilgileri<ul style="list-style-type: none">Ortak sayısı (Tüzel/ Gerçek)	
--	--	--	--

● Mali Bilgiler

Mali bilgiler, bu çalışma kapsamına aldığımız üç temel veri alanı içerisinde en güvenilir ve uyumlu veri kategorisi olarak nitelendirilebilir. Hem dernekler hem de vakıflar için resmi mali bilgiler maliye kayıtları esas alınarak toplandığı için genel istatistik sistemi ile uyumlu veri kategorileri ve veri toplama süreçleri geçerlidir. Bu bilgiler her ne kadar beyannameler ile toplansa da, bu otomatik olarak Gelir İdaresi Başkanlığınca hesaplanan, denetime tabi veri ve tabloların tümünün veya bir kısmının aktarılması ile elde edilmekte. Mali veriler sadece yurt içinde değil, uluslararası standartlarla da uyumlu ve kıyaslanabilir durumda. **Bu sebeple sivil topluma dair veri yönetim çerçevesi oluşturmak için uygun bir örnek ve deneyim teşkil ediyor.**

Mali bilgiler ve personel sayıları gibi temel veriler resmi kayıtlar aracılığı ile uluslararası standartlara uygun süreç ve yöntemlerle toplanmalıdır. Bunun dışında kalan alanlara dair veriler ise yetkili kurumlarca mevcut süreçlerle uyumlu olmanın yanı sıra onları detaylandıran ve alanını genişleten mekanizmalar üzerinden sağlanmalıdır. Mali göstergeler konusunda ulusal ve uluslararası süreçlerle uyumlu veri toplansa da toplanan veri alanının kendine has özelliklerini ve farklılıklarını açıklamak için yeterli olmayabilir. Özellikle parasallaştıramayan toplumsal faydanın muhasebeleştirilmesi önemli bir konu. Öte yandan bu durum tüm dünya da tartışılan ve üzerinde farklı yöntemler geliştirilen bir gündem oluşturduğu için ayrı bir çalışmanın konusudur.

Türkiye’de bu konuda dünyadaki trendlere benzer bir süreç izleniyor. **STÖ’lerin ekonomik veri ve göstergeleri ticari işletmeler baz alınarak toplandığından yarattıkları ekonomik ve toplumsal etkiyi yeterince açıklayıcı veri toplanamamakla birlikte STÖ’ler pek çok faaliyetlerini beyanname ve formlarda ‘diğer’ kategorisi altında bildiriliyor. Bu durum Türkiye’deki sivil toplumun yarattığı ekonomik etkinin çok sınırlı bir çerçeve içerisinde değerlendirilebilmesine yol açmaktadır.** Bu alanda bir düzenleme veya yaklaşım birliği olmaması birincil veri ve resmi kayıtlardan ziyade ikincil kaynaklar ve yaklaşık hesaplamalar kullanılmasına da yol açmakta. Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü ile yapılan görüşmelerde bu konuda iyileştirmeler yapmak amacı ile daha kapsamlı bir muhasebe yaklaşımı üzerinde çalışılmaya başlandığı ifade edildi.

Aşağıdaki tabloda Gelir İdaresi Başkanlığı, Dernek Beyannamesi ve Vakıf Beyannamesi üzerinden toplanan mali bilgiler yer alıyor;

Tablo 13: Türkiye'de Toplanan STÖ Mali Bilgileri

Gelir İdaresi	Dernek Beyannamesi	Vakıf Beyannamesi
<ul style="list-style-type: none">Bilanço ve gelir gider tablosuYıllık faaliyet raporu	<ul style="list-style-type: none">Kuruluşa bağlı kar amaçlı kuruluş bilgileri<ul style="list-style-type: none">Gelir, gider, dönem net kar veya zarar, borçlar, alacaklar, banka, kasaKuruluşa bağlı kar amacı olmayan tesis/müessese türleriYurt içi/Yurt dışı yapılan/alınan nakdi/ayni yardımlarTürkiye'deki kamu kurum ve kuruluşlarından nakdi yardımTürkiye'deki kamu kurum ve kuruluşlarıyla yapılan ortak projeKuruluşa ait taşınmaz malların bilgileri <p><u>Basit usul (işletme defteri) tutan vakıflar için;</u></p> <ul style="list-style-type: none">Gelirler<ul style="list-style-type: none">Önceki yıldan devreden gelir (kasa, banka, alacaklar)Bağış ve yardımlar (yurtdışından alınan, kamu kuruluşlarından alınan, diğer bağış ve yardımlar toplamı)Üye ödentileriİktisadi işletme gelirleriFinansal gelirlerKira gelirleriDiğer gelirlerAlınan borçlarGiderler<ul style="list-style-type: none">Önceki yıldan devreden borçGenel giderlerPersonel giderleriAmaç ve hizmet giderleri toplamıDiğer giderler	<p><u>Vakıflarla ilgili;</u></p> <ul style="list-style-type: none">Ulusal/uluslararası faaliyet bilgileri<ul style="list-style-type: none">Nakdi harcama tutarıAyni katkı bedeli <p><u>Basit usul (işletme defteri) tutan vakıflar için;</u></p> <ul style="list-style-type: none">Gelirler<ul style="list-style-type: none">Önceki yıldan devreden gelir (kasa, banka, alacaklar)Bağış ve yardımlar (yurt dışından alınan, kamu kuruluşlarından alınan, diğer bağış ve yardımlar)Üye ödentileriİktisadi işletme gelirleriFinansal gelirlerDiğer gelirlerAlınan borçlarGider fazlasıGiderler<ul style="list-style-type: none">Önceki yıldan devreden borçGenel yönetim giderlerPersonel giderleriAmaca yönelik giderler toplamıDiğer giderlerKasaBankaAlacaklarGelir fazlası <p><u>Bilanço usulü (yevmiye defteri) tutan vakıflar için;</u></p> <ul style="list-style-type: none">Aktif Kaynaklar<ul style="list-style-type: none">Dönen varlıklar (hazır değerler, menkul kıymetler, alacaklar,

	<ul style="list-style-type: none">■ Mevcut kasa■ Mevcut banka■ Mevcut alacaklar <p><u>Bilanço usulü (yevmiye defteri) tutan dernekler için:</u></p> <ul style="list-style-type: none">● Aktif Varlıklar<ul style="list-style-type: none">○ Dönen varlıklar (hazır değerler, menkul kıymetler, diğer alacaklar, stoklar, yıllara yaygın inşaat ve onarım maliyetleri, gelecek aylara ait giderler ve gelir tahakkukları, diğer dönen varlıklar)○ Duran varlıklar (diğer alacaklar, mali duran varlıklar, maddi duran varlıklar, maddi olmayan duran varlıklar, özel tükenmeye tabi varlıklar, gelecek yıllara ait giderler ve gelir tahakkukları, diğer duran varlıklar)● Pasif Kaynaklar<ul style="list-style-type: none">○ Kısa vadeli yabancı kaynaklar (mali borçlar, diğer borçlar, alınan avanslar, yıllara yaygın inşaat ve onarım hakedişleri, ödenecek vergi ve diğer yükümlülükler, borç ve gider karşılıkları, gelecek aylara ait gelirler ve gider tahakkukları, diğer kısa vadeli yabancı kaynaklar)○ Uzun vadeli yabancı kaynaklar (mali borçlar, diğer borçlar, alınan avanslar, borç ve gider karşılıkları, gelecek yıllara ait gelirler ve gider tahakkukları, diğer uzun vadeli yabancı kaynaklar)	<p>stoklar, yıllara yaygın inşaat ve onarım maliyetleri, gelecek aylara ait giderler ve gelir tahakkukları, diğer dönen varlıklar)</p> <ul style="list-style-type: none">○ Duran varlıklar (alacaklar, mali duran varlıklar, maddi duran varlıklar, maddi olmayan duran varlıklar, özel tükenmeye tabi varlıklar, gelecek yıllara ait giderler ve gelir tahakkukları, diğer duran varlıklar) ● Pasif Kaynaklar<ul style="list-style-type: none">○ Kısa vadeli yabancı kaynaklar (borçlar, alınan avanslar, yıllara yaygın inşaat ve onarım hakedişleri, ödenecek vergi ve diğer yükümlülükler, borç ve gider karşılıkları, gelecek aylara ait gelirler ve gider tahakkukları) ● Uzun vadeli yabancı kaynaklar (borçlar, alınan avanslar, borç ve gider karşılıkları, gelecek yıllara ait gelirler ve gider tahakkukları) ● Özkaynaklar (ödenmiş sermaye, sermaye yedekleri, kar yedekleri, geçmiş yıllar gelir fazlası, geçmiş yıllar gider fazlası, dönem net gelir fazlası) ● Gelirler<ul style="list-style-type: none">○ Gelir toplamı (üye ödentileri, yurtdışından alınan yardımlar, kamu kuruluşlarından alınan yardımlar, diğer bağış ve yardımlar, iktisadi işletme gelirleri, finansal gelirler, diğer gelirler)
--	---	---

	<ul style="list-style-type: none">○ Özkaynaklar (ödenmiş sermaye, sermaye yedekleri, kar yedekleri, geçmiş yıllar karları, geçmiş yıllar zararları, dönem net karı)● Gelirler<ul style="list-style-type: none">○ Gelir toplamı (üye ödentileri, yurtdışından alınan yardımlar, kamu kuruluşlarından alınan yardımlar, diğer bağış ve yardımlar toplamı, iktisadi işletme gelirleri, finansal gelirler, kira gelirleri, diğer gelirler)○ Gider fazlası● Giderler<ul style="list-style-type: none">○ Gider toplamı (genel giderler, personel giderleri, amaç ve hizmet giderleri toplamı, diğer giderler)○ Gelir fazlası	<ul style="list-style-type: none">○ Gider fazlası● Giderler<ul style="list-style-type: none">○ Gider toplamı (genel giderler, personel giderleri, amaca yönelik giderler toplamı, diğer giderler)○ Gelir fazlası
--	--	--

4. Sivil Toplum İstatistiklerinde Uluslararası Yaklaşımlar

Sivil topluma dair hangi verilerin nasıl toplanacağına ve hangi metriklerle kıyaslanacağına dair uluslararası otoritelerce kabul görmüş bir veri yönetim çerçevesi bulunmuyor. Öte yandan sivil toplum örgütlerini kategorilerine göre saymak, alanın ekonomik etkisini ölçmek, çalışan sayısını ve niteliklerini bilmek, takip etmek için pek çok istatistik ve veri farklı ölçeklerde üretiliyor ve uluslararası toplumla paylaşılıyor. Ancak eğitim ve sağlık istatistiklerinde olduğu gibi tüm devletler tarafından aynı veya benzer nitelikte ve metodolojide toplanan ve yayımlanan istatistiklerden sivil toplum alanında bahsedebilmek mümkün değil.

Sivil toplum alanına dair verinin standardizasyonuna dair yapılan çalışmalar çoğunlukla bu alanı kamu ve özel sektör dışında "üçüncü" bir sektör olarak görüp, başta ekonomik etkisi olmak üzere, sivil toplum tarafından yürütülen faaliyetlerin etkisini değerlendirebilmek için gerekli veriyi belirlemek ve toplamak üzerine yoğunlaşıyor. Dolayısıyla sadece sivil toplum örgütlerini değil, kamu ve özel sektör gibi davranmayan sosyal girişimler, kooperatifler gibi diğer aktörleri de içerek şekilde çalışmalar yürütüyorlar.

Kar amacı gütmeyen kuruluşlar, kamu yararına çalışan kuruluşlar ve sosyal ekonomi gibi daha genel tanımlar içerisinde yer alan aktörlerin verisinin resmi kayıtlar üzerinden uluslararası mali ve idari raporlama süreçleri ile uyumlu bir şekilde toplamak için öneri veren ve yol gösterici çalışmalar mevcut. Bu bölümde veri yönetişimine dair referans olarak kullandığımız kaynaklar profil bilgileri, çalışan, üye ve gönüllü bilgileri ve mali bilgiler çerçevesinde inceleniyor.

Ulusal Hesaplar Sistemi (1993)

Bu çalışmaların en önemli ve yaygın olarak kabul göreni Ulusal Hesaplar Sistemi (UHS) yaklaşımıdır. Birleşmiş Milletler tarafından 1993 yılında ülkelerin muhasebe sistemlerini standartlaştırmak ve uluslararası düzeyde karşılaştırmalar yapabilmelerini sağlamak amacıyla UHS adı altında bir dizi uluslararası kılavuz oluşturuldu. Bu kılavuzlar ülkelerin ekonomileriyle ilgili verilerini tutarlı bir şekilde raporlamalarını ve ilgili istatistikleri geliştirmelerini hedefliyor. Kılavuzlar genel bir yapıya sahip olup farklı alanlarda benzer uygulamaları desteklemek ve tasarlamak için kullanılır. Aynı zamanda, UHS kılavuzları, özellikle istatistikçi ve analistlerin yanı sıra ilgili milli hesapları kullanan diğer paydaşlar için *uydu hesaplar* adı verilen daha detaylı teknik tavsiyeler, kurallar ve yönergeler içeren kılavuzların ve el kitaplarının geliştirilmesine olanak tanıyor.

Uydu hesaplar genel **UHS** çerçevesinde yer almayan, geliştirildikleri alanların sosyal, ekonomik ve politik olarak önemli noktalarını analiz edebilmek ve anlamak için gerekli veri ihtiyacını ve yönetişimini karşılamak amacıyla geliştirilmiştir. Başka bir deyişle, mevcut muhasebe sistemlerinin sağladığı verinin analiz için yeterli olmadığı sosyal, ekonomik ve politik olarak daha özelleşmiş ya da karmaşık analitik yöntemlere ihtiyaç duyulan konularda bu analizler için gerekli verinin toplanmasına odaklanır. Uydu hesaplar yaklaşımı mevcut sistemi geliştirir ve genişletirken mevcut sisteminin mantığı ve çerçevesine uygun çalışır. Uydu hesaplar sistemi temel olarak üç önemli katkı sağlamaktadır. Bunlar;

- Genel UHS içeriğinden çok daha detaylı içerikler sağlar.
- Analizler için gerekli veri kaynakları ve nasıl toplanacağına dair öneriler üretir.
- Toplanan verinin analizler için nasıl kullanılacağına dair yol gösterir.

Ulusal Hesaplar Sisteminde Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlara Dair El Kitabı (2003)

Birleşmiş Milletler pek çok alanda uydu hesapları üzerine kılavuzlar ve el kitapları yayınladı. 2003 yılında yayımlanan Ulusal Hesaplar Sisteminde Kar Amacı Gütmeyen

Kuruluşlara Dair El Kitabı²³ adlı çalışma sivil toplum alanını anlamak için gerekli veri kaynakları, veri toplama süreçleri ve toplanan verinin analizlerde nasıl kullanılacağına dair öneriler içeren bir diğer önemli kaynak olarak karşımıza çıkıyor.

Sivil toplum örgütlerinin de önemli bir parçası olduğu kar amacı gütmeyen kuruluşların (KGK) artan önemi ve iş hacminin yanı sıra bu kuruluşların ilgili veri ve istatistiklerinin genel iktisadi tabloda yeterince temsil edilmemesi nedeniyle hazırlanan El Kitabı, KGK'ların Ulusal Hesaplar Sistemi'ne dahil edilmesi için geliştirildi. Birleşmiş Milletler İstatistik Birimi Ekonomi İstatistikleri Bölümü ve John Hopkins Üniversitesi Sivil Toplum Çalışmaları Merkezi iş birliğinde hazırlanan çalışma uluslararası bir dizi akademisyen, uzman ve kuruluşun katkılarıyla hazırlandı. Çalışma aynı zamanda birbirinden farklı gelişmişlik seviyesinde olan 12 ülkede²⁴ test edildi.

Sivil toplum alanını anlamak için gerekli veri kaynakları, veri toplama süreçleri ve toplanan verinin analizlerde nasıl kullanılacağına dair öneriler içeriyor. Yukarıda verilen çerçeve itibarıyla, bu çalışmanın amacı Türkiye'de sivil toplum örgütleri için bir UHS uydu hesabı ve ilgili kılavuzların ve el kitaplarının geliştirilmesi için öneriler sağlamaktır.

● ● Profil Bilgileri

● Tanımlar: "Sivil Alanın Sınırlarını Çizmek"

Sivil topluma dair veri yönetişimi çerçevesi geliştirilmesi için yapılması gereken ilk iş, sınırları net bir şekilde çizilmiş ve mevcut idari yapılarla uyumlu tanımlar yapılmasıdır.

Bu sayede, yeterince komplike hale gelmiş olan sivil toplum ve kar amacı gütmeyen kuruluşlarla ilgili hangi noktaların bu çalışmalara dahil edileceği ve hangilerinin edilmeyeceği sorusunun cevabını vermek mümkün olacaktır.

Birleşmiş Milletler tarafından 1993 yılında yayınlanan UHS'de ekonomik yapılar ikiye ayrılmıştır. Birincisi tekil üretim, satış ve benzeri aktivitelere dayalı birimler olan *işletmeler (establishments)*, ikincisi ise kendi başlarına varlık sahibi olabilen, yükümlülükler üstlenen ve diğer kurumlar ile ekonomik ilişkileri bulunan birimler olan *kurumsal birimlerdir*. Kurumsal birimler bir ya da birden fazla işletmeye sahip olabilmektedir. Bu çerçevede, KGK'lar kurumsal birimlerin bir türü olarak tanımlanıyor. KGK'ları diğer kurumsal birimlerden ayıran temel özellik ise, bilindiği gibi, gerçekleştirilen satış, üretim ve hizmet ve benzeri faaliyetlerden elde ettiği karı dağıtmaması ve kurum için gelir veya herhangi bir finansal kazanç sağlamamasıdır. Pratikte yapılan faaliyetlerin ekonomik açıdan fazla ya

²³ United Nations, Handbook On Non-Profit Institutions In The System Of National Accounts, 2023

²⁴ ICNPO Çalışmasına Katılan Ülkeler; Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Macaristan, Brezilya, Gana, Mısır, Hindistan ve Tayland

da açık yaratması kaçınılmaz fakat yaratılan fazlanın kurum için veya çalışanlar için kullanılmaması gerekiyor.²⁵ Bu tanım ile her ne kadar belirli sınırlar çizse de sivil toplumu *sayabilmek* için yeterli ölçüde net tanımlar sunulmuyor.

2003 yılında yayımlanan Ulusal Hesaplar Sisteminde Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlara Dair El Kitabı çalışmasında UHS'de yapılan KGK tanımı biraz daha net ve detaylı sınırlar içerisine çekilmiştir. Çalışmada KGK'lar için 5 temel koşul belirlenmiştir (18-19);

- **Organizasyon:** Belirli bir seviye organizasyonel ve idari bir yapıya sahip, amacı olan ve bu amaca yönelik yürütülen faaliyetlerde devamlılık sağlayan tüzel kuruluşlardır.
- **Kar Amacı Gütmeme:** En keskin sınır olan "kar amacı gütmeyen kurum olma" tanımının yanı sıra, 2003'teki çalışmada "kar ve/veya bütçede fazla elde ettiği takdirde tekrar temel amacına hizmet edecek faaliyetler için kullanılması"nın altı çizilmiştir.
- **Kurumsal Olarak Hükümetten Bağımsız Olma:** KGK'lar kamunun bir aracı olmayan ve kamu otoriteleri tarafından yönetilmeyen kurumlardır. Kamudan finansal destek alabilir hatta yönetim kurullarında kamu görevlileri bulunabilir fakat doğrudan kamu otoriteleri tarafından yönetilmemelidir.
- **Kendi Kendini Yönetme:** Kuruluş kendi faaliyetlerini kontrol edebilmeli ve başka herhangi bir kuruluşun etkin kontrolü altında olmamalıdır. Elbette hiçbir kuruluş tamamen bağımsız değildir. Ancak kendi kendini yöneten bir kuruluş olarak kabul edilebilmesi için kuruluşun yönetimini ve operasyonlarını önemli ölçüde kontrol etmesi, kendi iç yönetim prosedürlerine sahip olması ve anlamlı derecede özerkliğe sahip olması gerekmektedir.
- **Zorunlu Olmama:** Üyelik, zaman ve parasal katkı gibi unsurların zorunlu kılınmaması ve herhangi bir biçimde vatandaşlık şartı haline getirilmemesi gereklidir. KGK'lar bazı durumlarda bir mesleği icra etmek için üye olmayı gerekli kılan düzenleyici işlevleri yerine getirebilirler (Barolar ve Türkiye Mimarlar ve Mühendisler Odası gibi).

2018'de yapılan yeni tanım ise daha kısa ve kapsayıcı bir yaklaşım belirlemiştir. Buna göre kar amacı gütmeyen kuruluşları da kapsayan üçüncü veya sosyal ekonomi sektörü (TSE)²⁶ (2);

- Devlet tarafından yönetilmeyen özel kuruluşlardır.
- Ana amaçları yatırılan sermayenin getirisini en üst düzeye çıkarmak ve dağıtmak yerine sosyal veya kamusal bir amaca hizmet etmektir.
- Katılımlar özgür iradeyle ve zorlama olmadan gerçekleştirilir.

²⁵ Inter-Secretariat Working Group on National Accounts (Eurostat, IMF, OECD, UN, WB), *System of National Accounts 1993*, 1993, 4.54 - 4.55

²⁶ TSE: Third Or Social Sector

El Kitabı'nda ayrıca buradaki koşullara yönelik somut örnekler de yer alıyor. Türkiye'deki sivil toplum aktörlerinin de bu koşulları sağladığı söylenebilir. Dolayısıyla **Birleşmiş Milletler tarafından yayınlanan El Kitabı'nın Türkiye'deki sivil toplum alanını da kapsayacak şekilde kullanılabilmesi mümkün**. Çalışmada kar amacı gütmeyen kuruluşlar sınıfı (Uydu Hesabı) içerisinde bulunması muhtemel kuruluş türlerine ilişkin örnekler şu şekilde sıralanıyor;

- Kar amacı gütmeyen hizmet sağlayıcılar (yüksek öğrenim kurumları, okullar, hastaneler, sosyal hizmet sağlayıcılar ve çevre odaklı kuruluşlar)
- Yoksulluğu azaltma ve ekonomik kalkınmayı destekleyen sivil toplum kuruluşları
- Müzeler, gösteri sanatları merkezleri, orkestralar, tarih ve edebiyat toplulukları dahil kültür ve sanat kuruluşları
- Amatör spor ve yarışmalarla uğraşan spor kulüpleri
- Savunuculuk grupları (sosyal ve politik)
- Vakıflar (ellerinde varlık bulunan ve bu varlıktan elde edilen geliri kullanarak diğer kuruluşlara bağış yapan veya kendi proje ve programlarını yürüten kuruluşlar)

● Sınıflandırma

Sivil toplum örgütlerinin önemli bir parçası olduğu kar amacı gütmeyen kuruluşlarla ilgili bu detaylı tanımlamanın ardından sağlıklı veri yönetişimi için dikkate alınması gereken ikinci ve bir diğer önemli aşama "sınıflandırma" konusudur. Tanımlama ve sınıflandırma birbirleriyle yakından ilişkilidir. Birincisi ortak yönlerin, ikincisi ise farklılıkların sınırlarını çizmektedir. Öte yandan sınıflandırma oluşumları grup ve alt grup gibi parçalara ayırarak ortak özellikleri ve farklılıkları farklı açılardan karşılaştırmaya olanak tanır. 1993 Ulusal Hesaplar Sisteminde kar amacı gütmeyen kuruluşlar, *ekonomik faaliyetler* ve *amaçlar* olmak üzere iki sınıflandırma şeması ile ele alınmıştır;

Ekonomik Faaliyetler: Genel bir sınıflandırma olanağı sunan ekonomik faaliyetler 1993 UHS'de tüm ekonomik faaliyetlere uygulanan sınıflandırma şeması olan ISIC esas alınarak, üretilen ana ve karakteristik ürüne veya hizmete dayalı olarak sektörlerle göre sınıflandırılmıştır.

B.M. Uluslararası Standart Endüstri Sınıflandırması (ISIC)

BM Uluslararası Standart Endüstri Sınıflandırması (ISIC)²⁷, ekonomik faaliyetleri dünya genelinde standartlaştırmak amacıyla Birleşmiş Milletler tarafından oluşturulmuş bir sınıflandırma sistemidir. ISIC çeşitli sektörleri, endüstrileri ve hizmetleri kapsayan geniş bir kategorizasyon sistemine sahiptir. Her bir ekonomik faaliyet özel bir kodla tanımlanır.

²⁷ United Nations, International Standard Industrial Classification of All Economic Activities Revision 4, 2008

Bu da verilerin toplanmasını, analizini ve karşılaştırılmasını kolaylaştırır. Küresel ticaret, ekonomik kalkınma ve sektörel analizler gibi birçok alanda kullanılır. ISIC farklı ülkeler arasında karşılaştırma yapılabilmesi için evrensel bir dil sağlar.

2008 yılında yapılan 4. Revizyon'da sivil toplum örgütlerinin faaliyetlerine "ISIC'in yapısına uygun olmadığından dolayı" ana kategoriler altında yer verilmezken, kar amacı gütmeyen kuruluşlara yönelik "alternatif veri toplama" yöntemi olarak ICNPO önerilmiştir (UN ISIC, 282).

Amaçlar: Kurumsal birimlerin harcamalar yoluyla ulaşmayı hedeflediği amaçlar hedefler olarak tanımlanmıştır. Belirli bir ekonomik faaliyet çeşitli amaçlardan herhangi birine hizmet edebilir. 1993 UHS'de amaçlara göre sınıflandırma için tüketim harcamalarını sosyo-ekonomik hedeflere göre sınıflandıran COPNI şeması önerilmiştir. COPNI ekonominin tüm sektörlerini kapsayan sağlık, eğitim, kültür gibi ortak sosyal amaçları tanımlamakla birlikte sektöre özgü amaçları da tanımlıyor.

COPNI: Hane Halkına Hizmet Veren Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşların Amaca Göre Sınıflandırılması

1993 yılında yayınlanan Ulusal Hesap Sisteminde (SNA) bireysel harcamalar olarak ele alınan COPNI, hane halkına hizmet veren kar amacı gütmeyen kuruluşların tüm tüketim giderlerini listelemektedir. Hanehalklarına hizmet veren kar amacı gütmeyen kuruluşların yaptığı işlemlerin, nihai tüketim harcamaları, ara harcamalar, brüt sermaye oluşumu ve sermaye ile cari transferler gibi harcamaların amaçlarını sınıflandırır.

● ICNPO: Kar Amacı Gütmeyen Organizasyonların Uluslararası Sınıflandırılması

Kâr amacı gütmeyen kuruluşları kategorize etmek için kapsamlı ve rafine bir çerçeve sağlayan bir sınıflandırma sistemi John Hopkins Üniversitesi Politika Çalışmaları Enstitüsü Sivil Toplum Çalışmaları Merkezi tarafından geliştirilen Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşların Uluslararası Sınıflandırması (ICNPO) çalışmasıdır.

ICNPO, Johns Hopkins Üniversitesinde yürütülen *Karşılaştırmalı Kar Amacı Gütmeyen Sektör Projesi* kapsamında bir grup bilim insanı tarafından geliştirildi ve 1992 yılında yayınlandı. Çalışmada kar amacı gütmeyen kuruluşların geniş ve çeşitli yapısını sistematik bir şekilde sınıflandırmak ve analiz etmek için gereken araçların geliştirilmesi amaçlandı. ICNPO ile çözülmesi amaçlanan bir diğer konu ise KGK'ların faaliyetlerinin ve etkilerinin genellikle ulusal ekonomik hesaplamalarda yeterince temsil edilmemesi ve bu sektörün büyüklüğü, yapısı ve katkıları hakkında güvenilir veri eksikliği idi. Bu durum kar amacı

gütmeyen sektörün politika yapıcılar, araştırmacılar ve kamuoyu tarafından tam olarak anlaşılmasını ve değerlendirilmesini zorlaştırıyor.

Bu sınıflandırma sistemi kar amacı gütmeyen sektörün küresel ölçekteki ekonomik ve sosyal etkisini daha iyi anlamak, karşılaştırmalı çalışmalar yapmak ve politika geliştirmek için önemlidir. Uluslararası Standart Endüstri Sınıflandırması (ISIC) sistemini temel alarak başlayan proje çalışmaya katılan 12 ülkedeki²⁸ kar amacı gütmeyen sektörün yapısını ve ihtiyaçlarını en kapsamlı şekilde yansıtacak şekilde geliştirildi. Sınıflandırma çerçevesi geliştirilirken, ülkelerdeki en önemli ve düzenli veri kaynağı ulusal muhasebe sistemlerindeki veriyi kullanabilmek için mümkün olduğunca ISIC sistemine yakın kalmaya çalışıldığı belirtiliyor.²⁹

ICNPO'nun yayınlanmasından yaklaşık 10 yıl sonra yine John Hopkins Üniversitesi Sivil Toplum Çalışmaları Merkezi ve Birleşmiş Milletler İstatistik Ofisi Ekonomi İstatistikleri birimi işbirliği ile Ulusal Hesaplar Sistemi'nde Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlar Üzerine El Kitabı yayınlandı.

ICNPO'nun kar amacı gütmeyen alanı anlamak ve çalışmak için gerekli kavramsal alt yapıyı oluşturmasının ardından yayınlanan bu *El Kitabı* kar amacı gütmeyen alanda faaliyet gösteren kuruluşların Ulusal Hesaplar Sistemi içerisinde verisini toplamak için istatistiksel standartlar ve uygulama önerileri sunuyor.³⁰ Bu *El Kitabı'nın* dört yıla yakın süren geliştirme sürecinde farklı gelişmişlik seviyelerinde 11 ülkenin resmi istatistik ofisleri ile iş birliği yapılmış ve bu ülkelerde test edilmiş. Projede yer alan bilim insanları, farklı ülkelerden ulusal hesap uzmanları, Birleşmiş Milletler İstatistik Ofisi çalışanları ve diğer paydaşlarla yapılan çalışma ve değerlendirmelerle son hali verilmiş oldukça kapsamlı bir çalışmadır.

Tüm veri yönetim stratejilerinde olduğu gibi bu *El Kitabı* ve ICNPO'da yer alan standartlar ve öneriler, içinde bulunulan zaman diliminin ihtiyaçları ve toplumsal hayattaki değişimler sonucunda revize edilerek, sivil alanın verisini toplamak ve analiz etmek için temel tanımlar, yaklaşımlar ve yöntemler önermektedir. Birleşmiş Milletler İstatistik Ofisinin 2018 yılında yayınladığı Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlar, İlgili Kurumlar ve Gönüllü İşler Uydu Hesabı El Kitabı, Ulusal Hesaplar Sistemi'nde Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlar Üzerine El Kitabı'nın güncellenmiş bir versiyonudur. Bu güncellemede el kitabı kapsamına sosyal ekonomi kuruluşları olarak tanımlanabilecek belirli kooperatif tipleri, dayanışma toplulukları (müşterekler), sosyal girişimler, ve resmi organizasyonlar dışında gerçekleştirilen gönüllü çalışmalar da dahil edilmiş, Ekonomik Faaliyetlerin Uluslararası Standart Endüstri Sınıflaması (ISIC) ve Ulusal Hesaplar Sistemindeki (SNA) gelişmeler ve değişikliklere göre düzenlemeler yapılmıştır.

²⁸ ICNPO'ya Katılan Ülkeler: ABD, İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Macaristan, Brezilya, Gana, Mısır, Hindistan ve Tayland

²⁹ Salamon, L.M., Anheier, H.K. In Search Of The Non-profit Sector II: The Problem Of Classification, 267–309 (1992). <https://doi.org/10.1007/BF01397460>

³⁰ United Nations, Handbook On Non-Profit Institutions In The System Of National Accounts, 2023

2018, Kâr Amacı Gütmeyen ve İlgili Kurumlar ile Gönüllü Çalışmalara İlişkin Uydu Hesabı

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Bölümü tarafından “Ulusal Hesaplar Sisteminde Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlara Dair El Kitabı” başlıklı çalışmaya dair güncelleme yapmak amacıyla hazırlanan bu çalışmada, önceki çalışmalarda hesaba katılmayan sosyal girişimler, hisse dağıtmayan ve kamu yararına çalışan kuruluşlar ve kooperatifler ile gönüllü çalışmalar hesap sisteminin içine alındı. “Üçüncü veya sosyal ekonomi” olarak adlandırılan bu çerçeve ile, üçüncü veya sosyal ekonomi sektörü ve gönüllü işlerin kavramsal çerçevesi, tanımı, ekonomik faaliyetlerin sınıflandırılması ile bu alandaki etkiyi ölçmeye dair göstergeler geliştirildi. Bu güncelleme ile ICNPO, Türkçe açılımı “Kar Amacı Gütmeyen ve Üçüncü Sektör Organizasyonların Sınıflandırılması” anlamına gelen ICNPO/TSO³¹ olarak anılmaya başlandı.

ICNPO/TSO, ortaya koyduğu bağlamsal kategorizasyon ile kar amacı gütmeyen kuruluşlarının çalışma faaliyet alanlarına göre farklılaştırılmasına olanak tanıyan bir çerçeve sağlar. Bu sayede giderek değişen toplumsal ve çevresel ihtiyaçlara cevap veren sivil toplum örgütlerinin kapsayıcı bir biçimde çeşitliliğini yakalar. Buna ek olarak kâr amacı gütmeyen kuruluşlara dair Ana Faaliyet Gruplarını ve bu grupların Alt Gruplarını tanımlayarak, kuruluşlara tutarlı bir şekilde veri toplama ve karşılaştırmaya imkan tanıyor.

Buna karşın ICNPO/TSO, NACE ve ISIC gibi diğer sınıflandırma sistemlerine göre daha karmaşık ve spesifik bir yapıya sahip. İş gücü, finansman ve benzeri “sektörel” indikatörler düşünülürken yeterli veri sağlamıyor. ICNPO/TSO'nun bir başka sınırı da ulusal hukuk sistemleriyle olan uyumluluğuna dair. Her ne kadar günümüzde dünyada genel anlamda bir sektör haline gelmekte olsa da sivil toplum neredeyse her topluma ve coğrafyaya özgü yerel bir karaktere sahiptir. ICNPO/TSO'da sivil toplum örgütleri 13 kategori ve bunların alt kategorileri ile ele alınıyor.

Tablo 14: ICNPO/TSO Kategorileri³²

Ana Kategori	Alt Kategori
Bölüm A: Kültür, İletişim ve Rekreasyon Faaliyetleri (ICNPO/TSO 1.Grup)	A11 - Performans ve görsel sanatlar
	A12 - Müzeler, hayvanat bahçeleri, parklar, tarihi alanlar ve benzeri kurumlar

³¹ United Nations, *International Classification of Non-profit and Third Sector Organization*, 2003

³² United Nations, *Satellite Account On Non-profit and Related Institutions And Volunteer Work*, 2018, 71-75

	A19 - Başka bir yerde sınıflandırılmamış olan kültür ve sanat
A20 - Spor ve Rekreasyon	A21 - Spor faaliyetleri
	A22 - Eğlence ve rekreasyon hizmetleri
	A29 - Başka bir yerde sınıflandırılmamış olan spor ve rekreasyon
A30 - Bilgi ve İletişim Hizmetleri	-
A90 - Başka bir yerde sınıflandırılmamış olan kültür ve sanat hizmetleri	-

Bölüm B: Eğitim Hizmetleri (ICNPO/TSO 2.Grup)

B10 - Okul Öncesi, İlköğretim ve Ortaöğretim	B11 - Okul öncesi eğitim
	B12 - İlköğretim
	B13 - Ortaöğretim
	B19 - Başka bir yerde sınıflandırılmamış ilk ve orta öğretim
B20 - Yüksek Öğretim	B21 - Yüksekokul ve üniversiteler
	B29 - Başka bir yerde sınıflandırılmamış
B30 - Diğer Eğitim	B31 - Teknik, mesleki ve sürekli eğitim
	B32 - Eğitim destek hizmetleri
B90 - Başka bir yerde sınıflandırılmamış eğitim	-

Bölüm C: İnsan Sağlığı Hizmetleri (ICNPO/TSO 3.Grup)

C10 - Gezici Sağlık Hizmetleri	C11 - Genel gezici sağlık hizmetleri
	C12 - Özelleşmiş ayakta tedavi merkezleri
	C13 - Acil tıbbi müdahale
	C14 - Tıbbi ve tanısal laboratuvarlar
	C19 - Başka bir yerde sınıflandırılmamış gezici sağlık hizmetleri
C20 - Hastaneler	C21 - Genel hastaneler
	C22 - Uzmanlık, psikiyatrik ve madde bağımlılığı hastaneleri
	C29 - Başka bir yerde sınıflandırılmamış hastaneler

C30 - Hasta Bakımı ve Yatılı Bakım Hizmetleri	C31 - Yatılı bakım tesisleri
	C32 - Yaşlılar için yatılı bakım
	C39 - Başka bir yerde sınıflandırılmamış hasta bakımı ve yatılı bakım hizmetleri

Bölüm D: Sosyal Hizmetler (ICNPO/TSO 4.Grup)

D10 - Bireysel ve Aile Hizmetleri	D11 - Çocuk ve gençlik hizmetleri
	D12 - Yaşlılar için hizmetler
	D13 - Engelliler için hizmetler
	D14 - Aile hizmetleri
	D19 - Diğer bireysel ve aile hizmetleri
D20 - Çocuklar için Günlük Bakım	-
D30 - Acil Durum ve Yardım Hizmetleri	D31 - Topluma yönelik gıda hizmetleri
	D32 - Geçici barınma
	D33 - Acil durum ve yardım hizmetleri
	D34 - Mülteci desteği
	D39 - Başka bir yerde sınıflandırılmamış acil durum ve yardım hizmetleri
D40 - İstihdam Edilmeye Engeli Olan İnsanlar için Mesleki Rehabilitasyon	D41 - Meslek danışmanlığı veya eğitim faaliyetleri
	D42 - Korumalı işyerleri
	D49 - Başka bir yerde sınıflandırılmamış mesleki rehabilitasyon
D90 - Başka Bir Yerde Sınıflandırılmamış Sosyal Hizmetler	-

Bölüm E: Çevre Koruma ve Hayvan Refahı Faaliyetleri (ICNPO/TSO 5.Grup)

E10 - Doğal Kaynak Yönetimi ve Koruma	E11 - Arazi veya su yönetimi faaliyetleri
	E12 - Kirlilik azaltma ve kontrol faaliyetleri
	E13 - Eko-turizm
	E14 - Eko-tarım ve ormancılık

	E19 - Başka bir yerde sınıflandırılmamış doğal kaynak yönetimi, muhafaza etme ve koruma
E20 - Hayvan Sağlığı ve Refah Faaliyetleri	E20 - Hayvan sığınakları ve barınaklar
	E22 - Veterinerlik hizmetleri
	E29 - Başka bir yerde sınıflandırılmamış hayvan sağlığı ve refah faaliyetleri
E90 - Başka Yerde Sınıflandırılmamış Çevre Koruma ve Hayvan Refahı Faaliyetleri	-

Bölüm F: Toplumsal ve Ekonomik Kalkınma ve Barınma Faaliyetleri (ICNPO/TSO 6.Grup)

F10 - Konut ve Altyapı İnşaatı	F11 - Konut inşası
	F12 - Altyapı inşası
	F19 - Başka bir yerde sınıflandırılmamış konut ve altyapı inşası
F20 - Toplumsal ve Ekonomik Kalkınma Faaliyetleri	-
F30 - Konut Yönetimi ve Bakımı	-
F40 - Altyapı Tesisleri (Utilities) ve Su Yönetimi	-
F50 - Yerli Halkın Kendi Kendini Yönetmesi	-
F90 - Başka Yerde Sınıflandırılmamış Toplumsal ve Ekonomik Kalkınma ve Konut	-

Bölüm G: Sivil, Savunuculuk, Politik ve Uluslararası Faaliyetler (ICNPO/TSO 7. Grup)

G10 - Sivil, Savunuculuk ve Sosyal Katılım Faaliyetleri	G11 - Sosyal savunuculuk
	G12 - Çevre koruma ve hayvan refahu savunuculuğu
	G13 - Sosyal kulüpler ve benzeri üyelere hizmet veren faaliyetler
	G14 - Sosyal gençlik organizasyonları
	G15 - Yaşlılar için sosyal organizasyonlar
	G16 - Engelliler için sosyal organizasyonlar

	G19 - Başka bir yerde sınıflandırılmamış sivil, savunuculuk ve sosyal katılım faaliyetleri
G20 - Siyasi Faaliyetler	G21 - Siyasi partiler
	G22 - Siyasi hareketler, lobicilik ve benzeri faaliyetler
	G29 - Başka bir yerde sınıflandırılmamış siyasi faaliyetler
G30 - Uluslararası Faaliyetler	-
G90 - Başka Bir Yerde Sınıflandırılmamış Sivil, Savunuculuk, Politik ve Uluslararası Faaliyetler	-

Bölüm H: Hayırseverlik (Filantropi) Araçları ve Gönüllülük Teşvikleri (ICNPO/TSO 8. Grup)

H10 - Hibe Veren Vakıflar	-
H90 - Diğer Hayırseverlik (Filantropi) Araçları ve Gönüllülük Teşvikleri	-

Bölüm I: Dini Cemaatler ve Dernekler (ICNPO/TSO 10. Grup)

I10 - Dini Cemaatler	-
I90 - Diğer Dini Vakıflar	-

Bölüm J: İş, Profesyonel ve Emek Organizasyonları (ICNPO/TSO 11. Grup)

J10 - İş ve İşveren Vakıfları	-
J20 - Profesyonel Vakıflar	-
J30 - Emek Birlikleri	-
J90 - Başka Bir Yerde Sınıflandırılmamış İş, Profesyonel ve Emek Organizasyonları	-

Bölüm K: Profesyonel, Bilimsel, Muhasebe ve İdari Hizmetler (ICNPO/TSO 12. Grup)

K10 - Bilimsel Araştırma ve Test Hizmetleri	-
K20 - Profesyonel Hizmetler	K21 - Hukuk ve arabuluculuk hizmetleri
	K22 - Halkla ilişkiler ve ilgi hizmetler
	K23 - Muhasebe, ön muhasebe ve ilgili hizmetler

	K29 - Başka bir yerde sınıflandırılmamış profesyonel, bilimsel ve idari hizmetler
K30 - Yönetim ve İdari Hizmetler	-
K90 - Başka Bir Yerde Sınıflandırılmamış Profesyonel, Bilimsel ve İdari Hizmetler	-

Bölüm L: Diğer Faaliyetler (ICNPO/TSO 13. Grup)

L10 - Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	-
L20 - Üretim	-
L30 - Konaklama, Yemek ve Gıda Hizmetleri	-
L40 - Ticari Faaliyetler	-
L50 - Ulaşım ve Depolama Faaliyetleri	-
L60 - Finansal ve Sigorta Faaliyetleri	-
L70 - Emlak Faaliyetleri	-
L80 - Hanehalkının Ücretsiz Faaliyetleri (Gönüllülük)	L81 - Hanehalkının ücretsiz malzeme üretimi faaliyetleri L82 - Hanehalkının ücretsiz hizmet faaliyetleri
L90 - Başka Bir Yerde Sınıflandırılmamış Faaliyetler	--

ICNPO/TSO, KGK'ları sınıflandırmak için geliştirilirken ekonomik faaliyetlerin sınıflandırılması ISIC ve hanehalklarına hizmet veren kar amacı gütmeyen kuruluşların amaca göre sınıflandırılması COPNI ile uyumlu bir metodoloji kullanılmıştır.

ICNPO/TSO kar amacı gütmeyen kuruluşları sınıflandırmak amacıyla geliştirildi. Bu süreçte ekonomik faaliyetlerin uluslararası sınıflandırması olan ISIC (International Standard Industrial Classification) ve kar amacı gütmeyen kuruluşların hizmetlerini hane halklarına göre sınıflandıran COPNI (Classification of the Purposes of Non-Profit Institutions Serving Households) metodolojileri ile uyumlu bir yaklaşım benimsendi. Bu uyum STÖ'lerin ekonomik faaliyetlerinin ve hizmet amaçlarının, uluslararası kabul görmüş sınıflandırmalarla uyumlu bir şekilde tanımlanmasını ve kategorize edilmesini sağladı.

ICNPO/TSO'nun ISIC ile uyumlu ve eşleştirebilir olması kar amacı gütmeyen sektörün ekonomik etkisini değerlendirirken özel sektör ile kıyaslama olanağı sağlıyor. COPNI ile uyumlu ve eşleştirilebilir olması ise ulusal hesaplar sistemindeki bir değer başat aktör olan hane halkının ekonomik faaliyetleri ile kıyaslama olanağı sunuyor. ICNPO/TSO'nun hem ISIC hem de COPNI ile uyumlu ve eşleştirilebilir yapısı kar amacı gütmeyen kuruluşları ulusal hesaplar sistemi içerisindeki diğer aktörlerle kıyaslanabilir hale getirdiği için KGK'lara UHS'de bağımsız ama entegre bir aktör olarak tanımlıyor. ICNPO/TSO'yu kendi sistemlerine entegre eden ülkeler KGK'ların ekonomik etkisini uluslararası mali sistem içerisinde değerlendirme olanağı bulmuştur.

Aşağıdaki iki tabloda ICNPO/TSO ile COPNI ve ICNPO/TSO ile ISIC sınıflandırmaları arasındaki ilişki açıkça gözlemlenebilir.

● ICNPO/TSO & COPNI

Tablo 15: ICNPO/TSO & COPNI Karşılaştırması

ICNPO/TSO Kategorileri	COPNI
Bölüm A: Kültür, İletişim ve Rekreasyon Faaliyetleri A10 - Kültür ve Sanat A20 - Spor ve Rekreasyon A30 - Bilgi ve İletişim Hizmetleri A90 - Başka bir yerde sınıflandırılmamış olan kültür ve sanat hizmetleri	03.2 - Kültürel Hizmetler 03.1a - Rekreasyon ve Spor Hizmetleri 03.1a - Rekreasyon ve Spor Hizmetleri
Bölüm B: Eğitim Hizmetleri B10 - Okul Öncesi, İlköğretim ve Ortaöğretim B20 - Yüksek Öğretim B30 - Diğer Eğitim B90 - Başka bir yerde sınıflandırılmamış eğitim	04.1 - Okulöncesi ve İlköğretim 04.2 - Ortaöğretim 04.3 - Ortaöğretim Sonrası, Yükseköğretim Dışı Eğitim 04.4 - Yükseköğrenim (Tertiary Education) 04.5a - Seviyeye Göre Tanımlanmayan Eğitim 04.7a - Diğer Eğitim Hizmetleri (başka bir yerde sınıflandırılmamış) 02.5a - Sağlıkta ARGE 04.6a - Eğitimde ARGE 05.2a - Sosyal Korumada ARGE 08.2a - Çevre Korumada ARGE 09.2a - ARGE Hizmetleri (başka bir yerde sınıflandırılmamış)
Bölüm C: İnsan Sağlığı Hizmetleri	

C10 - Gezici Sağlık Hizmetleri C20 - Hastaneler C30 - Hasta Bakımı ve Yatılı Bakım Hizmetleri	02.3a - Hastane Hizmetleri 02.3a - Hastane Hizmetleri 02.2a - Ayakta Tedavi Hizmetleri 02.3a - Hastane Hizmetleri 02.1 - Tıbbi Ürünler, Cihazlar ve Ekipmanlar 02.2a - Ayakta Tedavi Hizmetleri 02.4 - Halk Sağlığı Hizmetleri 02.6 - Diğer Sağlık Hizmetleri (başka bir yerde sınıflandırılmamış)
Bölüm D: Sosyal Hizmetler D10 - Bireysel ve Aile Hizmetleri D20 - Çocuklar için Günlük Bakım D30 - Acil Durum ve Yardım Hizmetleri D40 - İstihdam Edilmeye Engeli Olan İnsanlar için Mesleki Rehabilitasyon D90 - Başka Bir Yerde Sınıflandırılmamış Sosyal Hizmetler	05.1a - Sosyal Koruma Hizmetleri 05.1a - Sosyal Koruma Hizmetleri 05.1a - Sosyal Koruma Hizmetleri 05.1a - Sosyal Koruma Hizmetleri 05.1a - Sosyal Koruma Hizmetleri
Bölüm E: Çevre Koruma ve Hayvan Refahı Faaliyetleri E10 - Doğal Kaynak Yönetimi ve Koruma E20 - Hayvan Sağlığı ve Refah Faaliyetleri E90 - Başka Yerde Sınıflandırılmamış Çevre Koruma ve Hayvan Refahı Faaliyetleri	05.1a - Çevre Koruma (başka bir yerde sınıflandırılmamış) 05.1a - Çevre Koruma (başka bir yerde sınıflandırılmamış) 09.1a - Hizmetler (başka bir yerde sınıflandırılmamış)
Bölüm F: Toplumsal ve Ekonomik Kalkınma ve Barınma Faaliyetleri F10 - Konut ve Altyapı İnşaatı F20 - Toplumsal ve Ekonomik Kalkınma Faaliyetleri F30 - Konut Yönetimi ve Bakımı F40 - Altyapı Tesisleri (Utilities) ve Su Yönetimi F50 - Yerli Halkın Kendi Kendini Yönetmesi F90 - Başka Yerde Sınıflandırılmamış Toplumsal ve Ekonomik Kalkınma ve Konut	01.0 - Barınma 01.0 - Barınma 09.1a - Hizmetler (başka bir yerde sınıflandırılmamış) 09.1a - Hizmetler (başka bir yerde sınıflandırılmamış) 05.1a - Sosyal Koruma Hizmetleri 09.1a - Hizmetler (başka bir yerde sınıflandırılmamış)
Bölüm G: Sivil, Savunuculuk, Politik ve Uluslararası Faaliyetler G10 - Sivil, Savunuculuk ve Sosyal Katılım	09.1a - Hizmetler (başka bir yerde sınıflandırılmamış)

Faaliyetleri G20 - Siyasi Faaliyetler G30 - Uluslararası Faaliyetler G90 - Başka Bir Yerde Sınıflandırılmamış Sivil, Savunuculuk, Politik ve Uluslararası Faaliyetler	07.1 - Siyasi Partilerin Hizmetleri 09.1a - Hizmetler (başka bir yerde sınıflandırılmamış) 09.1a - Hizmetler (başka bir yerde sınıflandırılmamış)
Bölüm H: Hayırseverlik (Filantropi) Araçları ve Gönüllülük Teşvikleri H10 - Hibe Veren Vakıflar H90 - Diğer Hayırseverlik (Filantropi) Araçları ve Gönüllülük Teşvikleri	04.7a - Diğer Eğitim Hizmetleri (başka bir yerde sınıflandırılmamış) 09.1a - Hizmetler (başka bir yerde sınıflandırılmamış) 02.5a - Sağlıkta ARGE 04.6a - Eğitimde ARGE 05.2a - Sosyal Korumada ARGE 08.2a - Çevre Korumada ARGE 09.2a - ARGE Hizmetleri (başka bir yerde sınıflandırılmamış) 09.1a - Hizmetler (başka bir yerde sınıflandırılmamış)
Bölüm I: Dini Cemaatler ve Dernekler I10 - Dini Cemaatler I90 - Diğer Dini Vakıflar	06.0 - Din 06.0 - Din
Bölüm J: İş, Profesyonel ve Emek Organizasyonları J10 - İş ve İşveren Vakıfları J20 - Profesyonel Vakıflar J30 - Emek Birlikleri J90 - Başka Bir Yerde Sınıflandırılmamış İş, Profesyonel ve Emek Organizasyonları	09.1a - Hizmetler (başka bir yerde sınıflandırılmamış) 07.3 - Profesyonel Organizasyonların Hizmetleri 07.2 - Emek Organizasyonlarının Hizmetleri 09.1a - Hizmetler (başka bir yerde sınıflandırılmamış)
Bölüm K: Profesyonel, Bilimsel, Muhasebe ve İdari Hizmetler (Yeni Eklendi) K10 - Bilimsel Araştırma ve Test Hizmetleri K20 - Profesyonel Hizmetler K30 - Yönetim ve İdari Hizmetler K90 - Başka Bir Yerde Sınıflandırılmamış Profesyonel, Bilimsel ve İdari Hizmetler	02.5a - Sağlıkta ARGE 04.6a - Eğitimde ARGE 05.2a - Sosyal Korumada ARGE 08.2a - Çevre Korumada ARGE 09.2a - ARGE Hizmetleri (başka bir yerde sınıflandırılmamış) 07.3 - Profesyonel Organizasyonların Hizmetleri 07.3 - Profesyonel Organizasyonların Hizmetleri

	2212 - Gazete, dergi ve süreli yayınların yayınlama 2213 - Kayıtlı medya (film, müzik, ses kayıt) yayınlanması 2219 - Diğer yayınlar 9211 - Sinema filmi, video prodüksiyon ve dağıtım 9213 - Radyo ve televizyon faaliyetleri 9232 - Kütüphane ve arşiv faaliyetleri
A90 Başka Bir Yerde Sınıflandırılmamış Kültür ve Sanat Hizmetleri	9199 - Başka yerde sınıflandırılmamış diğer üyelik kuruluşlarının faaliyetleri

Bölüm B. Eğitim Hizmetleri

B10 Okul-öncesi, İlk ve Orta Öğretim	8010 - Temel eğitim 8021 - Genel orta eğitim
B20 Yüksek Öğretim	8030 - Yüksek öğretim
B30 Diğer Eğitimler	8022 - Teknik ve mesleki ortaöğretim 8090 - Yetişkin ve diğer eğitimler

Bölüm C. İnsan Sağlığı Hizmetleri

C10 Gezici Sağlık Hizmetleri	
C20 Hastaneler	8511 - Hastane faaliyetleri 8512 - Tıp ve dış sağlığı faaliyetleri 8519 - Diğer insan sağlığı faaliyetleri
C30 Hasta Bakımı ve Evde Bakım Hizmetleri	8532 - Konaklama dışı sosyal hizmetler

Bölüm D. Sosyal Hizmetler

D10 Birey ve Aile Hizmetleri	8531 - Konaklamalı sosyal hizmetler 8532 - Konaklama dışı sosyal hizmetler
D20 Çocuklar için Günlük Bakım	8532 - Konaklama dışı sosyal hizmetler
D30 - Acil Durum ve Yardım Hizmetleri	8531 - Konaklamalı sosyal hizmetler 8532 - Konaklama dışı sosyal hizmetler

Bölüm E. Çevre Koruma ve Hayvan Refahı Faaliyetleri

E10 - Doğal Kaynak Yönetimi ve Koruma	0140 - Veterinerlik hariç tarım ve hayvancılıkla ilgili faaliyetler 9233 - Botanik ve hayvanat bahçeleri ve doğal rezerv faaliyetleri
E20 - Hayvan Sağlığı ve Refah Faaliyetleri	9233 - Botanik ve hayvanat bahçeleri ve doğal rezerv faaliyetleri 8520 - Veterinerlik faaliyetleri

E90 - Başka Yerde Sınıflandırılmamış Çevre Koruma ve Hayvan Refahı Faaliyetleri	-
---	---

Bölüm F: Toplumsal ve Ekonomik Kalkınma ve Barınma Faaliyetleri

F20 - Toplumsal ve Ekonomik Kalkınma Faaliyetleri	-
F30 - Konut Yönetimi ve Bakımı	4510 - Şantiye hazırlığı 4520 - Yapıların tamamen veya bunların bölümlerinin inşası; inşaat mühendisliği 4530 - Bina tesisatı 7010 - Kendine ait veya kiralanmış mülklerle gayrimenkul faaliyetleri 7020 - Bir ücret veya sözleşmeye dayalı gayrimenkul faaliyetleri 7414 - İş ve yönetim danışmanlığı faaliyetleri 7421 - Mimarı ve mühendislik faaliyetleri ve ilgili teknik danışmanlıklar 8532 - Konaklama dışı sosyal hizmetler
F40 - Altyapı Tesisleri (Utilities) ve Su Yönetimi	-
F50 - Yerli Halkın Kendi Kendini Yönetmesi	-
F90 - Başka Yerde Sınıflandırılmamış Toplumsal ve Ekonomik Kalkınma ve Konut	-

Bölüm G: Sivil, Savunuculuk, Politik ve Uluslararası Faaliyetler

G10 - Sivil, Savunuculuk ve Sosyal Katılım Faaliyetleri	9199 - Üyelik gerektirmeyen diğer faaliyetler 7411 - Hukuki faaliyetler 7523 - Kamu düzeni ve güvenlik faaliyetleri 8532 - Barınma dışı sosyal hizmetler
G20 - Siyasi Faaliyetler	9192 - Siyasi organizasyon faaliyetleri
G30 - Uluslararası Faaliyetler	9199 - Üyelik gerektirmeyen diğer faaliyetler
G90 - Başka Bir Yerde Sınıflandırılmamış Sivil, Savunuculuk, Politik ve Uluslararası Faaliyetler	9199 - Üyelik gerektirmeyen diğer faaliyetler

Bölüm H: Hayırseverlik (Filantropi) Aracıları ve Gönüllülük Teşvikleri

H10 - Hibe Veren Vakıflar	6599 - Diğer finansal aracılıklar 8532 - Barınma dışı sosyal hizmetler 7499 - Diğer iş faaliyetleri 9199 - Üyelik gerektirmeyen diğer faaliyetler 9249 - Diğer rekreasyon faaliyetleri
H90 - Diğer Hayırseverlik (Filantropi)	6599 - Diğer finansal aracılıklar

Aracıları ve Gönüllülük Teşvikleri	8532 - Barınma dışı sosyal hizmetler 7499 - Diğer iş faaliyetleri 9199 - Üyelik gerektirmeyen diğer faaliyetler 9249 - Diğer rekreasyon faaliyetleri
------------------------------------	---

Bölüm I: Dini Cemaatler ve Dernekler

I10 - Dini Cemaatler	9191 - Dini organizasyonların faaliyetleri
I90 - Diğer Dini Vakıflar	9191 - Dini organizasyonların faaliyetleri

Bölüm J: İş, Profesyonel ve Emek Organizasyonları

J10 - İş ve İşveren Vakıfları	9111 - İş ve işveren organizasyon faaliyetleri 9120 - Ticaret birliklerin faaliyetleri
J20 - Profesyonel Vakıflar	9112 - Profesyonel organizasyon faaliyetleri
J30 - Emek Birlikleri	-
J90 - Başka Bir Yerde Sınıflandırılmamış İş, Profesyonel ve Emek Organizasyonları	-

Bölüm K: Profesyonel, Bilimsel, Muhasebe ve İdari Hizmetler (Yeni Eklendi)

K10 - Bilimsel Araştırma ve Test Hizmetleri	7310 - Doğal bilimler ve mühendislikte araştırma ve deneysel geliştirme 7320 - Sosyal bilimler ve insani bilimlerde araştırma ve deneysel geliştirme
K20 - Profesyonel Hizmetler	-
K30 - Yönetim ve İdari Hizmetler	-
K90 - Başka Bir Yerde Sınıflandırılmamış Profesyonel, Bilimsel ve İdari Hizmetler	-

Bölüm L: Diğer Faaliyetler

Kaynak: 2008 UHS, Tablo T3.3. ICNPO - ISIC (ICNPO/TSO tablosu 2018 - Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlar, İlgili Kurumlar ve Gönüllü İşler Uydu Hesabı çalışmasına göre güncellenmiştir.)

● Çalışan, Üye ve Gönüllü Bilgileri

Ulusal Hesaplar Sisteminde Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlar Üzerine El Kitabı adlı çalışmada KGK'ların insan kaynağı ücretli istihdam, gönüllü istihdamı ve üyelik olmak üzere üç başlık altında inceleniyor.

● İstihdam (Ücretli Çalışan)

İstihdam kavramı üretim sistemi sınırları içerisinde, üretim faaliyetlerinde bulunan tüm personel (employee) ve serbest çalışanları (self-employed) kapsamaktadır. *Personel* bir anlaşma çerçevesinde aynı veya nakdi ücret karşılığında bir kuruma bağlı olarak çalışan bireylerdir. *Serbest çalışanlar* ise kendilerine ait veya ortak oldukları işletmelerde çalışanlar olarak tanımlanıyor. ICNPO/TSO ve ISIC'de de kısaca sınıflandırılan istihdam ücretli emek girdisinin bir ölçüsü. Ücretli istihdam aşağıdaki alt kırımlar sayesinde daha detaylı bir biçimde sınıflandırılmaktadır;

- Çalışma süresi (tam zamanlı, yarı zamanlı)
- Eğitim seviyesi
- Beceri seviyesi
- Cinsiyet
- Yaş
- Ortalama maaş

Bunların yanı sıra KGK uydu hesabında kullanılan istihdam kavramı Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından kabul edilen ekonomik olarak aktif nüfus, istihdam, işsiz ve vasıflarının altında ve düşük maaşla çalışan (underemployed) sınıflandırmaları ile uyumludur.

● Gönüllü Çalışan

Herhangi bir mali ödeme karşılığı veya yasal yükümlülük olmaksızın çalışan kişi sayısıdır. ICNPO/TSO'da ve ISIC'de de detaylı olarak tanımlanan gönüllü istihdamı *ücretsiz emek girdisinin* bir ölçüsüdür. Mesleğe, yaşa, cinsiyete, ortalama ikame ücrete ve ücretli çalışmanın ücretsiz çalışmaya oranına göre sınıflandırılıyor. Gönüllü işler Birleşmiş Milletler tarafından dört kategoride sınıflandırılmıştır.³³

- Topluluklar tarafından organize edilen inşaat ve onarımlar (bina, yol, kuyu, vb.)
- Topluluklar tarafından organize edilen işler (toplu kutlamalar için yemek pişirmek, vb.)
- Bir kuruluş için/ile olarak gönüllü çalışma (bireyler için doğrudan çalışmayı içermez)

³³ United Nations, International Classification of Activities for Time-Use Statistics 2016, 2021

- Organizasyonlar aracılığıyla bireylere ve gruplara doğrudan uzanan gönüllü işler (sağlık kuruluşları aracılığıyla yapılan ev ziyaretleri, eğitim desteği, vb.)

● Üye Sayısı ve Üyelik

Üyeler, kar amacı gütmeyen kuruluşlara belirli bir anlaşma çerçevesinde kayıt olan kişilerdir. Üye sayısı ise KGK'ların kurumsal faaliyetlerinin bir ölçütü ve sosyal sermayelerinin önemli göstergelerinden biridir. Üye sayısına ilişkin veriler kuruluşlardan temin ediliyor. Bir kişinin birden fazla üyeliği bulunabilir. Üyelikler meslek, yaş ve cinsiyetin yanı sıra gelir ve üyelik aidatı gibi kategorilerle de sınıflandırılıyor.

Ulusal Hesaplar Sisteminde sivil toplum alanında çalışan, gönüllülük yapan veya örgütlere üye olanlara dair net tanımlar olduğunu görülüyor. Çalışanlara dair veri ve istatistikler, muhasebe ve sosyal güvenlik gibi idari kayıtlarla uyumlu olarak sınıflandırılıyor. İdari kayıtlarda yer alan çalışanlara dair sözleşme türü (tam/ yarı zamanlı), meslek kodu, eğitim seviyesi, cinsiyet, yaş, maaş ve benzeri bilgiler ülkemizde sosyal güvenlik sisteminde bulunuyor. Sivil toplum örgütlerinin sınıflandırılması daha önce bahsettiğimiz uluslararası sınıflandırmalarla uyumlulaştırıldığında sivil toplum alanında yer alan profesyonellere dair çok daha detaylı bilgi üretebilmek mümkün olacaktır. Üyelere ait verilerde Türkiye'de de benzer bir durum gözlemlenirken, gönüllülük ile ilgili verilerde en önemli farklılık sınıflandırma veya toplanan veri türleri değil tanımın net ve objektif kurallara bağlanmamış olmasıdır.

● Mali Bilgiler

Daha önce belirtildiği gibi UHS, KGK'ların mali bilgilerini diğer sektörlerle karşılaştırılabilir bir biçimde düzenleyebilmek ve yönetmek için uygun bir sistem sunuyor. Ancak KGK'ların UHS içerisinde verimli bir şekilde ele alınabilmesinin önünde bazı zorluklar bulunmaktadır. Örneğin UHS veri setinin karmaşık gereksinimlerine karşın, KGK'lara ilişkin veri ve istatistik toplanamamaktadır. Öte yandan "gönüllü katkısı" gibi diğer sektörlerde olmayan bazı girdiler, UHS'deki klasik piyasa çıktılarıyla uyumlu değil. KGK'lar için diğer piyasalardaki temel göstergeler olan mali ve parasal değerlerin ötesinde, sosyal etki en önemli performans kriteri olarak karşımıza çıkıyor.

1993 yılında yayınlanan UHS'de KGK'larla ilgili ana mali değişkenler ve tanımları aşağıdaki gibidir.³⁴

- **Ürün Piyasası:** Hesap dönemi boyunca üretilen ve mali açıdan anlamlı fiyatlara satılan veya başka bir şekilde elden çıkarılan mal ve hizmetlerden oluşur. Satışlardan elde edilen gelirler, ücretler, masraflar vb. mali kalemler ile ölçülür.

³⁴ United Nations, Handbook On Non-Profit Institutions In The System Of National Accounts, 2023, 45-55

- **Nihai Kişisel Kullanıma Yönelik Çıktı:** KGK'ların kendi personeli veya gönüllüleri tarafından üretilen veya sunulan ve yine KGK'nın kendisi tarafından kullanılan mal veya hizmetlerdir. Nihai tüketim veya sabit sermaye için kullanılabilir.
- **Diğer Piyasa Dışı Çıktılar:** Diğer kurumsal birimlere ücretsiz veya mali açıdan anlamlı olmayan fiyatlarla sunulan mal ve hizmetlerdir. Ara tüketim, çalışan giderleri, vergiler ve sabit sermaye tüketiminin toplamından oluşan işletme (operasyon) giderleri ile ölçülür.
- **Çalışan Ödemeleri/Tazminatı (Compensation):** İşletme tarafından çalışana, çalıştığı hesap dönemleri boyunca verdiği hizmete karşılık verilen aynı ve nakdi tüm ödemelerdir. Bu kalem aynı zamanda KGK'ların iş gücü maliyetinin temel göstergesi ve hane gelirine katkısı ölçmektedir. Maaş, fazla mesai ücreti, ikramiye, sigorta, emeklilik ikramiyesi ve tazminat gibi kalemleri içermektedir.
- **Ara Tüketim:** Üretim veya hizmet süreci boyunca kullanılan veya harcanan mal ve hizmetlerdir. Ofis malzemeleri, seyahat masrafları ve hukuki hizmetler örnek olarak verilebilir.
- **Sabit Sermaye Tüketimi:** Üretim veya hizmet sürecinde kullanılan sabit varlıkların değerinin fiziksel bozulma, eskime veya kazara hasar alması gibi sebeplerden ötürü azalmasını ifade eder. Bir bakımdan amortisman giderlerine benzer ancak ticari hesaplarda kullanılan tarihi maliyetler yerine cari fiyatlarla değerlendirildiğinde "sabit sermaye tüketimi" adı verilmektedir.
- **Üretim Vergileri (Net):** Üretim veya hizmet sonucu oluşan gelirden kaynaklanan vergilerdir. Bazı KGK'lar (örneğin kamu yararına çalışan dernek ve vakıflar) belirli vergilerden muaftırlar.
- **Mülk Geliri:** Bir finansal varlık veya mülk sahibinin, başka bir kurumsal birime fon sağlaması veya mülk olarak kullanımına vermesi karşılığında elde ettiği gelirdir. Kira, faiz ve temettü gibi gelir kalemleri mülk gelirlerinin somut örnekleridir.
- **Transferler:** Bir kurumsal birim tarafından başka bir birime herhangi herhangi bir mal veya hizmet karşılığı olmaksızın sağladığı mal ve hizmetlerdir. KGK'ların özellikle de sivil toplum örgütlerinin yaygın gelir kaynaklarından biri olan bağışlar bu kapsamda değerlendirilmektedir. Diğer bir transfer türü ise sermaye transferi (nakit dışında) mülkiyetin bir kurumdan başka bir kuruma transferidir. Çalışmada hem cari transferler hem de sermaye transferleri için transferin kaynağı veya alıcısı (özel hayırseverlik, devlet yardımları ve transferleri ve yabancı hibeler ve transferler) hakkında ayrıntılı bilgi verilmektedir.

- **Nihai Tüketim Harcaması:** Bireysel hane halkları, piyasa dışı NPI'lar veya hükümet tarafından bireysel veya kolektif ihtiyaçları veya istekleri karşılamak için tüketilen mal ve hizmetlerden oluşur (UHS kurallarına göre, şirketlerin ve KGK'ların nihai tüketimi harcamaları bulunmamaktadır. Tüketimleri diğer birimler tarafından tüketilen mal ve hizmetleri üretmek için kullanılır ve bu nedenle ara tüketim olarak kabul edilir.) KGK'ların ve hükümet birimlerinin nihai tüketim harcaması, piyasa dışı çıktılarından oluşur. Bu da işletme (operasyon) giderlerinin herhangi bir piyasa gelirlerinden düşülmesi ile eşittir.
- **Sosyal Transferler:** Kamu kurumları ve piyasa dışı KGK'lar tarafından bireysel hane halklarına sağlanan, piyasadan satın alınan veya piyasa dışı çıktı olarak kendileri tarafından üretilen, bireysel mal ve hizmetlerden oluşur.
- **Fiili Nihai Tüketim:** Fiili nihai tüketim harcamaları ve tahsil edilecek aynı sosyal transferlerin toplamından ödenmesi gereken aynı sosyal transferlerin çıkarılması şekilden hesaplanır. Hane halklarının fiili nihai tüketimi, kendi başlarına satın aldıkları mal ve hizmetlere ek olarak kamu ve KGK'lar tarafından sağlanan mal ve hizmetlerini de içerir. Fiili nihai tüketimi sıfır olan KGK'ların tüm faaliyetlerinin hizmet verdikleri bireylere ve hane halklarına ulaştırılmış olması anlamına gelmektedir.
- **Brüt Sermaye Oluşumu:** Belirli bir dönem içerisinde sabit ve dayanıklı kıymetlerin (örneğin, bina, makina, ekipman, vb.) toplam miktarındaki artış veya azalışın ölçülmesi olarak adlandırılır. KGK'lar için brüt sermayeye örnek olarak ofis malzemeler, bina veya sanat eserleri örnek olarak verilebilir.
- **Üretilmemiş ve Finansal Olmayan Varlıkların Elden Çıkarılması ile Oluşan Kazanımlar:** Fikri mülkiyet, mülkiyet hakkı bulunan doğal varlıklar ve yasal olarak topluma ait olduğu kanıtlanmış somut olmayan varlıkların elden çıkarılması ile elde edilen kazançlardır. KGK'lara yönelik bu tür varlıklara örnek olarak doğa koruma alanlarının arazisi, florası ve faunası ile üniversite araştırmalarından elde edilen patentler verilebilir.
- **Net Finansal Varlık Edinimi:** Banka mevduatları, menkul kıymetler veya alacak hesapları gibi diğer birimler üzerinde mali hak iddia eden varlık kazanımlarıdır.
- **Net Yükümlülük Oluşumu:** Diğer kurumlara karşı oluşan ipotek, borçlanma senedi veya alacak hesabı gibi finansal yükümlülükleri tanımlar.
- **Varlık Hacmindeki Diğer Değişiklikler:** Kurumlar arası işlemlerden kaynaklanmayan sebeplerden ötürü oluşan mali değer değişiklikleridir. Örnekler arasında sahip olunan bir arazide doğal kaynak keşfi veya tükenmesinin yanı sıra doğal afetten ötürü kaybedilen varlıklar yer almaktadır.

- **Elde Tutma Kazanımı:** Sahip olunan varlığın fiyatındaki değişimden kaynaklanan kazanımlardır.
- **Bilanço Kalemleri:** Finansal varlıklar ve borçlar ile finansal olmayan tüm varlıklardır.

KGK'lara yönelik mali göstergelerin düzenlenmesinde UHS'de standart olarak yer alan değişkenlerin ötesinde kar amacı gütmeyen kuruluşların kendilerine özgü karakteristik özelliklerini yansıtan değişkenlere de ihtiyaç duyuluyor. Özellikle kamu ve özel sektörden ayrılan ve standart göstergelerle takip edilemeyen veri ve istatistiklerin ortaya çıkarılması için buna ihtiyaç var. Bunlardan biri de *kamu ödemelerine ilişkin ayrıntıların* UHS'de yer almıyor olmasıdır. Bu işlemler çoğunlukla kamu kurumlarının KGK'lara misyonlarını gerçekleştirmeleri veya spesifik bir faaliyetin gerçekleştirilmesi için sağladığı hibe veya ödemelerden oluşuyor.

Bir diğer gösterge ise *KGK'ların ürettikleri piyasa dışı çıktılardır*. 1993 yılında yayınlanan UHS piyasada faaliyet gösteren kuruluşların - şirketlerin - ürettikleri mal ve hizmetleri, bu ürünlerin satışından elde ettikleri gelire göre değerlendirir. Ancak kar amacı gütmeyen kuruluşlar söz konusu olduğunda bu kuruluşların bir kısmı ürünlerini piyasada satarak gelir elde eder ve bu gelirle işletme giderlerinin bir kısmını karşılar. UHSbu tür satışlardan elde edilen geliri dikkate alır ve bu kuruluşların "piyasa" kuruluşu olarak ürettikleri mal ve hizmetleri sayar. Ancak bu kar amacı gütmeyen kuruluşlar sadece piyasada satış yaparak değil aynı zamanda bağışlar veya diğer transferler yoluyla desteklenen, satış geliri getirmeyen mal ve hizmetler de üretebilirler. İşte bu piyasa dışı üretim UHS'nin standart değerlendirme kuralları altında sayılmaz. Yani bu kuruluşların bağışlarla desteklenen veya satış dışı yollarla ürettikleri mal ve hizmetlerin ekonomik değeri, resmi ulusal hesaplarda göz ardı edilir. Ancak, bu piyasa dışı çıktılar, toplum için önemli katkılarda bulunabilir ve bu kuruluşların gerçek ekonomik değerini anlamamız için dikkate alınması gerekir.

UHS'de yer verilmeyen ve eklenmesi gereken önemli bir başka gösterge ise *gönüllü emeğidir*. Bilindiği gibi KGK'lar özellikle de sivil toplum örgütleri için gönüllüler ve gönüllü çalışmaları hayati bir kaynaktır. Birçok KGK var olabilmek ve faaliyetlerini sürdürebilmek için gönüllülerin zamanına ve çabalarına büyük ölçüde bağımlıdır. Öte yandan gönüllülerin ayırdıkları zaman ve sağladıkları uzmanlıklar KGK'lara kimi durumlarda maddi katkılardan daha değerli olabilir.

Mali bilgiler ile ilgili çizilen çerçevede iki temel özellik ön plana çıkıyor. Birincisikarşılaştırmalı çalışmalar yapabilmek için ulusal hesaplar sistemi üzerine inşa edilmiş bir veri toplama yapısının zorunluluğudur. Mevcut durumda Türkiye'de dernek ve vakıflara ait mali bilgiler muhasebe sistematığı içerisinde toplanıyor. İkincisi ise sivil alanın etkisini ölçmek için standart muhasebe sistematığının yeterli olmadığı, başta piyasa dışı

çıktılar ve gönüllü emeği olmak üzere kar amacı gütmeyen kuruluşların kendilerine özgü karakteristiklerini yansıtan göstergeleri de içeren bir veri yönetim çerçevesinin geliştirilmesinin gerekliliğidir. Bu çerçevenin oluşturulması sivil toplum kuruluşlarının gerçek etkisini daha iyi anlamamızı sağlayacak ve politika yapıcılar için daha sağlıklı veriler sunacaktır. Böylece sivil toplumun ekonomik ve toplumsal katkıları daha net bir şekilde değerlendirilebilecektir.

5. Uluslararası Örnekler

Her ne kadar NACE ve UHS gibi yaygın bir biçimde kullanılmasa da, bazı devletler ICNPO/TSO'da geliştirilen şemaları benimseyerek veya bu şemalarla uyumlu veri yönetişimi sistemleri geliştirerek sivil topluma dair etkili veri ve istatistik yönetimi sistemleri oluşturmuştur. Bununla birlikte bazı devletler sivil toplum örgütlerine ait veri ve istatistikleri ulusal istatistik programlarına entegre ederek kapsamlı bir veri yönetimi yaklaşımı benimsemiştir. Uluslararası alanda sivil toplum konusunda başarılı uygulama örneklerinin ortak özelliklerinden biri sivil toplumu demokrasinin gelişiminde kilit bir aktör olarak kabul etmeleridir. Ayrıca kurumlar arası bilgi paylaşımını ve iş birliğini güçlendiren kurumsallaşmış veri ve istatistik yönetimi sistemlerinin varlığı da bu başarıyı destekleyen önemli bir faktördür. Bu bölümde, sivil toplum örgütleri (STÖ) ve kar amacı gütmeyen kuruluşlara (KGK) dair iyi uygulama örnekleri olan Birleşik Krallık, Amerika Birleşik Devletleri ve İsveç'in sivil toplum veri yönetişimini nasıl yürüttüğü ve hangi verileri paylaştığı incelenmektedir. Bu ülkelerdeki başarılı veri yönetişimi uygulamaları, ülkemiz için model teşkil edebilir ve sivil toplum alanının daha etkin ve şeffaf bir şekilde yönetilmesine katkı sağlayabilir.

● Birleşik Krallık - The Charity Commission³⁵

Birleşik Krallık'ta kar amacı gütmeyen kuruluşların veri ve istatistiklerinin yönetimi İngiltere ve Galler'de "The Charity Commission" (Hayır Kurumları Komisyonu), İskoçya ve Kuzey İrlanda'da ise "Central Register of Charities" (Hayır Kurumları Kayıt Merkezi) kurumları tarafından yürütülüyor. Bu kurumlar tarafından oluşturulan sivil toplum örgütlerine dair veri havuzunda, *genel bilgiler*, *sınıflandırma*, *yönetişim* ve *mali bilgilere* dair pek çok ayrıntılı veri ve istatistiklere erişim mümkün. Öte yandan tüm bu veri ve istatistikler Komisyon'un web sitesi üzerinden *kullanıcı dostu bir arayüz* ile erişime sunulmuş.

The Charity Commission sivil toplum örgütlerini sınıflandırma ve analiz etmek için kendi ulusal sistemini ve standartlarını kullanıyor. Öte yandan topladığı ve yayınladığı veri ve istatistiklerde ICNPO/TSO kriterlerini dikkate almakla birlikte bire bir uyumlu bir yapı kurgulanmamıştır.³⁶ Kurumun bu yaklaşımıyla uluslararası anlamda karşılaştırılabilir bilgi

³⁵ The Charity Commission: Hayır Kurumları Komisyonu

³⁶ Damm, C. Kane, D. *Charity Field Classification*. Centre for Regional, Economic and Social Research, Sheffield Hallam University, September, 2021. 2

üretilirken yerelliğe de öncelik verdiğini söylemek yanlış olmaz. Sivil toplum örgütlerinden düzenli ve anlamlı bir yaklaşımla veri ve istatistikleri toplama becerisi ve kamuya açık bir platformda düzenli ve kolay erişilebilir biçimde sunması, Komisyon'un başarılı veri yönetişimi yaklaşımının en önemli iki bileşeni olarak karşımıza çıkıyor. Sunduğu geniş kapsamlı *veri kategorileri, hayır kurumlarının faaliyetlerini, finansal performanslarını, yönetim yapılarını ve etki alanlarını* kapsamlı bir şekilde ortaya koyuyor. Bu bilgiler, bağışçıların, gönüllülerin ve katkı sağlayan diğer kurumların, sivil toplum örgütleri hakkında bilinçli kararlar almasına yardımcı oluyor.

Düzenleyici ve denetleyici kuruluş olarak Komisyon'un alana dair trendleri takip ederek veriye dayalı politikalar geliştirmesine ve kararlar almasına destek oluyor. Öte yandan sivil toplum örgütlerinin çalışmalarına, üyelerine ve harcamalarına dair verimli ve analiz edilebilir bir biçimde toplanan veri ve istatistikler, sivil toplum örgütlerinin daha hızlı ve neredeyse anlık olarak denetlenebilmesini sağlıyor. Bu yaklaşım, başta toplanan bağışların ve geliştirilen finansal kaynağın hangi işlerde kullanıldığının takibinden, örgütlerin aktif olup olmadıklarına kadar sivil toplum örgütleriyle ilgili birçok bilgiyi otomatik olarak takip etme şansı vermektedir. Yönetişim, mali geçmiş, politikalar ve faaliyetler gibi detaylı bilgilerle donatılmış bu açık veri politikası, sektördeki şeffaflığı artırarak, sivil toplum örgütlerinin kamuoyu nezdindeki güvenilirliğini pekiştiriyor.

● Veri Toplama Döngüsü

Sivil toplum örgütleri her mali yıl kapanışından sonraki 10 ay içerisinde beyannamelerini çevrim içi sisteme yüklemekle yükümlüdür. Beynamede sunulması gereken veri ve istatistikler ise kurumların gelir düzeyine göre değişiklik göstermektedir. Bu kapsamda;

- £10,000 altında geliri olan kuruluşlar sadece gelir ve harcamalarını raporlamaktadır.
- £10,000 ile £25,000 arası geliri olanlar kuruluşlar beynamede³⁷ belirtilen tüm soruları cevaplamak ile yükümlüdür.
- £25,000 üzerinde geliri olan kurumlar beynamede belirtilen soruların yanı sıra *önemli vaka*³⁸ olarak adlandırılan adli durum veya finansal zarar gibi durumların bildirilmesi, maddi kaynağın nereden geldiği ve nasıl harcandığını belirten *yıllık güven raporu* (charity trustees' annual reports), *banka hesap raporlarını* ve *bağımsız kuruluşlar tarafından hazırlanan denetim raporunu* bildirmekle yükümlüdür.

³⁷ The Charity Commission For England and Wales, *Charity Annual Return 2023: Question Guide*, 08.03.2023, <https://www.gov.uk/government/publications/charity-annual-return-2023-question-guide/charity-annual-return-2023-question-guide>

³⁸ The Charity Commission For England and Wales, *How To Report A Serious Incident In Your Charity*, 02.06.2014, <https://www.gov.uk/guidance/how-to-report-a-serious-incident-in-your-charity>

● Bilgiye Erişim

The Charity Commission hayır kurumlarının şeffaflık ve hesap verilebilirlik standartlarını karşılamasını sağlamak amacıyla topladığı verileri kamuoyuyla düzenli olarak paylaşıyor. Komisyon bu verileri hem hayır kurumlarının kamuoyu nezdinde güvenilirliğini artırmak hem de bağışçılar ve gönüllüler gibi ilgili tarafların bilinçli kararlar alabilmesi için kullanışlı bir kaynak olarak sunuyor. Kurumun websitesi üzerinden kayıtlı tüm hayır kurumlarına dair güncel bilgilere erişilebiliyor. Öte yandan bilgilerin paylaşım tarihi, zamanında paylaşım yapılmış olup olmaması gibi durumlara yönelik etiket ve bildirim gibi işaretlerle, sivil toplum örgütlerine zamanında ve doğru bilgiyi sağlamaları teşvik ediliyor.

Özellikle web sitesinin kullanıcı dostu bir arayüze sahip olması, aranan veri, istatistik ve benzeri bilgilere kolay erişim imkanı tanıyor. Öte yandan destekçilerin, araştırmacıların veya politika yapımcıların gerek spesifik bir sivil toplum örgütü ile ilgili bilgilere gerekse sivil alandaki genel trendlere hızlıca ulaşmalarını sağlayarak veriye dayalı karar vermelerine destek oluyor. Bu bölümde Komisyon'un resmi web sitesinde yayınlanan sivil toplum veri ve istatistiklerini inceliyoruz.

● Arama Sayfası (Find a Charity)³⁹

Kurulan bilgi sistemi sayesinde İngiltere ve Galler'deki sivil toplum örgütlerine ve genel olarak sivil alana yönelik bilgilere kullanıcı dostu bir arayüzle erişim açık ve kolay erişim olanağı sağlıyor. Görselde yer alan arama sayfasında şu bilgilere erişilebilmekte;

- 1) Find A Charity (Bir Hayır Kurumu Ara):** Aranmak istenen hayır kurumum adını yazarak ilgili kurumun sayfasına giriliyor.
- 2) View The Dataset (Veri Setini Görüntüle):** Sivil toplum alanına dair farklı kategorilerdeki ham veri setlerini sıkıştırılmış olarak kullanıma sunuyor
- 3) Go To Top 10 List (Top 10 Listesine Git):** Farklı kategorilerdeki (gelir, gönüllü sayısı, çalışan sayısı, vb.) en iyi 10 hayır kurumu listesi sunuluyor.
- 4) View The Sector Data (Sektör Verisini Görüntüle):** İngiltere ve Galler'deki sivil toplum sektörüne dair trendlere dair veri görselleri sunuluyor.
- 5) Go to our new Beta API service (Yeni Beta API Hizmetine Erişim):** Hayır kurumlarıyla ilgili en son bilgileri aramaya ve almaya olanak tanıyan API, halihazırda görüntülenen verileri de almaya yönelik
- 6) Visit The Legacy Charity Commission API Home Page (Önceki Hayır Kurumları Komisyonu API Ana Sayfasını Ziyaret Et):** Araştırmanın yapıldığı tarihte bu sayfaya erişim bulunmamakta olup, web sitesinin önceki sürümlerine yönlendirildiği tahmin ediliyor.

³⁹ The Charity Commission For England and Wales, *Search The Register Of Charities* <https://register-of-charities.charitycommission.gov.uk/>, Nisan 2024

Search the register of charities

Find information about registered charities in England and Wales, including

- what the charity does
- trustees
- finance information, like income and expenditure
- any actions the Charity Commission has taken against the charity

You can export up to 10,000 records.

Register of merged charities

You can view the charities that have notified the Charity Commission they merged or transferred their assets to another charity on the [Register of merged charities](#)

Search the register by constituency

This search allows you to find charities based on:

- the postcode of their named contact
- the parliamentary constituency of the named contact
- the local authority area of the named contact

Many charities operate in small local areas. For charities that work in limited areas the contact will often live in or close to that area and this search will help you to find such charities.

Please note that this search will not identify all the charities that operate in your area. To find major national charities, international charities and those that provide key services you should use the main advanced search page

[Search by constituency](#)

Register datasets

If you are a researcher or are otherwise interested in using the Charity Commission Register of Charities data to view information for all our charities, the entire register dataset is available to download using the "View the dataset" link below.

The Charity Commission publishes three main types of data:

You can download all publicly available data on the Register of Charities.

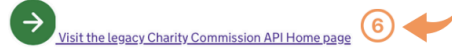
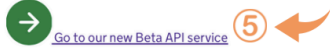
[View top 10 charities by income, expenditure or other criteria.](#)

[A graphical representation of data about the charity sector.](#)

Charity Commission for England and Wales API Users

The Charity Commission for England and Wales API lets you retrieve information about charities. The data returned is live and real-time, and is simple to use and understand.

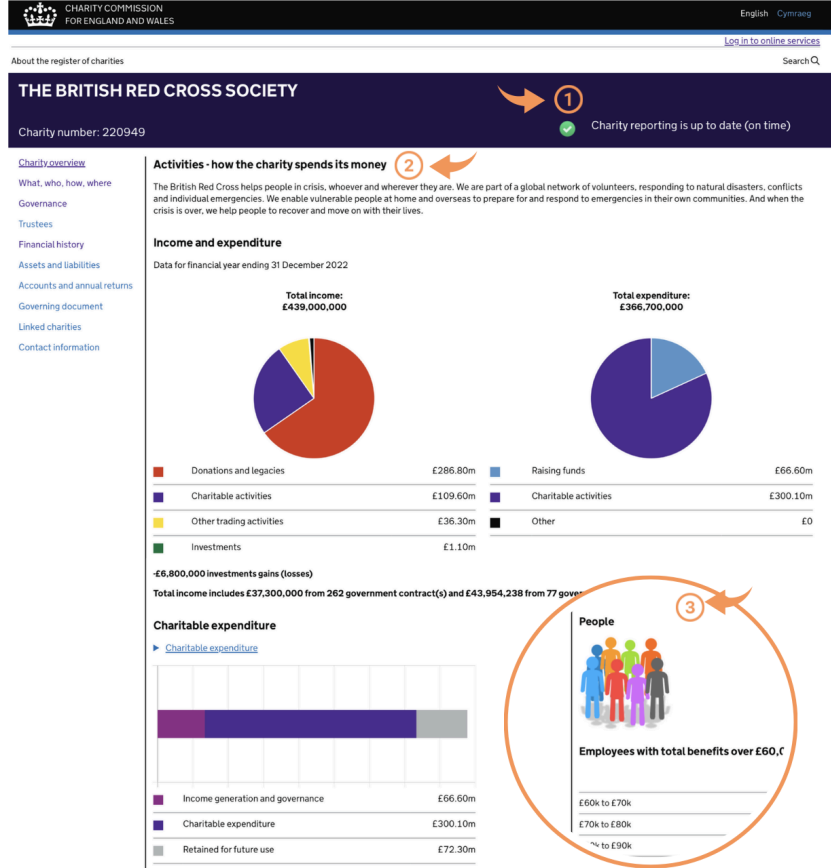

● Hayır Kurumu Hesapları, Genel Bakış (Charity Overview)⁴⁰

Bu sayfada arama sayfası üzerinden seçilen hayır kurumunun sayfasında girildiğinde ilgili kuruma dair birçok veri, istatistik ve bilgi sağlanıyor. Sayfa sayesinde gönüllüler, bağışçılar, politika yapımcılar ve ilgili herhangi biri bir kurumun ne kadar aktif olduğunu ve nasıl bir kapasiteye sahip olduğu gibi temel bilgilere kolay ve hızlı bir biçimde ulaşabiliyor.

- 1) **Veri Güncelliği:** "Yeşil tik" ile hayır kurumunun bilgilerinin güncelliğinin yanı sıra zamanında ve düzenli bir biçimde raporlama yapıp yapmadığına dair bilgi sağlıyor.
- 2) **Mali Bilgiler:** Kurumlara dair gösterilen ilk veri ise **Faaliyetler - hayır kurumu parasını nasıl harcıyor** başlığı ile gösterilen hayır kurumunun hangi amaca hizmet ettiği ve temel gelir-gider tablosu. Öte yandan gelir-gider bilgisinin hemen altında **harcamaların** hangi amaçla yapıldığı ve oranına dair bir tablo veriliyor.
- 3) **Çalışan-Mütevelli-Gönüllü Sayısı:** Sayfanın daha aşağısında ise ilgili kurumdaki çalışan, mütevelli heyeti ve gönüllü sayısı veriliyor. Buna ek olarak çalışanların

⁴⁰ The Charity Commission For England and Wales, The British Red Cross Society, <https://register-of-charities.charitycommission.gov.uk/charity-search/-/charity-details/220949/charity-overview>, Nisan 2024

maaş aralıkları ve bu maaş aralığında kaç çalışanın olduğunu yanı sıra, yıllık 60,000£ üzerinde kazancı olan kaç çalışanın olduğu da belirtiyor.

Ne, Kim, Nasıl, Nerede (What, Who, How, Where)⁴¹

Bu sayfada sistemdeki hayır kurumlarının;

- Hangi amaca hizmet ettikleri,
- Hedef kitleleri,
- Hangi faaliyetlerle bu kitleye eriştikleri,
- Herelerde faaliyet gösterdikleri,

gösteriliyor. Bu bölüm aynı zamanda sivil toplum örgütlerinin hangi kategoriler altında değerlendirildiğine yönelik bir çerçeveye de sunuyor.

⁴¹ The Charity Commission For England and Wales, *The British Red Cross Society - Overview*, <https://register-of-charities.charitycommission.gov.uk/charity-search/-/charity-details/220949/charity-overview>, Nisan 2024

Charity number: 220949		
Charity overview	What the charity does:	General Charitable Purposes Education/training The Advancement Of Health Or Saving Of Lives Disability The Prevention Or Relief Of Poverty Overseas Aid/famine Relief
What, who, how, where	Who the charity helps:	Children/young People Elderly/old People People With Disabilities Other Defined Groups The General Public/mankind
Governance	How the charity helps:	Makes Grants To Organisations Provides Human Resources Provides Services Provides Advocacy/advice/information
Trustees	Where the charity operates:	Throughout England And Wales Afghanistan Anguilla Antigua And Barbuda
Financial history		
Assets and liabilities		
Accounts and annual returns		
Governing document		
Linked charities		
Contact information		

Yönetişim (Governance)

Charity overview	Registration history:	21 March 1963: Standard registration 17 March 2017: Funds received from 1149309 CUMBRIA THIRD SECT 01 October 2018: Funds received from 256640 NEW RENASCENCE 25 October 2019: Funds received from 1014779 SIERRA LEONE ASSO BRANCH 05 February 2020: Funds received from 1164791 IHG FOUNDATION (I 22 July 2020: Funds received from 327829 THE JUNE STEVENS FOU 14 September 2020: Funds received from 1071380 JR AND SA BROOK 17 December 2020: Funds received from 253002 MISS M L WATTS CF KNO... 06 April 2021: Funds received from 1107165 SUPPORT FOR SIERRA LE 14 May 2021: Funds received from 271022 THE GUTHRIE ESSAME CH 30 July 2021: Funds received from 1135280 ELECTRIC RAILWAY MUSI 12 July 2022: Funds received from 257972 IDA MORTLOCK SADLER T 12 August 2022: Funds received from 1029794 INNER WHEEL CLUB (I BENEVOLE... 26 August 2022: Funds received from 1034844 THE INNER WHEEL C FUND 15 September 2022: Funds received from 1183684 UPLYME COMMU 25 October 2022: Funds received from 115636 THE DRAYTON AND I 11 November 2022: Funds received from 702231 THE PONTARDAWE I COMFORTS FUN... 24 February 2023: Funds received from 507238 THE PENTECOSTAL I 10 May 2023: Funds received from 1170485 UMMMA GLOBAL FOUNDA 01 September 2023: Funds received from 1100128 THE LEZLEY MARG 24 January 2024: Funds received from 268645 MRS S L CHAMBERS'
What, who, how, where	Registration type: Other	
Governance	Other names: BRITISH RED CROSS (Working	
Trustees	Company number: RC000070	
Financial history	Gift aid: Recognised by HMRC for gift aid	
Assets and liabilities	Other regulators: Care Quality Commission Care Inspectorate Wales (CIW)	
Accounts and annual returns	Policies: Complaints handling Conflicting interests Investment Paying staff Risk management Safeguarding vulnera Volunteer m	
Governing document		
Linked charities		
Contact information		

Aynı
sivil

sayfada
toplum

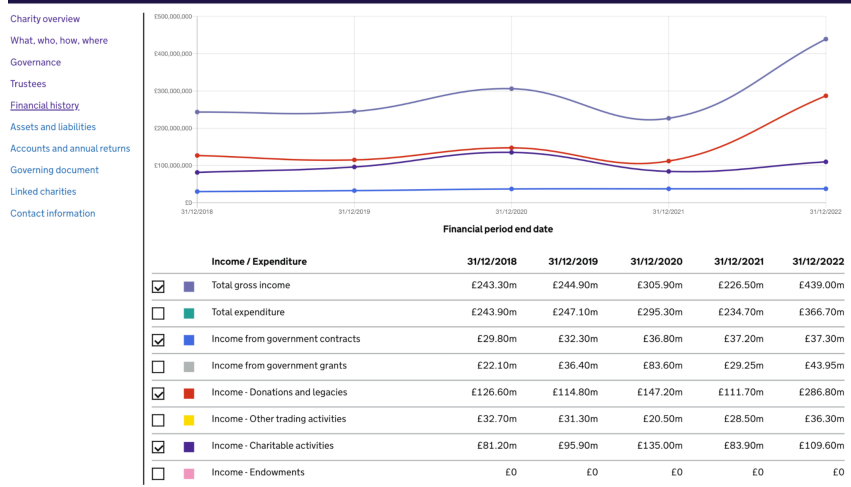
kuruluşlarının kuruluş bilgileri, uyguladıkları kurum politikaları gibi bilgilerin yanı sıra, hibe aldıkları tarih ve hibe alınan kurum bilgisi de gösteriliyor.

Mütevelli Heyeti (Trustees)

Hayır kurumunun yararlanıcıları adına çalışmasını, yönetimini ve idaresini kontrol etmekten sorumlu kişiler olarak tanımlanmaktadır. Genellikle sayman, başkan, yönetim kurulu üyesi ve benzeri rolleri üstlenen bu kişiler, Komisyon tarafından bu çevrimiçi listeyi güncel tutmakla sorumlu tutulmuştur. Bu sayfada, mütevelli heyeti üyelerinin isimleri, ne zaman katıldıkları, varsa başka bir kurumdaki mütevelli üyelikleri ve raporlama tarihine dair bilgiler yer alıyor.

Mali Geçmiş (Financial History)

İnteraktif (etkileşimli) bir arayüze sahip olan mali geçmiş sayfasında ilgili sivil toplum örgütünün son 5 yıla ait detaylı bir gelir-gider tablosu yer alıyor. Bu sayfa kullanıcılara, çeşitli gelir (bağışlar, miraslar, vb.) ve gider (hayırseverlik faaliyetleri, yönetim, kaynak geliştirme, vb.) kalemlerini seçerek sayfanın üst kısmında yer alan grafikte karşılaştırmalı olarak inceleme imkanı sunuyor. Özellikle mali şeffaflık için etkin bir araç olan bu bölüm,

kurumların kaynaklarını ne kadar verimli kullandıklarına ve gelişim süreçlerine yönelik anlaşılabilir bir çerçeveye sunuyor.

Varlıklar ve Borçlar (Assets and Liabilities)

Mali geçmiş sayfasına benzer şekilde interaktif bir arayüzü olan *Varlıklar ve Borçlar* sayfasında, sivil toplum örgütlerinin son 5 yıla ait sahip olduğu varlıklar, uzun vadeli

yatırımlar ve diğer varlıkların yanı sıra toplam borçların dökümünü karşılaştırmalı olarak inceleme imkanı sunuyor.

● Yıllık Beyanname ve Hesaplar (Accounts and Annual Returns)

Bu sayfada, ilgili hayır kurumunun faaliyet raporları indirilebilir bir şekilde sunuluyor. Rapor yılı ve teslim tarihinin yanı sıra raporun zamanında teslim edilip edilmediği bilgisine de (*Received-On time*) yer verilmiş.

Title	Reporting year	Date received	Received	Download
Annual return	31 December 2022	27 July 2023	On time	
Accounts and TAR	31 December 2022	27 July 2023	On time	Download
Annual return	31 December 2021	25 October 2022	On time	
Accounts and TAR	31 December 2021	25 October 2022	On time	Download
Annual return	31 December 2020	17 August 2021	On time	
Accounts and TAR	31 December 2020	17 August 2021	On time	Download
Annual return	31 December 2019	27 July 2020	On time	
Accounts and TAR	31 December 2019	30 September 2020	On time	Download
Annual return	31 December 2018	16 September 2019	On time	
Accounts and TAR	31 December 2018	16 September 2019	On time	Download

● Yönetim Dökümanı (Governing Document)

Hayır kurumunun sahip olduğu yönetim belgesinin türüne ve ne zaman kurulduğuna ilişkin bilgilerin yer aldığı bu bölümde kurumun öncelikli amacı, fayda sağladığı alan ve faaliyetlerinin yürütüldüğü yerlere dair bilgilere yer veriliyor.

Governing document
<p>Details of the type of governing document the charity has and when it was established. It is not the full text of the charity's governing document.</p> <p>ROYAL CHARTER GRANTED 22ND JULY 1997, REVISED BY ORDER IN COUNCIL ON 17 JULY 2003.</p> <p>Charitable objects</p> <p>(A) TO PROVIDE ASSISTANCE TO VICTIMS OF ARMED CONFLICTS (B) TO WORK FOR THE IMPROVEMENT OF HEALTH, FOR THE PREVENTION OF DISEASE AND FOR THE PREVENTION AND ALLEVIATION OF HUMAN SUFFERING IN THE BRITISH ISLANDS AND THROUGHOUT THE WORLD.</p> <p>Area of benefit</p> <p>The area the charity can operate in, as set out in its governing document.</p> <p>NATIONAL AND OVERSEAS</p>

● Bağlı Hayır Kurumları (Linked Charities)

Bağlı Hayır Kurumu (Linked Charity) terimi aynı amaç için çalışan ancak yasal olarak ayrı varlıklar olarak kalan hayır kurumlarını ifade ediyor. Bu kurumlar, muhasebe ve raporlama

işlemlerini kolaylaştırmak adına birbirleriyle bağlantılı hale getirilebilir. Bağlantılı hayır kurumları, tek bir set hesap ve yıllık rapor hazırlar ve tek bir hayır kurumu numarası paylaşır. Bu sayfada hangi kurumların birbirlerine bağlı oldukları, kayıt tarihleri ve ilgili dökümanlar yer almaktadır.

Charity overview	Linked charities	
What, who, how, where	GREATER LONDON RED CROSS BLOOD TRANSFUSION SERVICE	Linked charity 220949-1 GREATER LONDON RED CROSS BLOOD TRANSFUSION SERVICE
Governance	THE SHILLINGTON SCALES FUND	Governing document CONSTITUTION AND RULES APPROVED BY BRCS'S EXECUTIVE COMMITTEE ON 2ND NOVEMBER 1970 AS AMENDED 10TH JULY 1979 AND 15TH JANUARY 1985
Trustees	TRUST PROPERTY HELD IN CONNECTION WITH THE DISABLED OLD PEOPLE'S CLUB AND THE BRITISH RED CROSS SOCIETY	Charitable objects TO PROVIDE A BLOOD TRANSFUSION SERVICE.
Financial history		Area of benefit NOT DEFINED
Assets and liabilities		Registration history 21 March 1963 : Standard registration 23 November 1994 : Removed
Accounts and annual returns		
Governing document		
Linked charities		
Contact information		

İletişim Bilgileri (Contact Information)

Kurumun aktif adres, telefon numarası, e-posta ve web sitesi bilgilerini içerir.

Charity overview	Address:	BRITISH RED CROSS SOCIETY 44 MOORFIELDS LONDON EC2Y 9AL
What, who, how, where	Phone:	0344 871 11 11
Governance	Email:	contactus@redcross.org.uk
Trustees	Website:	www.redcross.org.uk
Financial history		
Assets and liabilities		

Amerika Birleşik Devletleri - Internal Revenue Service

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki sivil toplum örgütlerinin veri ve istatistiklerinin yönetimi federal ve eyalet düzeyindeki farklı kurumlar ve sınıflandırma sistemleri aracılığıyla yürütülüyor.

Federal düzeyde sivil toplum örgütleri de dahil olmak üzere vergi yükümlülüğü olan ya da olmayan tüm kurumların veri ve istatistikleri, Türkçesi İç Gelir Hizmetleri anlamına gelen *Internal Revenue Service (IRS)* adlı kurum tarafından yönetiliyor. *IRS* sınıflandırma için Vergiden Muaf Kuruluşların Ulusal Sınıflandırması (*NTEE*⁴²) adında bir sınıflandırma yöntemi kullanılıyor. NTEE ilk olarak 1980'lerde geliştirilmiş 2000'lerin başında yaygın

⁴² National Center For Charitable Statistics, NTEE-CC The National Taxonomy of Tax Exempt Entities Core Codes. 04.02.2019

kullanılmayan kodların ilişkili kategorilerle birleştirilmesi ile sadeleştirilmiş ve NTEE-CC'ye dönüştürülmüştür. Adından anlaşılacağı üzere bu sınıflandırma hangi kuruluşlara vergi muafiyeti tanınacağına belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. NTEE- CC 10 ana kategori altında 26 alt başlıkta toplanan yaklaşık 400 kategori barındıran ve diğer kategorizasyonlara göre oldukça detaylı bir sistemdir. Amerikan vergi sistemi ve federal yönetim yapısı ile uyumlu geliştirilen bu sınıflandırma sistemi uluslararası genellemeye uygun değildir.⁴³

● Veri Toplama Döngüsü

IRS STÖ'lerin finansal bilgileri, yönetim yapıları, çalışan maaşları ve yürütülen faaliyetlere ilişkin bilgileri düzenli olarak toplamaktadır. Bu bilgiler her mali yılın bitiminden sonraki 5 ay içerisinde sisteme yüklenmesi beklenen beyannameler üzerinden toplanmaktadır. STÖ'ler bağlamında bu beyannamelerin türü ve içerikleri kuruluşun vergi muafiyeti durumuna göre değişmektedir. Vergi muafiyeti olan ve kamu yararına çalıştığı kanıtlanan STÖ'ler Form 990⁴⁴ adı verilen bir beyannameyi bildirmekle yükümlüdür. Bu formkuruluşun finansal aktiviteleri, yönetim yapısı, faaliyetleri ve diğer önemli bilgiler hakkında detaylı bilgiler sağlar. Form 990'ın içeriği geniş olup bir dizi farklı bölümden oluşur. Bu formda genellikle sorulan bazı önemli sorular ve bölümler Tablo 17'de yer alıyor.

Tablo 17: IRS Beyanname (Form 990)

- 1. Temel Bilgiler:** Kuruluşun adı, adresi, EIN (Employer Identification Number - İşveren Tanımlama Numarası) gibi temel kimlik bilgileri.
- 2. Görev, Programlar ve Hizmetler:** Kuruluşun misyon beyanı ve yıl boyunca gerçekleştirdiği ana programlar, faaliyetler ve hizmetler.
- 3. Yönetim Yapısı ve Yönetim Kurulu Üyeleri:** Yönetim kurulu üyelerinin ve önemli yöneticilerin isimleri, görev süreleri, ve kuruluş için harcadıkları saatler.
- 4. Finansal Özet:** Gelir ve giderlerin özeti, bağışlar, hibe gelirleri, program hizmet gelirlerine diğer önemli finansal bilgiler ile varlık ve yükümlülüklerin detaylı bir özeti.
- 5. Fon Kullanımı ve Dağılımı:** Program hizmetlerine, yönetim giderlerine ve fon toplama faaliyetlerine yapılan harcamaların detayları.
- 6. Bağışçılar ve Bağış Miktarları:** Belirli bir eşiği aşan büyük bağışçılar ve bağış miktarları hakkında bilgiler (belirli bir gizlilik düzeyi korunur).
- 7. İşletmeler ve İlişkiler:** Kuruluşun yöneticileri, yönetim kurulu üyeleri ve önemli çalışanları arasındaki potansiyel çıkar çatışmaları ve ilişkiler.
- 8. Uyum ve Diğer Bilgiler:** Kuruluşun IRS düzenlemeleri ve diğer yasal gerekliliklere uyumu hakkında sorular.

⁴³ National Center For Charitable Statistics, NTEE-CC The National Taxonomy of Tax Exempt Entities Core Codes. 04.02.2019

⁴⁴ Department Of The Treasury Internal Revenue Service (IRS), Instructions For Form 990 Return Of Organization Exempt From Income Tax Form, <https://www.irs.gov/pub/irs-pdf/i990.pdf>

- 9. Fonksiyonel Giderler:** Program hizmetleri, yönetim ve genel giderler, ve fon toplama giderleri arasında yapılan harcamaların detaylı bir dağılımı.
- 10. Program Hizmet Başarımları:** Kuruluşun misyonunu ilerletmek için gerçekleştirdiği spesifik programlar ve bu programların başarımları.

Form 990, kuruluşun şeffaflığını artırmakta ve bağışçılara, hibe verenlere ve genel kamuoyuna kuruluşun nasıl yönetildiği ve kaynakların nasıl kullanıldığına ilişkin detaylı bilgi sunmaktadır. Birleşik Krallık örneğinde olduğu gibi beyannamede istenen bilgiler STÖ'nün yıllık bütçesine göre değişkenlik göstermektedir.

● Bilgiye Erişim

ABD'de sivil toplum örgütlerine dair bilgiler Birleşik Krallık'ın sistemindeki gibi kullanıcı dostu ve kolay erişilebilir bir sistem üzerinde paylaşılsa da IRS'in web sitesi⁴⁵ üzerinden toplu veri ve istatistiklere erişmek mümkün. Öte yandan yine websitesinde paylaşıldığı üzere⁴⁶ kurum sivil toplum verisine erişimi kolaylaştırmak adına kullanıcı deneyimi üzerine iyileştirmeler yapmaya devam etmektedir. Kullanıcıların erişimine sunulan toplu veri setlerine dair yayınladıkları *Veri Seti Kılavuzu*⁴⁷ hangi bilgilerin bulunup hangi bilgilerin bulunmayacağına dair detaylı bir yönlendirme yapıyor. Kılavuzda verilen bilgiye göre kullanıma sunulan toplu veri setinde, vergiden muaf kuruluşlar hakkında, bu kuruluşların vergiden düşülebilir katkılar almaya uygunluğu ve vergiden muaf statü başvuruları da dahil olmak üzere ayrıntılı bilgi sunuluyor. Aylık olarak güncellenen veri seti bir kuruluşun uyumluluk ve vergiden muaf durumunun araştırılması ve doğrulanması da dahil olmak üzere halkın bu bilgilere erişmesi ve bu bilgileri çeşitli amaçlarla kullanması için değerli bir kaynak sunuyor.

● İsveç - Sveriges Officiella Statistik

2010 yılında İsveç Hükümeti alana dair sağlıklı ve güncel bilgi üretimini sağlamak amacıyla Sveriges Officiella Statistik'i (İsveç Resmi İstatistik Kurumu) sivil toplum örgütlerini ulusal istatistik programına dahil etmek üzere görevlendirdi.⁴⁸ İstatistik Kurumu Birleşmiş Milletler'in kar amacı gütmeyen kuruluşlar için geliştirdiği Uydu Hesapları Sistemi'ne uygun olarak sivil toplumla ilgili istatistikler üretmeye başladı. Bu program kapsamında sivil toplumun ekonomik istatistiklerdeki yeri, kamu kurumları ile ilişkileri ve İsveç toplumunun sivil topluma katılımı hakkında veri ve istatistikler üretilmektedir. Programa dahil edilen sivil toplum örgütleri, Birleşmiş Milletler'in Ulusal Hesaplar Sistemi

⁴⁵ Department Of The Treasury Internal Revenue Service (IRS). *Search Page*.

<https://www.irs.gov/charities-non-profits/search-for-tax-exempt-organizations>, Nisan 2024

⁴⁶ Department Of The Treasury Internal Revenue Service (IRS). *Tax Exempt Organization Search (TEOS)*.

<https://www.irs.gov/charities-non-profits/tax-exempt-organization-search-teos-teos-improvements>, Nisan 2024

⁴⁷ Department Of The Treasury Internal Revenue Service (IRS). *Tax Exempt Organization Search (TEOS) Dataset Guide*, 2023

⁴⁸ Statistiska Centralbyrån (Statistics Sweden). *Det Civila Samhället 2010 – Ett Regeringsuppdrag Med Undersökningar Från Statistiska Centralbyrån (The Civil Society 2010 - An Assignment From The Government With Surveys From Statistics Sweden)*, 2012

rehberine göre seçilmektedir. Öte yandan sivil toplum örgütlerinin faaliyet alanları, ICNPO/TSO çerçevesine göre sınıflandırılıyor.

İsveç'te sivil toplum örgütlerinden sorumlu ayrı bir kamu kurum olmamakla birlikte örgütlerin banka hesabı açma, hibe alma, çalışan istihdam etme ve belirli bir miktarın üzerinde harcama yapma gibi ekonomik faaliyetlerde bulunabilmeleri için İsveç Vergi Dairesi'ne kayıt olmaları ve bir sicil numarası almaları gerekiyor. Kayıt sırasında, derneğin adı, kuruluş yılı, yönetim kurulu bilgileri, adres ve dernek tüzüğü'nün bir kopyası talep edilmektedir. Kayıt olduktan sonra sivil toplum örgütleri, ticari işletmeler gibi belirli aralıklarla vergi, KDV bildirimini ve çalışan bildiriminde bulunmak zorundadır.

● Veri Toplama Döngüsü

İsveç'te sivil toplum örgütleriyle ilgili tüm veri ve istatistikler, İsveç İstatistik Ofisi tarafından üretilmektedir. Bu süreçte, İsveç Vergi Dairesi ve belediyeler başta olmak üzere çeşitli kurumlardan veri akışı sağlanmaktadır. Yalnızca ekonomik faaliyette bulunan sivil toplum örgütleri ulusal istatistik programına dahil edilmiştir. Örgütler Ulusal Hesap Sistemi'ne göre verilen kimlik numarası ile ulusal ticari sicile kaydedilmektedir. Bu sayede sivil toplum örgütleriyle ilgili tüm veri ve istatistiklere İsveç İstatistik Genel Ticaret Kaydı üzerinden ulaşılabilir.

İsveç İstatistik Ofisi kamu kurumlarından toplanan veri ve istatistiklerin yanı sıra sivil toplum örgütleri ile bire bir yapılan anket çalışmaları aracılığıyla da alana dair doğrudan bilgi üretmektedir.

● Bilgiye Erişim

İsveç'teki sivil toplum örgütleri hakkında İsveç İstatistik Ofisi tarafından üretilen tüm veri ve istatistiklere, kurumun resmi web sitesi üzerinden hem İsveççe hem de İngilizce olarak kolayca erişilebilir. "İş Faaliyetleri" sekmesi altında yer alan "Sivil Toplum" başlıklı sayfada üç alt başlık bulunmaktadır.

1. İstatistiksel Haberler

Bu bölüm sivil toplum örgütleriyle ilgili yapılan anket çalışmaları ve araştırmalar sonucunda elde edilen özet bilgileri içermektedir. Sivil toplum örgütlerinin sayısındaki artış ve azalışlar ile ülke ekonomisine olan katkıları gibi çeşitli haberlere yer verilir.

2. İstatistiksel Veri Tabanındaki Tablolar

Bu bölüm, "Temel İstatistikler" ve "Ulusal Hesaplar" olmak üzere iki ana kategoride düzenlenmiştir. Alt başlıklara tıklandığında ilgili konulara göre kategori başlıkları ve zaman

aralıkları seçilebilir; seçilen koşullara göre tablolar otomatik olarak görüntülenir. Bu interaktif veritabanı arayüzü özellikle araştırmacılara ihtiyaç duydukları bilgilere ulaşmada yardımcı olur.

● Temel İstatistikler ;

- ICNPO'ya göre kar amacı gütmeyen kuruluşlardaki istihdam ve organizasyon sayısı (2013-2021)
- Kurumsal sektöre göre kar amacı gütmeyen kuruluşlardaki istihdam ve organizasyon sayısı (2013-2021)
- Tüzel kişiliğe göre kar amacı gütmeyen kuruluşlardaki istihdam ve organizasyon sayısı (2013-2021)
- Şirketler ve hayırsever topluluklardan elde edilen mesleki emeklilik fonları dışındaki gelir ve giderler (2013-2021)
- Kamu idaresinden elde edilen gelir ve giderler (2013-2018)
- Mesleki emeklilik kaynaklı gelir ve giderler (2013-2021)
- Konut dernekleri dahil mali olmayan şirketlerin sonuçları (2013-2015)
- Konut dernekleri hariç mali olmayan şirketlerin sonuçları (2013-2015)
- İsveç Kilisesi dahil ve hariç kar amacı gütmeyen kuruluşların sonuçları (2013-2021)

● Uydu Hesaplar:

- ESA2010'a göre kurumsal sektörlere göre kar amacı gütmeyen kuruluşların gelir, harcama ve tasarrufları, güncel fiyatlarla (2012-2021)
- Gelir, harcama ve tasarruflar (ESA2010), kurumsal sektörlere göre kar amacı gütmeyen kuruluşlar, güncel fiyatlar (2012 - 2021)
- Gelir, harcama ve tasarruflar (ESA2010), ICNPO'ya göre iştiraklerden arındırılmış, kar amacı gütmeyen kuruluşlar, güncel fiyatlar (2012 - 2021)
- Gelir, harcama ve tasarruflar (ESA2010), ICNPO'ya göre kar amacı gütmeyen kuruluşlar, güncel fiyatlar (2012 - 2021)

3. Yayınlar

İsveç İstatistik Ofisi tarafından yapılan bir dizi ankete dayanarak hazırlanan ve 2012 yılından beri düzenli olarak yayınlanan "Sivil Toplum" raporları yayınladıkları yıldan 2 yıl önceki veri ve istatistikler referans alınarak sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerine dair ayrıntılı bilgiler sunmaktadır. Aynı zamanda İsveç uydu hesaplarından alınan bilgileri de içeren bu raporlarda ilgili yıla dair yayınlanan bazı önemli veriler şunlardır;

- **Kuruluş Sayısı:** Ekonomik faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşu sayısı
- **İstihdam:** Sivil toplumda çalışan kişi sayısı, bir önceki yıla göre artış miktarı ve yüzdesi
- **Toplam Faaliyet Geliri:** Kar amacı gütmeyen kuruluşların toplam faaliyet geliri

- **Üyelik Ücretleri ve Satış Gelirleri:** Üyelik ücretlerinin toplam gelire oranı, satış gelirlerinin oranı
- **Kamu Desteği:** Kamu kurumları tarafından yapılan destek miktarı ve bir önceki yıla göre artış oranı
- **Ekonomik Değer:** Sivil toplumun yarattığı ekonomik katma değer miktarı ve toplam ekonomiye sağlanan katkının oranı
- **Transfer Gelirleri ve Giderleri:** Gelir ve giderler

Raporlarda bu verilerin detaylı alt kırılımları ve bir önceki yıllara göre karşılaştırmaları da yer alıyor. Bu raporlar ülkede sivil toplum örgütlerinin faaliyetlerine, güçlü ve zayıf yönlerine dair içgörüler sunarak alana dair veriye dayalı politika yapımı için de fırsat sunuyor. Buna ek olarak bilginin web sayfası aracılığıyla interaktif aramaya izin veren iş zekası tabanlı bir arayüz paylaşılması sayesinde ilgili tüm paydaşlar geniş kapsamlı bilgi ve istatistiklere anında erişebilmektedir. Bu arayüz kullanıcıların ihtiyaç duydukları verilere hızla ve kolayca ulaşmalarını sağlayarak, araştırma süreçlerini ve veri analizlerini büyük ölçüde kolaylaştırmaktadır. Kullanıcı dostu bu platform veri setlerinin filtrelenmesi, karşılaştırılması ve görselleştirilmesi gibi çeşitli özellikler sunarak, karar vericilerin ve araştırmacıların sivil toplum alanında daha derinlemesine ve detaylı analizler yapmalarını mümkün kılmaktadır. Türkiye için de böyle bir model önerilebilir. Zira bu tür bir arayüz veri erişimini kolaylaştırarak, sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerinin izlenmesi, değerlendirilmesi ve geliştirilmesi süreçlerinde daha verimli ve etkili politika oluşturma süreçlerine önemli katkılarda bulunacaktır. Bu hem kamu kurumları hem de sivil toplum paydaşları için stratejik planlama ve karar alma süreçlerinde önemli bir avantaj sağlayacaktır.

6. Sonuç ve Öneriler

Kapsamlı veri kaynakları ile yenilikçi veri toplama araç ve yöntemleri geliştirmek sivil toplumun ekonomiye yaptığı katkıya ilişkin algıyı önemli ölçüde geliştirebilir. Öte yandan bu araçlar sivil toplumun ulusal hesaplarda doğru bir şekilde temsil edilmesini sağlayarak sivil toplum örgütlerinin sosyal refah ve ekonomik kalkınma üzerindeki etkisinin daha net anlaşılmasını sağlayacaktır. Bu bakımdan çalışma boyunca altını çizmeye çalıştığımız sivil topluma özgü olduğu kadar ekonominin diğer aktörlerine dair veri ve istatistiklerle konuşabilen bir veri yönetişimi stratejisi geliştirme ve bu strateji hayata geçirecek uygulamaları ortaya koymak gittikçe önem kazanmaktadır. Çalışmanın sonuç bölümünde iyi bir veri yönetişimi için öngörülen öneriler sunuluyor.

● Uluslararası Sınıflandırmalarla Uyumlu Bir Sınıflandırmanın Geliştirilmesi

Sivil toplum aktörlerini diğer kar amacı gütmeyen yapılarla birlikte değerlendiren ortak bir sınıflandırma çerçevesi geliştirmek sivil toplumun etkisini ve niteliğini anlamak için

elzemdir. Türkiye'deki sivil toplumun temel aktörleri olan vakıflar ve derneklerin farklı denetleyici ve düzenleyici kurumsal yapılar tarafından farklı yaklaşımlarla sınıflandırılması, sivil toplumla ilgili veri ve istatistiklerin uyumsuz bir biçimde toplanmasına ve yönetilmesine sebep olmaktadır. Bununla birlikte uluslararası alanda uyumluluğu artırmayı sağlayacak ICNPO/TSO ve benzeri sınıflandırma metodlarıyla uyumluluk göstermemektedir.

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de sayısı ve etkisi hızla artan sosyal kooperatifler ve sosyal girişimler de düşünüldüğünde ortak bir sınıflandırmanın önemi giderek artmaktadır. Birleşmiş Milletler tarafından oluşturulan kar amacı gütmeyen kuruluşlar için uydu hesaplar yaklaşımı ortak bir sınıflandırma geliştirmeye elverişli bir çerçeve sağlamaktadır. Bu çerçeveyi kullanarak ICNPO/TSO'yu temel alan Türkiye'deki sivil toplumun ve kar amacı gütmeyen kuruluşların kendine has özelliklerini de kapsayan, bir başka deyişle uluslararası standartlarla uyumlu bir sınıflandırma geliştirilmesi alan verisinin sağlıklı toplanması ve etkisinin anlaşılması için birincil önem taşımaktadır.

Avantajlar: Böyle bir sınıflandırma yapısının uygulanması sivil toplum verisinin idari ve mali kayıtlar üzerinde toplanabilmesini mümkün kılacaktır. Öte yandan yerel ve uluslararası sivil aktörlerin ekonomik ve amaca yönelik olarak kıyaslanmasını ve değerlendirilebilmesi olanak tanır.

Tablo 18: Faaliyet Alanlarına Göre Vakıf Beyannamesi - Dernek Beyannamesi - ICNPO Karşılaştırması

Vakıf Beyannamesi (VBYS 2.0)	Dernek Beyannamesi (DERBİS)	ICNPO/TSO
Faaliyet Alanları	Faaliyet Alanları	Faaliyet Alanları
<p>1.Ana Faaliyet Alanları <i>*Kaynak: Bölüm 2 Vakfın Amacı, Organı, Üye Sayısı ve Çalışan Bilgileri</i></p> <ul style="list-style-type: none">• Eğitim• Sağlık• Sosyal yardım• Çevre• Sosyal hizmet• Bilim-Teknoloji• Sosyo-kültürel, tarih• Sanat• Tarım hayvancılık• Hukuk, insan hakları, demokrasi• Kalkınma• Mesleki eğitim• Personele yardım• Spor• Diğer	<p><i>*Kaynak: Derneklerin Faaliyet Alanlarına Göre Dağılım</i></p> <ul style="list-style-type: none">• Mesleki ve Dayanışma• Dini Hizmetlerin Gerçekleştirilmesine Yönelik Faaliyetler• İnsan Yardım• Spor ve Spor ile İlgili Faaliyetler• Kültür, Sanat ve Turizm• Toplumsal Değerleri Yaşatma• Çevre Doğal Hayat Hayvanları Koruma• Sağlık Alanında Faaliyet Gösteren• Bireysel Öğreti ve Toplumsal Gelişim• İmar, Şehircilik ve Kalkındırma• Hak ve Savunuculuk• Engelli• Düşünce Temelli Faaliyetler• Kamu Kurumları ve Personelini Destekleme• Gıda, Tarım ve Hayvancılık• Dış Türkler ile Dayanışma	<p>Bölüm A. Kültür ve Rekreasyon</p> <ul style="list-style-type: none">• Kültür ve Sanat• Spor ve Rekreasyon• Bilgi ve İletişim Hizmetleri• Başka Yerde Sınıflandırılmamış Kültür ve Sanat Hizmetleri <p>Bölüm B. Eğitim Hizmetleri</p> <ul style="list-style-type: none">• Okulöncesi, İlk ve Orta öğretim• Yüksek Öğretim• Diğer Eğitim• Başka Yerde Sınıflandırılmamış Eğitim Hizmetleri <p>Bölüm C. İnsan Sağlığı Hizmetleri</p> <ul style="list-style-type: none">• Gezici Sağlık Hizmetleri• Hastaneler• Hasta Bakıcılığı ve Evde Bakım Hizmetleri <p>Bölüm D. Sosyal Hizmetler</p> <ul style="list-style-type: none">• Bireysel ve Aile Hizmetleri• Çocuk Gündüz Bakımı Hizmetleri

<p>2. Hedef Kitle (Birden çok seçenek işaretlenebilir)</p> <ul style="list-style-type: none">• Çocuklar/Gençler• Kadınlar• Yaşlılar• Engelliler (Özürlü)• Belirli Hastalığı olanlar• Yoksullar• Belli bir kurumda çalışanlar veya meslek sahipleri• Çevre ve doğal hayat• Diğer	<ul style="list-style-type: none">• Uluslararası Teşekküller ve İşbirliği• Şehit Yakını ve Gaziler• Yaşlı ve Çocuklar• Çocuk Dernekleri• Diğer (Bilinmiyor) <p>–</p> <p><i>*Kaynak: Bölüm 7 3. Giderler (3.4 Amaç ve Hizmet Giderler)</i></p> <ul style="list-style-type: none">• Kültür, Sanat, Spor• Eğitim ve Araştırma• Sağlık• Sosyal Hizmetler• Çevre (Doğa ve Hayvan Koruma)• Ekonomik Sosyal ve Toplumsal Kalkınma• Hukuk ve İnsan Hakları• Hayır Yardımları• Uluslararası Faaliyetler• Diğer	<ul style="list-style-type: none">• Acil Durum ve Destek Hizmetleri• Çalışmaya Engeli Olan İnsanlar İçin Mesleki Rehabilitasyon Hizmetleri• Başka Bir Yerde Sınıflandırılmamış Sosyal Hizmetler <p>Bölüm E. Çevre Koruma ve Hayvan Refahı Faaliyetleri</p> <ul style="list-style-type: none">• Doğal Kaynakları Yönetme ve Koruma• Hayvan Sağlığı ve Refahı Faaliyetleri• Başka Bir Yerde Sınıflandırılmamış Çevre Koruma ve Hayvan Refahı Faaliyetleri <p>Bölüm F. Toplumsal ve Ekonomik Kalkınma, ve Barınma Faaliyetleri</p> <ul style="list-style-type: none">• Altyapı ve Barınma İnşası• Toplumsal ve Ekonomik Kalkınma Faaliyetleri• Barınma Yönetimi ve Bakımı• Fenni Sıhhi Sistemler ve Atık Yönetimi• Yerel Halkların Kendini Yönetmesi• Başka Bir Yerde Sınıflandırılmamış Toplumsal ve Ekonomik Kalkınma Faaliyetleri <p>Bölüm G. Sivil, Savunuculuk, Siyasi ve Uluslararası Faaliyetler</p> <ul style="list-style-type: none">• Sivil, Savunuculuk ve Toplumsal Katılım Faaliyetleri• Siyasi Faaliyetler• Uluslararası Faaliyetler
---	--	---

- Başka Yerde Sınıflandırılmamış Sivil, Savunuculuk ve Uluslararası Faaliyetler

Bölüm H. Hayırseverlik (Filantropi) Aracıları ve Gönüllülüğü Artırma

- Hibe Veren Kuruluşlar
- Diğer Hayırseverlik (Filantropi) Aracıları ve Gönüllülüğü Artırma

Bölüm I. Dini Cemaatlar ve Dernekler

- Dini Cemaatlar
- Diğer Dini Dernekler

Bölüm J. İş, Profesyonel ve Emek Örgütleri

- İş ve İşveren Dernekleri
- İş Dernekleri
- Emek Birlikleri
- Başka Bir Yerde Sınıflandırılmamış İş, Profesyonel ve Emek Örgütleri

Bölüm K. Profesyonel, Bilimsel, Muhasebesel ve Yönetimsel Hizmetler

- Bilimsel Araştırma ve Test Hizmetleri
- Profesyonel Hizmetler
- İşletme ve Yönetim Hizmetleri
- Başka Bir Yerde Sınıflandırılmamış İş, Bilimsel ve Muhasebesel Hizmetler

Bölüm L. Diğer Hizmetler

- Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık
- Üretim
- Konaklama, Catering ve Yemek Hizmetleri
- Ticaret Faaliyetleri

		<ul style="list-style-type: none">• Ulaştırma ve Depo Faaliyetleri• Finansal ve Sigorta Hizmetleri• Gayrimenkul Hizmetleri• Hanehalkının Ücretsiz Faaliyetleri• Başka Bir Yerde Sınıflandırılmamış Faaliyetler
--	--	--

● Sivil Toplum Çalışmaları için Katılımcı Bir Yönetişim Yapısının Geliştirilmesi

Türkiye'de başta Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü olmak üzere farklı resmi yapılar sivil toplum alanında faaliyet göstermektedir. STÖ'lerin mali verisi Gelir İdaresi Başkanlığı, çalışan verisi Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından toplanmakta, Türkiye İstatistik Kurumu da ülke için ihtiyaç görülen alanlarda veri ve bilgi derlemede, istatistik üretmektedir. Daha pek çok kurum ve kuruluş sivil toplum alanındaki farklı aktörlere ilişkiler yürütmekte ve veri toplamaktadır. Ortak bir sınıflandırma geliştirmek, birbiriyle uyumlu veri üretmek için ilgili resmi kurumların eşgüdümlü çalışması gerekmektedir. Sivil toplum verisi sadece resmi kayıtlardan oluşmaz. Başta sosyal etki olmak üzere sivil toplumun pek çok farklı alandaki niteliği ve etkisi resmi olmayan kurumlar ve kuruluşlar tarafından da çalışılmaktadır. Tüm bu aktörlerin katılımcı bir yönetim mekanizması içerisinde etkin ve işbirliğine dayalı birlikteliği hem uzun vadede alanın veri yönetim çerçevesinin belirlenmesi hem de veri derleme ve alana dair analiz üretmekte önemli bir rol oynayacaktır.

● Sivil Topluma Dair Yeni ve Mevcut Veri Kaynaklarının Entegrasyonu

Ulusal hesaplarda verilerin derlenme süreci sürekli tekrar eden (iteratif) ve muhakemeye dayalı uzun bir süreçtir. Genel makroekonomik bir çerçevenin ortaya çıkarılması Ulusal Hesaplar Sistemi'nin kuralları ve teamülleri çerçevesinde, birbirinden farklı, geniş çapta ve hacimdeki veri kaynaklarının bir araya getirilmesi, karşılaştırılması ve uyumlaştırılması ile mümkündür. Bu sayede veri sağlayan taraflardan gelen eksik bilgi ve istatistik, başka bir taraftan gelen veri ile tamamlanabilir. Bu kapsamda sivil toplum örgütlerine (daha geniş sınıflandırma ile kar amacı gütmeyen kuruluşlara) dair veri ve istatistiklere sahip olan veya olabilecek kurumların (SGK, Gelir İdaresi vb.) ilgili verilerinin TÜİK gibi birçok farklı kurumdaki büyük hacimde veri toplayabilen bir kurumda toplanması ve diğer veri kaynakları ile uyumlaştırılması gerekmektedir.

Avantajlar: Sivil toplum verisinin UHS gibi mevcut ulusal bir veri sistemine dahil edilmesi, sivil toplumun yarattığı çıktıyı, istihdamı, üretimde ve tüketimde oynadığı rolü ortaya çıkaracaktır. Eksik veya yakalanamayan verinin başka kaynaklardan temin edilebilecektir. Bu sayede karar alma süreçleri veriye dayalı ve daha güvenilir bir şekilde yürütülebilir.

Dezavantajlar: Farklı kurumlar ve sektörlerden gelen veri kümelerinin ve veri toplama yöntemlerindeki doğal farklılıklar, sivil toplum verilerinin ulusal hesaplara entegrasyonunu zorlaştırabilir. Özellikle ulusal hesapların geleneksel sektörlerin yapısına ve ihtiyaçlarına yönelik kurgulandığı düşünüldüğünde, sivil toplumun bu sisteme eklenmesi ve temsil edilmesi kolay olmayacaktır.

Sivil toplum verilerinin ulusal hesaplara entegrasyonu, bir taraftan karmaşık ve çeşitli uyumsuzluklara sebep olabilecek bir potansiyele sahip olmasının yanında, ekonominin daha incelikli bir şekilde anlaşılmasını sağlayarak önemli avantajlar sunmaktadır. Bu kapsamlı görüş, kar amacı gütmeyen kuruluşların katkılarının tüm kapsamının kabul edilmesi açısından çok önemlidir ve daha bilinçli ekonomik analiz ve politika oluşturmayı destekler.

● Sivil Topluma Dair Yeni Veri Kaynaklarının Geliştirilmesi

Mevcut muhasebe sistemleri ve ulusal hesaplara ilişkin geleneksel veri kaynaklarının yanı sıra, sivil toplum örgütlerinin de bir parçası olduğu kar amacı gütmeyen sektörün veya bu sektör içerisindeki belirli grupların faaliyetleri ve özellikleri hakkında bilgi üretebilecek veri kümeleri bulmak mümkün. Bunlar genellikle geniş ekonomik veri derlemelerinin bir parçası olmayan, sivil topluma özel idari kayıtları, anketleri ve raporları içerebilir. Sosyal etki ölçümü ve izleme-değerlendirme gibi raporların yanı sıra vakıf ve derneklerin yayınladıkları yıllık faaliyet raporları bu veri kaynaklarına örnek olarak verilebilir.

Avantajlar: Sivil toplum örgütlerinin, genel ekonomik istatistiklerle yakalanamayan benzersiz yönlerini anlamak için kullanılabilir. Bu alternatif kaynaklar, gönüllülük, bağışlar ve hizmet sunumu gibi alanlara ilişkin ayrıntılı bilgiler sağlayarak kar amacı gütmeyen sektörün veri ortamını zenginleştirebilir. Sivil toplumun faaliyetlerine ilişkin daha kapsamlı bir görünüm sunarak, ekonomik veri kümelerine tamamlayıcı nitelikte katkı sağlayabilirler

Dezavantajlar: Yeni veri kaynaklarını kullanmanın en önemli dezavantajı, farklı veri toplama yöntemleri, tanımları ve kapsamı nedeniyle diğer sektörlerden gelen verilerle kıyaslamamanın zor olmasıdır. Bu durum istatistiksel tutarsızlıklara yol açarak aynı veri seti içerisinde ekonominin diğer aktörlerinden gelen verilerle entegrasyonunda ve uyumlaştırılmasında zorluk yaratabilir.

Yeni ve alternatif kaynaklardan toplanan bilgiler, sivil toplum örgütlerinin toplumsal etkisine, katma değerine ve ekonomideki rolüne odaklanan özel bir veri seti derlenmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Bu veriler, sivil topluma dair standart ekonomik göstergelerin gösterebileceğinin ötesinde bir resim çizebilir.

Referanslar

Yayınlar

- Department Of The Treasury Internal Revenue Service (IRS). (2023). *Tax Exempt Organization Search (TEOS) Dataset Guide*.
- European Center for Not-for-Profit Law (ECNL). *Assessment of the Legal Framework for Cooperation Between the CSOs and The Government in Turkey*.
- Inter-Secretariat Working Group on National Accounts (Eurostat, IMF, OECD, UN, WB). (1993). *System of National Accounts 1993*, 4.54 - 4.55.
- Prof. Dr. Başak Baysal, Av. Sadife Karataş Kural, *Yeni Vakıflar İçin Yasal Mevzuat Rehberi, Haziran 2020*, <https://www.tusev.org.tr/usrfiles/images/YeniVakiflaricinMevzuatRehberi.pdf>
- Salamon, L. M., & Anheier, H. K. (1992). *In Search of the Nonprofit Sector II: The Problem of Classification*. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 3(3), 267-309.
- Statistiska Centralbyrån (Statistics Sweden). (2012). *Det Civila Samhället 2010 – Ett Regeringsuppdrag Med Undersökningar Från Statistiska Centralbyrån (The Civil Society 2010 - An Assignment From The Government With Surveys From Statistics Sweden)*.
- STGM. *Üçüncü Sektör veya Sosyal Ekonomi Sektörü Geri mi Döndü?*
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2001). 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf>
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı. (2019). On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023). https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/11/On_Birinci_Kalkinma_Plani.pdf
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı. (2024). On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028). <https://onikinciplan.sbb.gov.tr/>
- United Nations. (1993). *Handbook on Non-Profit Institutions in the System of National Accounts*. New York: United Nations.
- United Nations. (2003). *Handbook on Non-Profit Institutions in the System of National Accounts*. New York: United Nations.
- United Nations. (2008). *International Standard Industrial Classification of All Economic Activities Revision 4*.
- United Nations. (2018). *Satellite Account On Non-profit and Related Institutions And Volunteer Work*, 71-75.
- United Nations. (2021). *International Classification of Activities for Time-Use Statistics 2016*.
- United Nations. (2023). *Handbook On Non-Profit Institutions In The System Of National Accounts*.
- United Nations. (2023). *Handbook On Non-Profit Institutions In The System Of National Accounts*, 45-55.
- Yaşama Dair Vakfı. *Verilerle Sivil Toplum Kuruluşları Raporu*.
- Yener, A. N. E. *Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlarda Finansal Raporlama*.

Web Siteleri

Department Of The Treasury Internal Revenue Service (IRS)

- Instructions For Form 990 Return Of Organization Exempt From Income Tax Form, <https://www.irs.gov/pub/irs-pdf/i990.pdf>
- Search Page, <https://www.irs.gov/charities-non-profits/search-for-tax-exempt-organizations>, Nisan 2024
- Tax Exempt Organization Search (TEOS), <https://www.irs.gov/charities-non-profits/tax-exempt-organization-search-teos-teos-improvements>, Nisan 2024

National Center For Charitable Statistics

- NTEE-CC The National Taxonomy of Tax Exempt Entities Core Codes, 04.02.2019

Sosyal Sigortalar Kurumu

- SGK Veri Uygulaması
<https://veri.sgk.gov.tr/>
- SGK İstatistik Yıllıkları
<https://www.sgk.gov.tr/Istatistik/Yillik/fcd5e59b-6af9-4d90-a451->

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji Bütçe Başkanlığı

- On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028),
https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/12/On-ikinci-Kalkinma-Plani_2024-2028_11122023.pdf

T.C. İçişleri Bakanlığı

- Beyanname ve Bildirimler, 10.04.2019, <https://www.siviltoplum.gov.tr/beyanname-ve-bildirimler>
- Dernek Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı, 25.03.2024,
<https://www.siviltoplum.gov.tr/derneklerin-faaliyet-alanlarina-gore-dagilimi>
- Derneklere İlişkin İstatistikler, 20.03.2024,
<https://www.siviltoplum.gov.tr/derneklere-ait-gelir-toplamlari>
- İller Ve Faaliyet Alanlarına Göre Dernekler, 25.03.2024,
<https://www.siviltoplum.gov.tr/illere-ve-faaliyet-alanlarina-gore-dernekler>

T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü

- Tarihte Vakıflar, 25.03.2024,
<https://www.vgm.gov.tr/kurumsal/tarihce/tarihte-vakiflar#:~:text=T%C3%BCrk%20Medeni%20Kanununa%20g%C3%B6re%20vak%C4%B1f,ve%20dayan%C4%B1%C5%9Fma%20duygusunun%20kurumsalla%C5%9Fma%C4%B1%C5%9F%20halidir.>
- Vakıf İstatistikleri - Yeni Vakıflar, 20.03.2024,
<https://www.vgm.gov.tr/vakif-islemleri/vakif-istatistikleri/yeni-vakiflar>
- Vakıfların Türlerine Göre Dağılımı, 14.07.2023,
https://cdn.vgm.gov.tr/genelicerik/genelicerik_945_290519/vakif-istatistikleri/yeni-vakiflar2023-sorasi/01-vakiflarin-turlerine-gore-dagilimi--14072023.pdf
- <https://www.vgm.gov.tr/>, 20.03.2024

Türkiye İstatistik Kurumu

- TÜİK, Görev ve Yetkileri, https://www.tuik.gov.tr/Kurumsal/Gorev_Yetkileri, Mart 2023

The Charity Commission For England and Wales

- Charity Annual Return 2023: Question Guide, 08.03.2023,
<https://www.gov.uk/government/publications/charity-annual-return-2023-question-guide/charity-annual-return-2023-question-guide>
- How To Report A Serious Incident In Your Charity, 02.06.2014,
<https://www.gov.uk/guidance/how-to-report-a-serious-incident-in-your-charity>
- Search The Register Of Charities, <https://register-of-charities.charitycommission.gov.uk/>, Nisan 2024
- The British Red Cross Society,
<https://register-of-charities.charitycommission.gov.uk/charity-search/-/charity-details/220949/charity-overview>, Nisan 2024
- The British Red Cross Society - Overview,
<https://register-of-charities.charitycommission.gov.uk/charity-search/-/charity-details/220949/charity-overview>, Nisan 2024